

*32 3/2024

PRAWO
CYWILNE

MŁODA PALESTRA

CZASOPISMO APLIKANTÓW ADWOKACKICH

ius civile

VIGILANTIBUS

scriptum est

MŁODA PALESTRA

CZASOPISMO APLIKANTÓW ADWOKACKICH

Szanowne Koleżanki,

Szanowni Koledzy,

Wraz z całą Redakcją oddajemy w Wasze ręce kolejny numer „Młodej Palestry”. Z perspektywy tych kilku lat, które minęły od wznowienia jej wydawania, możemy z całą odpowiedzialnością stwierdzić, że na stałe wpisała się ona w kalendarium naszego Samorządu.

Jesień to czas egzaminu wstępnego na aplikację adwokacką. Osobom, które osiągnęły pozytywny wynik, gratulujemy i życzymy, aby aplikacja adwokacka spełniła Wasze oczekiwania. Mamy nadzieję, że przebieg aplikacji, jej charakter i założenia przybliżył wprowadzony w tym roku przez Naczelną Radę Adwokacką we współpracy z Komisją Aplikacji Adwokackiej pilotażowy program #postawnaadwokacką.

Październik i listopad to okres kolokwiów z prawa karnego i cywilnego. Tradycyjnie już, aby zapewnić zdającym jak najlepsze przygotowanie, zorganizowaliśmy kolejną edycję ogólnopolskich wykładów przedkolokwialnych.

Późną jesienią zorganizowany zostanie próbny egzamin adwokacki dla aplikantów adwokackich trzeciego roku, do udziału w którym zachęcamy. Egzamin to okazja do sprawdzenia się w warunkach zbliżonych do tych, które czekają Was w kwietniu przyszłego roku, sprawdzenia, gdzie Wasza wiedza i umiejętności są już wystarczające, a gdzie wymagają uzupełnienia.

W pierwszych dniach września w Rzeszowie odbyła się Konferencja Kierowników Szkolenia Aplikantów Adwokackich, w ramach której odbyliśmy szeroką dyskusję na temat funkcjonowania aplikacji, a także Waszych postulatów, które wybrzmiały w listopadzie zeszłego roku w Gdańsku w ramach I Ogólnopolskiego Forum Aplikantów Adwokackich.

W związku z tym, że w ocenie uczestników Forum wydarzenie to było bardzo udane, pozwoliło na wymianę poglądów co do praktyk związanych z przebiegiem aplikacji w różnych izbach adwokackich, wypracowanie szeregu postulatów i stało się zaledkiem samorządu ogólnopolskiego, w roku bieżącym w dniach 25–27 października w Poznaniu przeprowadziliśmy kolejną jego edycję. O wynikach tego spotkania będziemy Państwa na bieżąco informować. Stoimy na stanowisku, że aplikanci adwokacy jako członkowie Adwokatury muszą mieć zapewniony silny głos w sprawach swojego samorządu.

Życząc przyjemnej lektury, łączymy koleżeńskie pozdrowienia,

***Adwokat Przemysław Rosati
Prezes Naczelnej Rady Adwokackiej***

***Adwokat Marcin Derlacz
Przewodniczący Komisji Aplikacji Adwokackiej***

**Drogie Koleżanki,
Drodzy Koledzy,
Szanowni Czytelnicy,**

z wielką radością w Wasze ręce oddaję kolejny w tym roku, trzeci numer Czasopisma Aplikantów Adwokackich „Młoda Palestra”.

Na wstępie pragnę złożyć serdeczne podziękowania oraz wyrazy uznania całej Redakcji poprzedniej kadencji Czasopisma, której przewodniczył adw. dr Adam Kozień. Dziękuję przede wszystkim za Wasz wkład w rozwój Czasopisma, aktywne działanie na rzecz „Młodej Palestry” zarówno na płaszczyźnie redakcyjnej, jak i poprzez udział w różnego rodzaju wydarzeniach, co niewątpliwie przyczyniło się do wzrostu jej pozycji pośród wielu znamienitych tytułów ogólnopolskich czasopism.

Podziękowania składam również obecnej Redakcji, a także Autorom i Recenzentom za trud związany z pracą nad aktualnym numerem Czasopisma.

Temat przewodni oddawanego w Wasze ręce numeru związany jest z obchodzonym w bieżącym 2024 roku 60-leciem kodyfikacji cywilnych. Prawo cywilne jest bowiem tą gałęzią prawa, która reguluje niewątpliwie każdą niemal dziedzinę życia społecznego – stosunki społeczne o charakterze zarówno majątkowym, jak i niemajątkowym. Ze względu na znaczenie regulacji cywilnoprawnych w kontekście stale rozwijających się obszarów życia społeczno-gospodarczego i szereg możliwości, jakie tworzą dla adresatów norm prawnych obowiązujące regulacje, nie sposób pozostać obojętnym wobec sześćdziesiątej już rocznicy powojennej kodyfikacji prawa cywilnego.

Wspomniany rozwój życia społeczno-gospodarczego stawia przed wszystkimi coraz wyższe wymagania w zakresie świadomości prawnej, powoduje konieczność większej staranności w poznawaniu sposobów zabezpieczania swoich praw. *Ius civile vigilantibus scriptum est* – prawo cywilne pisane jest dla starannych. Ta ponadczasowa, łacińska paremia przypomina o tym, że jedynie podmioty świadome konieczności dbania o swoją sytuację prawną mogą uniknąć negatywnych następstw swojej bierności w tej sferze.

W aktualnym numerze Czasopisma znalazły się artykuły z zakresu prawa cywilnego, karnego, administracyjnego, gospodarczego oraz etyki. W publikacji poruszone zostały m.in. kwestie dotyczące: *patostreamingu*, pozycji kuratorów w postępowaniu cywilnym, obowiązku rodzica względem dziecka w przedmiocie świadczeń alimentacyjnych, kształtowania relacji gmin z inwestorami, granic wolności sumienia i wyznania, a także kolejnej części historii Orła Białego. Na czytelników czeka też sprawozdanie ze ślubowań adwokackich, które odbyły się w bieżącym roku.

Jednocześnie pragnę zachęcić Was, Koleżanki oraz Koledzy, do współtworzenia Czasopisma poprzez publikowanie artykułów oraz glos w „Młodej Palestrze”. Wytyczne dla Autorów możecie znaleźć na stronie internetowej mlodapalestra.pl/wytyczne-dla-autorow. Prace wysyłajcie na adres e-mail: mloda.palestra@nra.pl. Zachęcam również do odwiedzania naszej strony internetowej: mlodapalestra.pl oraz profilu Czasopisma na facebooku.

Życzę udanej lektury!
apl. adw. Urszula Anna Zdanowicz

Redaktor Naczelny „Młodej Palestry – Czasopisma Aplikantów Adwokackich”

Nº 32
3/2024

Co w numerze:

Karne

12 Patostreaming – problematyka
prawnokarna

30 Pozycja kuratorów w postępowaniu cywilnym

54 Obowiązek rodziców względem dziecka w przedmiocie świadczeń alimentacyjnych

Cywilne

**MŁODA
PALESTRA**

CZASOPISMO APLIKANTÓW ADWOKACKICH

76 Prawne aspekty uzyskiwania dochodu z organizacji transmisji treści erotycznych za pośrednictwem platform internetowych – analiza na gruncie podatku dochodowego od osób fizycznych oraz prawa karnego

Aministracyjne

110 Granice wolności sumienia i wyznania w kontekście postępującej islamizacji Europy

132 Historia Orła Białego od I Wojny Światowej do czasów współczesnych

Gospodarcze

96 Jak prawidłowo kształtować relacje gmin z inwestorami? Analiza na przykładzie zintegrowanego planu inwestycyjnego i umowy urbanistycznej

Etyka i inne

Wydawca:

Naczelna Rada Adwokacka

ul. Świętojerska 16, 00-202 Warszawa

Redakcja:

**Młoda Palestra - Czasopismo Aplikantów
Adwokackich**

ul. Świętojerska 16, 00-202 Warszawa

E: młoda.palestra@nra.pl

W: www.mlodapalestra.pl

Fb: facebook.com/mlodapalestra/

Czasopismo wpisane jest do Rejestru Dzienników i Czasopism prowadzonego przez Sąd Okręgowy w Warszawie pod poz. Pr 18243.

Redaktor naczelny:

apl. adw. Urszula Anna Zdanowicz (Białystok)

Zastępcy redaktora naczelnego:

apl. adw. Aleksander Leszczyński (Warszawa)

apl. adw. Martyna Borkowska (Szczecin)

Redaktor prowadzący:

apl. adw. Patrycja Stolarczyk (Siedlce)

Sekretarz redakcji:

apl. adw. Natalia Kozłowska (Kraków)

Koordynator ds. wizerunku i mediów

społecznościowych:

apl. adw. Aldona Staniek (Katowice)

Redakcja nie zwraca tekstów niezamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania i skracania.

**Projekt finansowany przez Naczelną Radę
Adwokacką.**

Wersją podstawową czasopisma jest wydanie elektroniczne.

Korekta: Małgorzata Chyczewska

Druk: "SOWA" Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Piasecznie

Projekt okładki, projekt graficzny i DTP: qpidu.com - Michał Kupidura

ISSN 2299-8012

Warszawa, listopad 2024

DZIAŁ PRAWO KARNE

Koordynator:

apl. adw. Michał Wolny (Wrocław)

Zespół redaktorów:

apl. adw. Dorota Głowczyńska (Kielce)

apl. adw. Monika Magierska (Kraków)

apl. adw. Patrycja Miękus (Kielce)

apl. adw. Patrycja Ryżek (Toruń)

apl. adw. Aldona Staniek (Katowice)

apl. adw. Jakub Stępień (Warszawa)

apl. adw. Agata Ziobroń (Rzeszów)

DZIAŁ PRAWO CYWILNE

Koordynator:

apl. adw. Joanna Partyka (Toruń)

Zespół redaktorów:

apl. adw. Diana Milewska (Warszawa)

apl. adw. Zuzanna Musiał (Poznań)

apl. adw. Karolina Nowakowska (Częstochowa)

apl. adw. Agata Sikorska (Poznań)

apl. adw. Bartosz Woźniak (Toruń)

apl. adw. Filip Wójtowicz (Warszawa)

DZIAŁ PRAWO GOSPODARCZE

Koordynator:

apl. adw. Łukasz Sołowiej (Białystok)

Zespół redaktorów:

apl. adw. Gabriela Siótek (Kielce)

apl. adw. Michał Szram (Warszawa)

apl. adw. Bartosz Zielonka (Kraków)

DZIAŁ PRAWO ADMINISTRACYJNE

Koordynator:

apl. adw. Magdalena Kurdziel (Kraków)

Zespół redaktorów:

apl. adw. Michał Byczyński (Łódź)

apl. adw. Krzysztof Dąbrowski (Wrocław)

apl. adw. Adrian Gołąb (Kraków)

apl. adw. Natalia Kozłowska (Kraków)

DZIAŁ ETYKA I INNE

Koordynator:

apl. adw. Marcelina Głowa (Rzeszów)

Zespół redaktorów:

apl. adw. Renata Chrzan (Warszawa)

apl. adw. Magdalena Kalinowska (Białystok)

apl. adw. Michał Kołbuc (Toruń)

apl. adw. Aleksandra Zastępa (Kraków)

apl. adw. Jacek Żbikowski (Siedlce)

Rada Naukowa:

Prezes Naczelnej Rady Adwokackiej

adw. Przemysław Rosati

Członek Prezydium Naczelnej Rady Adwokackiej

adw. Andrzej Zwara

Prezes Ośrodka Badawczego Adwokatury

adw. Paweł Gieras

Przewodniczący Komisji Aplikacji Adwokackiej

adw. Marcin Derlacz

Prorektor Vytautas Magnus University

prof. Julija Kiršienė

Dziekan Wydziału Prawa i Administracji UJ

r. pr. prof. dr hab. Jerzy Pisuliński

Prodziekan Wydziału Prawa Vytautas Magnus University

assoc. prof. Aušrinė Pasvenskienė

Dziekan Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii

Uniwersytetu Wrocławskiego

dr hab. Jacek Przygodzki, prof. UWr

Dziekan Wydziału Prawa i Administracji

Uniwersytetu Gdańskiego

dr. hab. Wojciech Zalewski, prof. UG

Dziekan Wydziału Prawa Uniwersytetu w Peczu

(University of Pécs, Węgry)

prof. dr. hab. Fábíán Adrián

Dziekan Wydziału Prawa Uniwersytetu Maltańskiego

dr Ivan Mifsud

SSN prof. dr hab. Lech Gardocki

SSN dr hab. Marta Romańska, prof. UJ

SWSA prof. dr hab. Hanna Knysiak-Sudyka

prof. dr hab. Kamil Zeidler

adw. prof. dr hab. Andrzej Szumański

adw. dr hab. Andrzej Olaś

adw. dr Marcin Zięba

r. pr. prof. dr hab. Wojciech Kocot

r. pr. dr hab. Radosław Flejszar

adw. dr hab. Paweł Wajda, prof. UW

adw. dr hab. Piotr Piesiewicz, prof. Uniwersytetu SWPS

adw. dr hab. Janusz Raglewski, prof. UJ

adw. dr hab. Dobrosława Szumiło-Kulczycka, prof. UJ

dr hab. Andrzej Kulig, prof. UJ

Recenzenci:

DZIAŁ PRAWO KARNE

prof. dr hab. Katarzyna Dudka

dr Michał Hudzik

dr Bartosz Łukowiak

dr hab. Tomasz Kalisz, prof. UWr

adw. dr Łukasz Kodłubański

adw. Przemysław Krawczyk

dr hab. Rafał Kubiak, prof. UŁ

dr hab. Hanna Kuczyńska, prof. INP PAN

dr hab. Jan Kulesza, prof. UŁ

dr Joanna Kulesza

dr hab. Mikołaj Małecki

adw. dr Kamila Mrozek

adw. dr hab. Dariusz Mucha, prof. UO

prof. dr hab. Hanna Paluszkievicz

prof. dr hab. Łukasz Pohl

adw. Patricia Różańska-Ungur

SSA prof. dr hab. Jerzy Skorupka

adw. Sergij Skorycki

SSA dr hab. Sławomir Steinborn, prof. UG

dr hab. Andrzej Światłowski, prof. UJ

SSN dr hab. Dariusz Świecki, prof. UŁ

SSN dr hab. Małgorzata Wąsek-Wiaderek, prof. KUL

SSN prof. dr hab. Paweł Wiliński

dr hab. Jarosław Zagrodnik, prof. UŚ

DZIAŁ PRAWO CYWILNE

dr Katarzyna Biczysko-Pudełko

adw. Grzegorz Grzona

adw. Marta Łojek

adw. dr Małgorzata Malczyk

adw. Monika Pochopień-Mikołajczyk

adw. Karol Paszek

adw. Aleksander Petrys

adw. Patrycja Polaczek

adw. Joanna Sowisło-Wawrzyniak

dr hab. Piotr Stec, prof. UO

adw. dr Bartosz Stelmach

adw. dr Monika Strus-Wołos

adw. dr Paweł Szewczyk

adw. Joanna Szumańska

DZIAŁ PRAWO GOSPODARCZE

adw. Artur Hofman

adw. Klaudia Raczek

adw. Jan Talaga

adw. Maciej Zajda

DZIAŁ PRAWO ADMINISTRACYJNE

dr Agata Cebera

prof. dr hab. Piotr Dobosz

dr Jakub Firlus

adw. Maciej Flis

dr hab. Anna Frankiewicz-Bodynek, prof. UO

adw. Dominika Gatus

dr Anna Gołęba

adw. dr Adam Kozień

dr Anna Mazur

prof. dr hab. Iwona Niżnik-Dobosz

adw. Jakub Racinowski

adw. dr Sybilla Stanisławska-Kloc

DZIAŁ ETYKA I INNE

adw. Łukasz Borkowski

adw. Jarosław Dawid

adw. dr Andrzej Malicki

adw. Andrzej Tomaszek

adw. Marta Tomkiewicz-Januszewska

Karne

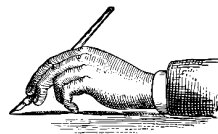
**MŁODA
PALESTRA**

CZASOPISMO APLIKANTÓW ADWOKACKICH

PATO – STREAMING

– problematyka
prawnokarna

apl. adw. Alan Dopieralski

Izba Adwokacka w Poznaniu

Celem niniejszego artykułu będzie analiza prawnokarna patologicznego zjawiska, jakim jest tzw. patostreaming. Zostanie ona dokonana w oparciu o powszechnie obowiązujące przepisy prawa, jak również z punktu widzenia zapowiadanej w 2023 r. nowelizacji ustawy z 6.06.1997 r. – Kodeks karny¹, która ostatecznie nie weszła w życie. W pracy zostanie zastosowana metoda dogmatyczno-prawna. Głównym źródłem rozważań będą akty prawne, literatura prawnicza oraz źródła elektroniczne.

Słowem wstępu należałoby wyjaśnić, czym jest patostreaming. Otóż „patostream” to połączenie dwóch wyrazów: „patologia” oraz „stream”. Zgodnie z definicjami zawartymi w SJP PWN „patologia” to „nauka badająca ogół zagadnień dotyczących przyczyn, mechanizmów i skutków chorób, dewiacja, odchylenie od reguły”². Z kolei „stream” (z ang. strumień) oznacza „przekaz udostępniany na żywo w internecie”³. Łącznie „wyrażenie to

¹ Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2024 r. poz. 17).

² Słownik języka polskiego, <https://sjp.pl/patologia> (dostęp: 13.12.2023 r.).

³ Słownik języka polskiego, <https://sjp.pl/stream> (dostęp: 13.12.2023 r.).

oznacza transmisję internetową na żywo, prowadzoną w serwisach internetowych udostępniających wideo strumieniowe (np. w serwisach YouTube, Twitch, Kick), w trakcie której prezentowane są zachowania będące dewiacjami społecznymi, w tym zwłaszcza takie jak: libacje alkoholowe, przemoc domowa lub liczne wulgaryzmy⁴. Precyzując powyższe – patostream to transmisja odbywająca się za pośrednictwem Internetu w czasie rzeczywistym, która zawiera treści wulgarne, obsceniczne i przemocowe⁵. Jak to zjawisko wygląda w praktyce? Twórcy internetowi będący patostreamerami najczęściej nagrywają swoją codzienność. Na filmach pokazują członków swych rodzin, znajomych, a nawet przypadkowych ludzi. Podczas relacji na żywo można wpłacać na ich rzecz wszelkiego rodzaju donacje⁶ stanowiące jedno z głównych źródeł dochodów dla patostreamerów. Mechanizm działania tzw. donejtów jest prosty. Polega on na tym, iż widzowie – w formie SMS bądź zakupionej uprzednio waluty wirtualnej – wspierają finansowo oglądanego patostreamera. Większość oglądających nie czyni tego jednak w sposób bezinteresowny. W przeważającej ilości przypadków celem samym w sobie jest wywołanie określonego zdarzenia, do którego ma doprowadzić działanie osoby lub osób odpowiadających za transmisję internetową. W efekcie patostreamer np. upaja się alkoholem, zarabiając w sposób legalny pieniądze, natomiast ludzie go oglądający zapewniają sobie w ten sposób rozrywkę rozumianą *sensu largo*. Do najbardziej znanych polskich twórców opisywanych treści należą m.in.: Marcin Krasucki, znany jako „Rafonix” czy Daniel Zwierzyński, znany również jako „Daniel Magical”⁷. Pod koniec 2023 r. pojawiły się medialne doniesienia o Marcinie F., znanym szerzej publiczności portali Twitch i Kick jako „Kawiaq”⁸. W rzeczonym czasie został on zbanowany w obu wyżej wymienionych serwisach streamingowych, co oznacza, że jego dostęp do rzeczonych platform został zablokowany. Przyczyną takiego działania były uprzednie transmisje na żywo, na których to patostreamer wraz ze swoim znajomym najpierw odurzyli alkoholem jedną z zaproszonych

4 A. Leśniewska, *Internet jako przestrzeń publiczna. Zagadnienia prawne i etyczne*, „Prawo Mediów Elektronicznych” 2023, nr 2, s. 2.

5 A. Kmiecik-Golawska, *Patostreaming jako narzędzie popularyzacji podkultury przemocy*, „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Kryminologicznego im. prof. Stanisława Batawii” 2009, nr 25, s. 172–177.

6 Słownik języka polskiego, <https://sjp.pl/donacja> (dostęp: 19.04.2024 r.).

7 A. Zablocka, *Te filmy to „rak internetu”. Polskie dzieci oglądają je pasjami, eksperci alarmują*, <https://dadhero.pl/287203,kim-sa-patostreamerzy-dlaczego-sa-tak-popularni-w-polsce> (dostęp: 19.04.2024 r.).

8 A. Bortniak, *Patostreamer Kawiaq zatrzymany przez policję. Odpowie za pobicie dziewczyn na streamie*, <https://rozrywka.spidersweb.pl/kawiaqu-zatrzymany-patostreamerzy-policja> (dostęp: 19.04.2024 r.).

na relację dziewczyn, a następnie drugą z nich pobili szklaną butelką⁹. W dniu 27.11.2023 r. odbyło się posiedzenie w przedmiocie zastosowania wobec podejrzanych środka zapobiegawczego. Jak przekazał Aleksander Duda z Prokuratury Okręgowej w Katowicach, Marcinowi F. oraz Bartłomiejowi K. postawiono zarzuty znęcania się psychicznego i fizycznego nad młodą kobietą, rozpowszechniania za pośrednictwem Internetu jej nagiego wizerunku bez jej zgody, usiłowania doprowadzenia jej do obcowania płciowego oraz nieudzielenia pomocy osobie znajdującej się w położeniu grożącym bezpośrednim niebezpieczeństwem utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu. Sąd wydał postanowienie w przedmiocie zastosowania środka zapobiegawczego i zastosował wobec mężczyzn środek zapobiegawczy izolacyjny w postaci tymczasowego aresztowania na okres trzech miesięcy¹⁰.

Warto w kontekście opisywanego zjawiska patostreamingu zwrócić uwagę na Raport *Nastolatki 3.0*¹¹ przygotowany przez Naukową i Akademicką Sieć Komputerową – Państwowy Instytut Badawczy (NASK), który od 2014 r. systematycznie przeprowadza ogólnopolskie badanie zachowania polskich nastolatków w Internecie i ich opinii na temat sieci. „Regularność i powtarzalność badania pozwala obserwować długofalowe trendy. W konsekwencji pozwala to lepiej je rozumieć i łatwiej przystosowywać się do kolejnych etapów transformacji cyfrowej. Co warte odnotowania, w najnowszej edycji badań udział wzięło zdecydowanie więcej szkół niż przy poprzednich edycjach. Dla porównania, w 2020 roku było to 61 placówek, obecnie to już 160 szkół”¹². Najważniejszy jednak wniosek – w kontekście tematu niniejszego artykułu – zawarty we wspomnianym raporcie dotyczy zjawiska patostreamingu. „Co czwarty nastolatek ogląda tzw. patostreamy (wulgarne, obsceniczne i nacechowane przemocą widowiska

9 D. Pałęga, *Drastyczne sceny w Bytomiu. Patostreamerzy znęcali się nad nastoletnimi dziewczynami. Teraz bawią się w Egipcie i kpią z organów ścigania!*, <https://dziennikzachodni.pl/drastyczne-sceny-w-bytomiu-patostreamerzy-znecali-sie-nad-nastoletnimi-dziewczynami-teraz-bawia-sie-w-egipcie-i-kpia-z-organow/ar/kl-18092123> (dostęp: 20.01.2024 r.).

10 *Kawiaq i jego kolega nie przyznają się do winy. Patostreamerom grozi 8 lat więzienia*, źródło: wprost.pl, <https://www.wprost.pl/kraj/11492053/kawiaq-i-jego-kolega-nie-przyznaja-sie-do-winy-patostreamerom-grozi-8-lat-wiezienia.html> (dostęp: 20.01.2024 r.).

11 NASK – Państwowy Instytut Badawczy, *Raport z badań Nastolatki 3.0 (2021)*, <https://www.nask.pl/pl/raporty/raporty/4295, RAPORT-Z-BADAN-NASTOLATKI-30-2021.html> (dostęp: 20.01.2024 r.).

12 *Młodzież w Internecie – raport „Nastolatki 3.0”*, źródło: gov.pl, <https://www.gov.pl/web/baza-wiedzy/mlodziew-w-internecie---raport-nastolatki-31> (dostęp: 20.01.2024 r.).

lub transmisje internetowe nadawane na żywo w serwisach streamingowych, np. YouTube, Twitch)¹³.

Przechodząc do meritum – „za patostreaming już dziś można ścigać i karać”¹⁴. Tak brzmi tytuł artykułu opublikowanego w dniu 8.12.2023 r. na stronie głównej Systemu Legalis C.H.Beck autorstwa adwokatki Julii Gerlich oraz Małgorzaty Kosuckiej. Ciężko nie zgodzić się z tym stwierdzeniem, i to nie tylko *prima facie*. Podkreślenia wymaga, iż nie tylko przepisy prawa karnego materialnego zawartego w Kodeksie karnym mogą mieć zastosowanie w przypadku kwalifikacji prawnej działań bądź zaniechań patostreamerów, których to dopuszczają się podczas swych transmisji na żywo. Akty prawa powszechnie obowiązującego takie jak ustawa z 26.10.1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi¹⁵, ustawa z 21.08.1997 r. o ochronie zwierząt¹⁶, ustawa z 29.07.2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii¹⁷ czy ustawa z 20.05.1971 r. – Kodeks wykroczeń¹⁸ przewidują szeroką gamę sankcji za tego typu zachowania. Dla przykładu ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi w Rozdziale III zatytułowanym *Przepisy karne* przewiduje karę grzywny za nielegalne prowadzenie reklamy lub promocję napojów alkoholowych (*vide* art. 45² ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi). Analogicznie sytuacja wygląda w przypadku ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii. Art. 68 rzeczonej ustawy stanowi, że kto prowadzi reklamę lub promocję:

- 1. substancji psychotropowych,**
- 2. środków odurzających,**
- 3. środków zastępczych,**

¹³ *Młodzież w Internecie...*

¹⁴ J. Gerlich, M. Kosucka, *Za patostreaming już dziś można ścigać i karać*, <https://legalis.pl/za-patostreaming-juz-dzis-mozna-scigac-i-karac/> (dostęp: 20.01.2024 r.).

¹⁵ Ustawa z 26.10.1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz.U. z 2023 r. poz. 2151).

¹⁶ Ustawa z 21.08.1997 r. o ochronie zwierząt (Dz.U. z 2023 r. poz. 1580).

¹⁷ Ustawa z 29.07.2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. z 2023 r. poz. 1939).

¹⁸ Ustawa z 20.05.1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz.U. z 2023 r. poz. 2119).

4. **nowych substancji psychoaktywnych,**
5. **środków spożywczych lub innych produktów przez sugerowanie, że:**
 - **posiadają one działanie takie jak substancje psychotropowe, środki odurzające, środki zastępcze lub nowe substancje psychoaktywne,**
 - **ich użycie, nawet niezgodne z przeznaczeniem, może powodować skutki takie jak skutki działania substancji psychotropowych, środków odurzających, środków zastępczych lub nowych substancji psychoaktywnych,**

podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

Jeżeli rozchodzi się o ustawę o ochronie zwierząt, należy wskazać, że ustawa ta również została wyposażona w przepisy karne. Zgodnie z art. 35 wspomnianego aktu prawnego, kto zabija, uśmierca zwierzę albo dokonuje uboju zwierzęcia z naruszeniem przepisów tej ustawy, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3. Tej samej karze podlega także ten, kto znęca się nad zwierzęciem. Natomiast sprawca w przypadku dopuszczenia się czynów opisanych powyżej działający ze szczególnym okrucieństwem, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Kodeks wykroczeń zawiera natomiast przepisy penalizujące zachowania patostreamerów takie jak: niszczenie cudzej rzeczy (art. 124 Kodeksu wykroczeń), kradzież cudzej rzeczy przedstawiającej wartość niemajątkową (art. 126 Kodeksu wykroczeń), publiczne dopuszczenie się nieobyczajnego wybryku (art. 140 Kodeksu wykroczeń), umieszczanie w miejscu publicznym nieprzyzwoitych ogłoszeń, napisów, rysunków lub używanie słów nieprzyzwoitych (art. 141 Kodeksu wykroczeń), proponowanie czynu nierządnego, mając na celu uzyskanie korzyści materialnej (art. 142 Kodeksu wykroczeń). W tym miejscu nie sposób nie wspomnieć także o art. 107a § 1 Kodeksu wykroczeń, który stanowi, że kto, włączając się bez uprawnienia w transmisję danych prowadzoną przy użyciu systemu teleinformatycznego, umyślnie udaremnia lub utrudnia użytkownikowi tego systemu przekazywanie lub odbiór informacji, podlega karze ograniczenia wolności albo grzywny nie niższej niż 1000 złotych. „Przepis ten ma za zadanie (...) chronić przede wszystkim odbiorców treści internetowych

przed tzw. patostreamingiem, jednak jego sposób ujęcia jest szerszy: przepis chroni niezakłócone przekazywanie wszelkich informacji za pomocą systemu teleinformatycznego¹⁹. „Kodeks wykroczeń w swojej pierwotnej wersji nie zawierał art. 107a. Decyzję ustawodawcy o wprowadzeniu do Kodeksu wykroczeń art. 107a niewątpliwie należy wiązać ze zmianami w funkcjonowaniu społeczeństwa i poszczególnych jednostek, spowodowanymi obostrzeniami w okresie pandemii COVID-19. Obostrzenia te doprowadziły do przeniesienia wielu aktywności, w tym lekcji, wykładów, zebrań i innych spotkań, do sieci Internet, gdzie były one (i po części nadal są) realizowane za pomocą zdalnych komunikatorów. To przeniesienie wielu aktywności do przestrzeni internetowej istotnie zintensyfikowało, a jednocześnie uczyniło bardziej społecznie niebezpiecznym (społecznie szkodliwym *in abstracto*), istniejące już wcześniej negatywne zjawisko, polegające na dołączaniu nieuprawnionych osób do spotkań online i zakłócaniu przez te osoby prawidłowego przebiegu tychże spotkań. Ustawodawca dostrzegł ten problem i – kierując się m.in. troską o prawidłowy przebieg zdalnego nauczania – postanowił przeciwdziałać mu za pomocą nowej typizacji z art. 107a Kodeksu wykroczeń²⁰.”

Z kolei Kodeks karny posiada aktualnie najszerszą gamę sankcji odpowiadającą na zachowania patostreamerów, które z pewnością należy ocenić jako wysoce szkodliwe społecznie, wszak nie może stanowić przestępstwa czyn zabroniony, którego społeczna szkodliwość jest znikoma (*vide* art. 1 § 2 Kodeksu karnego). Do najczęściej omawianych należą przepisy dotyczące spowodowania u drugiego człowieka ciężkiego, średniego lub lekkiego uszczerbku na zdrowiu (*notabene* art. 156 oraz 157 Kodeksu karnego). Bez wątplenia patostreamerzy mogą się także dopuszczać czynów takich jak: przestępstwa z użyciem przemocy (np. przemoc na tle dyskryminacyjnym skodyfikowana w art. 119 § 1 Kodeksu karnego), bezprawne pozbawienie wolności (art. 189 Kodeksu karnego), doprowadzenie innej osoby do obcowania płciowego (art. 197 Kodeksu karnego), seksualne wykorzystanie małoletniego (art. 200 Kodeksu karnego), produkowanie treści pornograficznych z udziałem małoletnich i zwierząt (art. 202 § 3 Kodeksu karnego), szeroko rozumiane znęcanie się (które

19 T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Komentarz do art. 107a kodeksu wykroczeń (w:) Kodeks wykroczeń. Komentarz aktualizowany*, Lex/el. 2024.

20 *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. P. Daniluk, Warszawa 2023.

zostało opisane w art. 207 Kodeksu karnego), zniesławienie (art. 212 Kodeksu karnego), znieważenie (art. 216 Kodeksu karnego), naruszenie nietykalności cielesnej (art. 217 Kodeksu karnego), czynna napaść na funkcjonariusza publicznego (art. 223 Kodeksu karnego), inne przestępstwa na szkodę funkcjonariuszy publicznych (np. naruszenie nietykalności cielesnej lub znieważenie funkcjonariusza publicznego skodyfikowane odpowiednio w art. 222 oraz 226 Kodeksu karnego) czy zniszczenie mienia (art. 288 Kodeksu karnego). „Ponadto wielu czynom realizowanym w ramach patostreamów przypisać można charakter chuligański, co stanowi okoliczność nadzwyczajnie obostrzającą karę”²¹. Jak stanowi bowiem art. 115 § 21 w zw. z art. 57a § 1 Kodeksu karnego – występkiem o charakterze chuligańskim jest występki polegający na umyślnym zamachu na zdrowie, na wolność, na cześć lub nietykalność cielesną, na bezpieczeństwo powszechne, na działalność instytucji państwowych lub samorządu terytorialnego, na porządek publiczny, albo na umyślnym niszczeniu, uszkodzeniu lub czynieniu niezdatną do użytku cudzej rzeczy, jeżeli sprawca działa publicznie i bez powodu albo z oczywiście błahego powodu, okazując przez to rażące lekceważenie porządku prawnego. Skazując natomiast za występki o charakterze chuligańskim, sąd wymierza karę przewidzianą za przypisane sprawcy przestępstwo w wysokości nie niższej od dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę.

W tym fragmencie zaznaczenia wymaga fakt, iż wskazane przepisy mają jedynie charakter przykładowy, co oznacza, że patostreamerzy mogą tak naprawdę naruszyć inne artykuły wyżej wymienionych ustaw, jak również mogą naruszyć normy wynikające z innych aktów prawnych. Prawdą jest również, że każdorazowe zachowanie patostreamera winno być rozpatrywane indywidualnie oraz w odniesieniu do zaistniałych w danym stanie faktycznym okoliczności, w szczególności w oparciu o to, czy dany czyn zawiera w ogóle znamiona czynu zabronionego. Podkreślenia wymaga, iż zgodnie z poglądem wyrażonym w orzecznictwie Sądu Najwyższego, Internet stanowi przestrzeń, którą można uznać za miejsce publiczne, o ile dostęp do zamieszczonych treści nie jest zabezpieczony hasłem²².

21 D. Bek, M. Popiołek, *Patostreaming – charakterystyka i prawne konteksty zjawiska*, „Zarządzanie Mediami” 2019, nr 4, t. 7, s. 247–262.

22 Postanowienie Izby Karnej Sądu Najwyższego z 17.04.2018 r. (sygn. IV KK 296/17); Legalis/eli, nr 1766222; Lex/eli. – 2481975.

Co natomiast miało ulec zmianie? W dniu 24.05.2023 r. do Sejmu wpłynął poselski projekt ustawy o zmianie ustawy z 6.06.1997 r. – Kodeks karny, dotyczący kryminalizacji zjawiska patostreamingu. Adresatami projektu miały być sądy powszechne, prokuratura i policja (a także inne podmioty, którym w wypadkach przewidzianych w ustawie przysługują uprawnienia policji do prowadzenia postępowania przygotowawczego) oraz przede wszystkim sprawcy dopuszczający się czynu patostreamingu, tj. osoby transmitujące na żywo, za pośrednictwem sieci teleinformatycznej, zjawiska i treści przedstawiające popełnienie czynu zabronionego²³. Omawiany projekt nowelizacji zakładał dodanie nowego przepisu – art. 255b, w następującym brzmieniu:

§1 Kto za pośrednictwem sieci teleinformatycznej, poprzez transmisję obrazu lub dźwięku albo udostępnienie zapisu obrazu lub dźwięku, rozpowszechnia treści przedstawiające popełnienie czynu zabronionego:

- 1) zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 5 lat, jako umyślne przestępstwo przeciwko życiu lub zdrowiu, wolności, wolności seksualnej, obyczajności, rodzinie i opiece lub popełnione z użyciem przemocy,
- 2) polegającego na znęcaniu się nad zwierzęciem lub zabiciu zwierzęcia, określonym w art. 35 ustawy z 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (Dz.U. z 2022 r. poz. 572 i 2375),
- 3) stanowiącego naruszenie nietykalności cielesnej, w sposób prowadzący do poniżenia lub upokorzenia innej osoby,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§2 Tej samej karze podlega, kto w sposób określony w § 1 rozpowszechnia treści przedstawiające, jako czyn rzeczywiście popełniony, pozorowane popełnienie czynu zabronionego wskazanego w § 1 pkt 1–3.

§3 Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 lub 2 działa w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej albo korzyść taką osiąga, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

²³ N. Podraza-Majewska, *Ocena skutków prawnych poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny* (druk nr 3310), Warszawa 2023, s. 2–3.

§ 4 Nie podlega karze za przestępstwo określone w § 1, kto, nie będąc sprawcą, podżegaczem lub pomocnikiem do czynu zabronionego wskazanego w § 1 pkt 1–3, działa w celu obrony interesu publicznego lub zasługującego na uwzględnienie interesu prywatnego²⁴.

O ile trzy pierwsze przepisy normy prawnej wydają się być klarowne i zrozumiałe, o tyle § 4 zasługuje na zwięzły komentarz. W uzasadnieniu do projektu ustawy o zmianie ustawy z 6.06.1997 r. – Kodeks karny zostało wskazane, że „celem tego przepisu jest wyłączenie karalności czynów podejmowanych ze wskazanych w nim istotnych powodów, zasługujących na społeczną akceptację”. Takim powodem mogło być przykładowo rozpowszechnianie treści w celu identyfikacji sprawców przestępstw lub powiadomienia stosownych organów o popełnieniu przestępstwa. Nadto na dobrodziejstwo niepodlegania karze niejednokrotnie zasługiwać miałyby osoby, których działania miałyby na celu ostrzeżenie innych osób albo ustalenie tożsamości sprawcy przestępstwa²⁵.

Poza tym w rzezonym uzasadnieniu wskazano, że potrzeba penalizacji patostreamingu nie budzi wątpliwości w świetle zasady proporcjonalności wyrażonej w art. 31 ust. 3 ustawy z 2.04.1997 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej²⁶. Zgodnie z przytoczoną regulacją ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw.

W uzasadnieniu projektu ustawy o zmianie ustawy z 6.06.1997 r. – Kodeks karny dotyczącym kryminalizacji patostreamingu wskazano również, że kwestia ta była już wielokrotnie akcentowana, chociażby w przestrzeni medialnej. Problem zjawiska patostreamingu wymaga zatem poważnego podejścia rządu, organizacji pozarządowych oraz wszelkiego rodzaju instytucji. Zignorowanie tej sprawy będzie mogło mieć konsekwencje w wielu aspektach

²⁴ Uzasadnienie projektu ustawy z 23.05.2023 r., źródło: orka.sejm.gov.pl, [https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/Projekty/9-020-1250-2023/\\$file/9-020-1250-2023.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/Projekty/9-020-1250-2023/$file/9-020-1250-2023.pdf) (dostęp: 26.01.2024 r.).

²⁵ Uzasadnienie projektu ustawy z 23.05.2023 r., źródło: orka.sejm.gov.pl, [https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/Projekty/9-020-1250-2023/\\$file/9-020-1250-2023.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/Projekty/9-020-1250-2023/$file/9-020-1250-2023.pdf) (dostęp: 6.01.2024 r.).

²⁶ Ustawa z 2.04.1997 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 1997 r. nr 78 poz. 483).

życia społecznego. Projekt – zdaniem ustawodawcy – miał mieć za zadanie ściganie przestępstw o wysokim stopniu społecznej szkodliwości, zatem sankcja karna przewidziana za takie przestępstwo powinna być proporcjonalna i adekwatna. Jak również wskazano w uzasadnieniu do projektu ustawy, że badanie z 2019 r. przeprowadzone przez Puzzle Research na zlecenie Fundacji „Dajemy Dzieciom Siłę” w kooperatywie z Rzecznikiem Praw Obywatelskich wykazało, iż interwencja organów ścigania w sprawach dotyczących patostreamingu napotyka na trudności związane przede wszystkim z prawidłową subsumpcją zachowań przestępnych²⁷.

W duchu projektu ustawy o zmianie ustawy z 6.06.1997 r. – Kodeks karny, patostreaming miał stanowić przestępstwo powszechne. Zdolnym do jego popełnienia miała być zatem każda osoba fizyczna, której można przypisać winę. „Odnosnie do wieku odpowiedzialności karnej należy przyjąć, że popełnienie przestępstwa patostreamu jest możliwe przez nieletniego po ukończeniu 15 lat, w sytuacji gdy dopuszcza się ciężkiego uszczerbku na zdrowiu człowieka (art. 156 k.k.)”²⁸.

Jeżeli natomiast rozchodzi się o ocenę planowanej nowelizacji Kodeksu karnego, należy przede wszystkim stwierdzić, iż projektowane zmiany nie były obszerne, wszak zawierały jedynie jeden artykuł. Ponadto zaprojektowana zmiana miała wejść w życie dość gwałtownie. Wobec tego nasuwa się pytanie: czy nowelizacja Kodeksu karnego kompleksowo odpowiadała na zagrożenia płynące z powszechnie występującego zjawiska patostreamingu? Otóż nie. Mówiąc o negatywach, nie sposób nie wspomnieć także o tym, że patostreamer za popełnienie czynu będącego przedmiotem transmisji lub udostępnienia nagrania mógłby ponieść łagodniejszą odpowiedzialność niż za jego transmisję w Internecie, bowiem projektowane zagrożenie ustawowe typu czynu zabronionego patostreamingu wynosiło od 6 miesięcy do lat 8, podczas gdy penalizacja odnosiła się do czynu zabronionego zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosiła co najmniej 5 lat. „Można zatem wyobrazić sobie sytuację, w której patostreamer namawia bądź udziela pomocy do samobójstwa innej

27 Uzasadnienie projektu ustawy z 23.05.2023 r., źródło: orka.sejm.gov.pl, [https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/Projekty/9-020-1250-2023/\\$file/9-020-1250-2023.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/Projekty/9-020-1250-2023/$file/9-020-1250-2023.pdf) (dostęp: 26.01.2024 r.).

28 A. Ziobroń, *Ocena poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny dotyczącej kryminalizacji zjawiska patostreamingu* <https://palestra.pl/pl/czasopismo/wydanie/10-2023/artukul/ocena-poselskiego-projektu-ustawy-o-zmianie-ustawy-kodeks-karny-dotyczacej-kryminalizacji-zjawiska-patostreamingu> (dostęp: 28.01.2024 r.).

osobie (co jest zagrożone karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat), a następnie transmituje to w Internecie i zostaje mu wymierzona za to kara np. 8 lat pozbawienia wolności. Jeszcze bardziej absurdalnie taka sytuacja kształtuje się, gdy transmisji bądź udostępnienia dokonuje osoba niebiorąca czynnego udziału w patostreamie jako «aktor», a jedynie udostępnia lub transmituje ww. treści²⁹.

Na uznanie zasługiwał natomiast fakt, iż planowana nowelizacja miała wprowadzić „szeroką penalizację transmisji i udostępniania zapisu obrazu i dźwięku treści o charakterze patologii społecznej”. Nie miał być to jednak zakres, który wyczerpywałby całe zjawisko i jego szkodliwość³⁰.

Konkludując, należy wskazać, że patostreaming to transmitowanie na żywo przekazów noszących znamiona różnego rodzaju patologii. Według Raportu *Nastolatki 3.0* stworzonego przez Naukową i Akademicką Sieć Komputerową – Państwowy Instytut Badawczy (NASK) – co czwarty nastolatek ogląda tzw. patostreamy (wulgarnie, obsceniczne i nacechowane przemocą widowiska lub transmisje internetowe nadawane na żywo w serwisach streamingowych, np. YouTube, Twitch)³¹. Faktycznie za patostreaming można ścigać i karać już dzisiaj. Wskazać należy, że nie tylko przepisy prawa karnego materialnego zawartego w Kodeksie karnym mogą mieć zastosowanie w przypadku kwalifikacji prawnej działań bądź zaniechań patostreamerów. Akty prawa powszechnie obowiązującego, takie jak ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, ustawa o ochronie zwierząt, ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii czy Kodeks wykroczeń, również przewidują szeroką gamę sankcji za tego typu zachowania. Natomiast poselski projekt o zmianie ustawy z 6.06.1997 r. – Kodeks karny, dotyczący kryminalizacji zjawiska patostreamingu, który *de facto* ostatecznie nie wszedł w życie, wydaje się być wciąż niepełny i nieodpowiadający na zagrożenia, jakie niesie za sobą patostreaming. Świadczy o tym przede wszystkim zwięzłość omawianego projektu nowelizacji, jak również swoista niedookreśloność nowych artykułów. Przykładem jest art. 255b § 1 pkt 1, który miał brzmieć:

29 A. Ziobroń, *Ocena...*

30 A. Ziobroń, *Ocena...*

31 *Młodzież w Internecie...*

„kto za pośrednictwem sieci teleinformatycznej, poprzez transmisję obrazu lub dźwięku albo udostępnienie zapisu obrazu lub dźwięku, rozpowszechnia treści przedstawiające popełnienie czynu zabronionego:

- 1. zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 5 lat, jako umyślne przestępstwo przeciwko życiu lub zdrowiu, wolności, wolności seksualnej, obyczajności, rodzinie i opiece lub popełnione z użyciem przemocy,**

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8”.

Co w tym w przypadku należałoby zatem uczynić z czynami zagrożonymi karą pozbawienia wolności do 5 lat?

„Można również stwierdzić, że tempo wniesienia do Sejmu projektu i towarzyszące temu wniesieniu medialne przekazy (przypadek patostreamu, w którym ojciec dusił swojego syna) świadczą o populistycznym ujęciu problemu”, a sama regulacja stanowi odpowiedź jedynie na najbardziej patologiczne postacie patostreamingu oraz zbyt szeroko zakreśla odpowiedzialność karną osób niezaangażowanych bezpośrednio w tworzenie patostreamów, np. osób udostępniających je dalej. Takie rozwiązanie należy uznać za nieuzasadnione i nielogiczne, a projektodawca powinien z niego zrezygnować, wszak prowadzi ono do naruszenia funkcji sprawiedliwościowej prawa karnego³².

Każdorazowe zachowanie patostreamera powinno być rozpatrywane indywidualnie w odniesieniu do zaistniałych w danym stanie faktycznym okoliczności, w oparciu o to, czy dany czyn faktycznie wyczerpuje znamiona czynu zabronionego. Nie ma zatem jednoznacznej odpowiedzi w przedmiocie tego, czy planowana nowelizacja Kodeksu karnego była niezbędna. Jeżeli natomiast w przyszłości ustawodawca na nowo uzurpuje sobie za cel walkę z patostreamingiem, być może część z projektowanych zmian znajdzie odzwierciedlenie w zbiorze przepisów, które będą miały stanowić remedium na zaistniałą w Internecie patologię. Aktualnie natomiast istnieją relatywnie skuteczne narzędzia do walki ze zjawiskiem patostreamingu.

32 A. Ziobroń, Ocena...

BIBLIOGRAFIA

LITERATURA

1. D. Bek, M. Popiołek, *Patostreaming – charakterystyka i prawne konteksty zjawiska*, „Zarządzanie Mediami” 2019, nr 4, t. 7, s. 247–262.
2. T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Komentarz do art. 107a kodeksu wykroczeń (w:) Kodeks wykroczeń . Komentarz aktualizowany*, Lex/el. 2024.
3. J. Gerlich, M. Kosucka, *Za patostreaming już dziś można ścigać i karać*, <https://legalis.pl/za-patostreaming-juz-dzis-mozna-szigac-i-karac/> (dostęp: 20.01.2024 r.).
4. A. Kmieciak-Goławska, *Patostreaming jako narzędzie popularyzacji podkultury przemocy*, „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Kryminologicznego im. prof. Stanisława Batawii” 2009, nr 25, s. 172–177.
5. *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. P. Daniluk, Warszawa 2023.
6. A. Leśniewska, *Internet jako przestrzeń publiczna. Zagadnienia prawne i etyczne*, „Prawo Mediów Elektronicznych” 2023, nr 2, s. 22.
7. N. Podraza-Majewska, *Ocena skutków prawnych poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny (druk nr 3310)*, Warszawa 2023, s. 2–3.

AKTY PRAWNE

1. Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2024 r. poz. 17).
2. Ustawa z 26.10.1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz.U. z 2023 r. poz. 2151).
3. Ustawa z 21.08.1997 r. o ochronie zwierząt (Dz.U. z 2023 r. poz. 1580).
4. Ustawa z 29.07.2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. z 2023 r. poz. 1939).
5. Ustawa z 20.05.1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz.U. z 2023 r. poz. 2119).
6. Ustawa z 2.04.1997 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 1997 r. nr 78 poz. 483).

ORZECZENIA

1. Postanowienie Izby Karnej Sądu Najwyższego z 17.04.2018 r. (sygn. IV KK 296/17; Legalis/el. – nr 1766222; Lex/el. – 2481975).

RAPORTY

1. NASK – Państwowy Instytut Badawczy, *Raport z badań Nastolatki 3.0 (2021)*, <https://www.nask.pl/pl/raporty/raporty/4295,RAPORT-Z-BADAN-NASTOLATKI-30-2021.html> (dostęp: 20.01.2024 r.).

SŁOWNIKI

1. Słownik języka polskiego, <https://sjp.pl/patologia> (dostęp: 13.12.2023 r.).
2. Słownik języka polskiego, <https://sjp.pl/stream> (dostęp: 13.12.2023 r.).
3. Słownik języka polskiego, <https://sjp.pl/donacja> (dostęp: 19.04.2024.).

ŹRÓDŁA INTERNETOWE

1. A. Bortniak, *Patostreamer Kawiaq zatrzymany przez policję. Odpowie za pobicie dziewczyn na streamie*, <https://rozrywka.spidersweb.pl/kawiaq-zatrzymany-patostreamerzy-policja> (dostęp: 19.04.2024 r.).
2. *Kawiaq i jego kolega nie przyznają się do winy. Patostreamerom grozi 8 lat więzienia*, źródło: wprost.pl, <https://www.wprost.pl/kraj/11492053/kawiaq-i-jego-kolega-nie-przyznaja-sie-do-winy-patostreamerom-grozi-8-lat-wiezienia.html> (dostęp: 20.01.2024 r.).
3. *Młodzież w Internecie – raport „Nastolatki 3.0”*, źródło: gov.pl, <https://www.gov.pl/web/baza-wiedzy/mlodziez-w-internecie---raport-nastolatki-31> (dostęp: 20.01.2024 r.).
4. D. Pałęga, *Drastyczne sceny w Bytomiu. Patostreamerzy znęcali się nad nastoletnimi dziewczynami. Teraz bawią się w Egipcie i kpią z organów ścigania!*, <https://dziennikzachodni.pl/drastyczne-sceny-w-bytomiu-patostreamerzy-znecali-sie-nad-nastoletnimi-dziewczynami-teraz-bawia-sie-w-egipcie-i-kpia-z-organow/ar/c1-18092123> (dostęp: 20.01.2024 r.).
5. Uzasadnienie projektu ustawy z 23.05.2023 r., źródło: orka.sejm.gov.pl, [https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/Projekty/9-020-1250-2023/\\$file/9-020-1250-2023.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/Projekty/9-020-1250-2023/$file/9-020-1250-2023.pdf) (dostęp: 26.01.2024 r.).
6. A. Zabłocka, *Te filmy to „rak internetu”. Polskie dzieci oglądają je pasjami, eksperci alarmują*, <https://dadhero.pl/287203,kim-sa-patostreamerzy-dlaczego-sa-tak-popularni-w-polsce> (dostęp: 19.04.2024 r.).
7. A. Ziobroń, <https://palestra.pl/pl/czasopismo/wydanie/10-2023/artukul/ocena-poselskiego-projektu-ustawy-o-zmianie-ustawy-kodeks-karny-dotyczacej-kryminalizacji-zjawiska-patostreamingu> (dostęp: 28.01.2024 r.).

STRESZCZENIE

Celem niniejszego artykułu jest przybliżenie czytelnikowi, czym jest patostreaming. Dla lepszego zarysowania skali tego zjawiska autor bazuje na statystykach zaczerpniętych z *Raportu z badań „Nastolatki 3.0”*. Zadaniem artykułu jest również odpowiedzieć na pytanie, czy w aktualnym stanie prawnym istnieją narzędzia służące do penalizacji tego typu zachowań. Autor dokona także analizy dotyczącej penalizacji patostreamingu w świetle nowelizacji Kodeksu karnego, która ostatecznie nie weszła w życie.

Słowa kluczowe: patostreaming, patostreamerzy, patologia w Internecie, zagrożenia w Internecie, raport, nastolatki, penalizacja, nowelizacja.

SUMMARY

The purpose of this article is to familiarize the reader with what patostreaming is. To better outline the scale of this phenomenon, the author relies on statistics taken from the “Teenagers 3.0” Research Report. The aim of the article is also to answer the question of whether the current legal status includes tools for penalizing this type of behavior. The author will also analyse the criminalisation of patostreaming in the light of the amendment to the Penal Code, which ultimately did not enter into force.

Keywords: Patostreaming, patostreamers, pathology on the Internet, threats on the Internet, report, teenagers, penalization, amendment.

Cywilne

**MŁODA
PALESTRA**

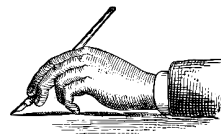
CZASOPISMO APLIKANTÓW ADWOKACKICH

Pozycja
KURATORÓW
*w postępowaniu
cywilnym*

apl. adw. Filip Wójtowicz

Izba Adwokacka w Warszawie

Praca poświęcona jest tematyce kuratorów, którzy występują w sprawach cywilnych w imieniu stron lub zamiast nich. By jednak omówić szerzej tę tematykę, należy w pierwszej kolejności przybliżyć kwestie ogólne związane z pozycją strony procesu. Nakreślenie właściwości stron postępowania cywilnego pozwoli zbadać, jakie braki w tych właściwościach naprawia ustanowienie kuratora. Artykuł w pierwszej części poświęcony jest wobec tego identyfikacji atrybutów składających się na pojęcie strony procesu. W dalszej części omawiane są rodzaje kuratorów, którzy mogą występować w postępowaniach cywilnych, a precyzyjniej – ich pozycja względem stron procesu, a także dzierżone przezeń uprawnienia.

**WŁAŚCIWOŚCI STRONY PROCESU
ZDOLNOŚĆ SĄDOWA I PROCESOWA**

Po pierwsze zatem – zdolność procesowa i zdolność sądowa. Zgodnie z art. 64 §1 k.p.c.¹, każda osoba fizyczna i prawna ma zdolność występowania

¹ Ustawa z 17.11.1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2023 r. poz. 1550 z późn. zm.) dalej: k.p.c.

w procesie jako strona. Jest to definicja legalna zdolności sądowej². Posiadanie „zdolności sądowej” jest ściśle związane z materialną zdolnością prawną i zakresy tych pojęć pokrywają się w znakomitej części, choć nie są tożsame. Istnieją przypadki, gdy strona posiadać będzie zdolność sądową, a nie będzie posiadać zdolności prawnej (por. np. art. 460 k.p.c. i art. 691³ k.p.c.)³.

Z kolei po myśli art. 65 §1 k.p.c., zdolność do czynności procesowych (zdolność procesową) mają osoby fizyczne posiadające pełną zdolność do czynności prawnych, osoby prawne oraz jednostki organizacyjne, o których mowa w art. 64 §1¹ k.p.c. W odróżnieniu od zdolności sądowej, zdolność procesowa oznacza uprawnienie do podejmowania skutecznych czynności procesowych⁴. Jest to ogólna kwalifikacja podmiotu polegająca na tym, że może on podejmować czynności procesowe osobiście bądź przez pełnomocnika. Jej wyznacznikiem w odniesieniu do osób fizycznych jest posiadanie zdolności do czynności prawnej (jeżeli osoba ma ograniczoną zdolność do czynności prawnych, wówczas posiada zdolność procesową jedynie w zakresie spraw, które wynikają z czynności prawnych, których może dokonywać samodzielnie)⁵. Natomiast w odniesieniu do osób prawnych wyznacznikiem tym jest wyłącznie posiadanie zdolności sądowej⁶. Osoby prawne zawsze bowiem posiadają zdolność procesową, mogą co najwyżej utracić zdolność do korzystania z niej (np. poprzez brak uprawnionego organu)⁷. Podobnie jak w przypadku zdolności sądowej, zdolność procesowa jest pojęciem z zakresu prawa procesowego, które zbliżone jest zakresowo do materialnego pojęcia zdolności do czynności prawnych, choć nie jest z nim tożsame.

2 A. Partyk (w.) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505(39)*, red. O. M. Piaskowska, Warszawa 2024, t. 1, art. 64, teza 1.

3 P. Grzegorzczak (w.) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Postępowanie rozpoznawcze. Artykuły 1–124*, red. T. Ereciński, Warszawa 2023, t. 1, art. 64, teza 6.

4 A. Partyk (w.) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505(39)*, red. O. M. Piaskowska, Warszawa 2024, t. 1, art. 65, teza 2.

5 Por. art. 5 §2 k.p.c.

6 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z 2.04.2009 r. (I ACa 3/09), LEX nr 503250.

7 Postanowienie Sądu Najwyższego z 5.04.2017 r. (II CSK 378/16), LEX nr 2309577.

LEGITYMACJA PROCESOWA

W polskiej doktrynie postępowania cywilnego, podobnie zresztą jak i w zagranicznej, nie ma dotychczas jednolitości poglądów co do pojęcia legitymacji procesowej⁸.

Na poziomie pewnej podręcznikowej ogólności można powiedzieć, że legitymacja procesowa to oparte na prawie materialnym uprawnienie do występowania w charakterze strony w konkretnej sprawie sądowej⁹. Legitymacja procesowa oznacza tu więc, że dany podmiot jest uprawniony do występowania w charakterze strony w konkretnym procesie w stosunku do jego przedmiotu¹⁰. Sąd Najwyższy stwierdzał także, że legitymacja procesowa jest określana jako materialnoprawne uprawnienie do występowania w konkretnym procesie cywilnym w charakterze strony procesowej. Powód i pozwany muszą więc pozostawać w określonym stosunku materialnoprawnym do przedmiotu procesu cywilnego. Legitymacja procesowa nie jest pojęciem prawa procesowego, ponieważ o tym, czy istnieje ona w danej sprawie, nie decydują przepisy prawa procesowego, ale przepisy prawa materialnego¹¹.

Zdaniem niektórych autorów, w tym cytowanego wyżej G. Jędrejka, legitymacja procesowa powinna dzielić się na materialną oraz formalną. Legitymacja materialna polega w tym ujęciu na posiadaniu materialnego interesu prawnego lub prawa podmiotowego, których ochrony strona żąda przed sądem – zatem przywołane w poprzednim akapicie orzeczenia zasadniczo utożsamiają definicję legitymacji materialnej. Tymczasem formalna legitymacja procesowa to uprawnienie do wytoczenia powództwa w celu ochrony prawa podmiotowego własnego lub cudzego, a także do podejmowania dalszych czynności procesowych¹². Legitymacja formalna nie odnosi się przy tym jedynie do strony powodowej, bowiem można

8 Por. G. Jędrejek (w:) *Legitymacja procesowa w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2019, s. 17 i przywołane tam poglądy i orzecznictwo.

9 P. Cioch (w:) *Postępowanie cywilne*, red. J. Studzińska, P. Cioch, Warszawa 2019, s. 164.

10 Wyrok Sądu Najwyższego z 18.01.2000 r. (III CKN 525/98), LEX nr 1218221.

11 Postanowienie Sądu Najwyższego z 25.11.2010 r. (III CZP 95/10), LEX nr 694261.

12 G. Jędrejek (w:) *Legitymacja...*, s. 40 i n., także M. Klos, *Legitymacja procesowa (w) System Postępowania Cywilnego*, t. 3A, *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji w procesie cywilnym. Podmioty postępowania*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, P. Osowy, Warszawa 2024, teza 10.

z badać jej istnienie także po stronie pozwanej. Zwykle legitymację materialną i formalną dzierży ten sam podmiot, lecz nie zawsze. Mowa tu na przykład o sytuacji, w której na rzecz osoby trzeciej z powództwem występują inne osoby, które jednak nie działają w imieniu tej osoby, a w imieniu własnym (jak choćby prokurator na zasadzie art. 55 k.p.c., czy też syndyk masy upadłości). W tym ujęciu legitymacja formalna tym różni się od wspomnianej wcześniej zdolności procesowej, że zdolność procesowa jest pojęciem abstrakcyjnym – odnosi się do zdolności strony do podejmowania czynności procesowej w nieskonkretyzowanej sprawie. Tymczasem legitymacja procesowa formalna odnosi się do konkretnego roszczenia. Legitymację procesową należy także odróżnić od reprezentacji w procesie przez przedstawiciela ustawowego czy przez pełnomocnika. Istnienie legitymacji ocenia się z punktu widzenia podmiotu (strony), który reprezentowany może być przez przedstawiciela ustawowego czy pełnomocnika, którzy nie mają jednak samodzielnej legitymacji procesowej.

Brak legitymacji procesowej materialnej, zarówno czynnej (po stronie powodowej), jak i biernej (po stronie pozwanej), skutkuje oddaleniem powództwa. Brak w zakresie legitymacji procesowej formalnej, czy to czynnej, czy też biernej, winien skutkować odrzuceniem pisma (np. wytoczenie powództwa przez prokuratora, który utracił uprawnienia, lub wytoczenie powództwa przeciwko kuratorowi spadku, którego kuratela wygasła)¹³.

ZDOLNOŚĆ POSTULACYJNA

Ostatnią kwestią wymagającą uwagi jest problematyka zdolności postulacyjnej. Jest to kolejne pojęcie nienormowane wprost przez przepisy Kodeksu postępowania cywilnego. Przyjmuje się, że przez „zdolność postulacyjną” należy rozumieć kwalifikacje strony do samodzielnego działania w postępowaniu i zdolność do osobistego podejmowania czynności procesowych¹⁴.

¹³ C. Jędrzejek (w:) *Legitymacja...*, s. 43.

¹⁴ Uchwała Sądu Najwyższego z 26.02.2015 r. (III CZP 102/14), LEX nr 1652672.

Zdolność postulacyjną najlepiej definiuje się przez nakreślenie ograniczeń, których doznaje, a więc – ograniczenie faktyczne zdolności postulacyjnej następuje wówczas, gdy strona lub uczestnik znajdują się w takiej sytuacji faktycznej albo mają takie cechy, które uniemożliwiają im dokonywanie czynności procesowych. Należy do nich m.in. niezajomość języka polskiego, niepełnosprawność wykluczająca składanie oświadczeń lub nawet pobyt za granicą¹⁵. Brak zdolności postulacyjnej z przyczyny prawnej występuje wówczas, gdy ustawodawca wymaga, by strona przy określonej czynności procesowej była reprezentowana przez adwokata lub radcę prawnego (tzw. bezwzględny przymus adwokacko-radcowski). W postępowaniu cywilnym takie rozwiązanie należy do rzadkości i występuje m.in. w postępowaniu przed Sądem Najwyższym (art. 87¹ § 1 k.p.c.) oraz w sprawach własności intelektualnej (art. 87² k.p.c.), czy też w postępowaniu grupowym. Uchybienia w zakresie bezwzględnego przymusu adwokacko-radcowskiego będą skutkować bezskutecznością czynności. W doktrynie mowa też o względnym przymusie adwokacko-radcowskim, gdy strona może osobiście uczestniczyć w czynnościach procesowych, lecz jeżeli jednak chce ustanowić pełnomocnika, może nim być tylko adwokat lub radca prawny i nikt inny¹⁶. Ta kategoria przymusu nie występuje w polskim kodeksie¹⁷.

W nauce prawa procesowego przyjęto założenie, że zdolność postulacyjna przysługuje wszystkim podmiotom mającym zdolność procesową. Warunkiem *sine qua non* zdolności postulacyjnej jest więc posiadanie zdolności procesowej¹⁸. Zdolność procesowa i zdolność postulacyjna odnoszą się jednak do różnych obszarów. Brak zdolności postulacyjnej nie powoduje braku zdolności procesowej. W przeciwieństwie do zdolności postulacyjnej, zdolność procesowa nie jest warunkowana okolicznościami faktycznymi¹⁹.

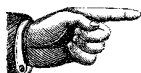
15 M. Uliasz, *Pojęcie zdolności procesowej* (w:) *System Postępowania Cywilnego*, t. A, *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji w procesie cywilnym. Podmioty postępowania*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, P. Osowy, Warszawa 2024, teza 157.

16 J. Bodio, *Zdolność procesowa a zdolność postulacyjna. Glosa do uchwały SN z dnia 26 lutego 2015 r., III CZP 102/14, OSP 2019, nr 11, s. 105.*

17 M. Uliasz, *Pojęcie...*, teza 160. Por. w tym zakresie art. 87 k.p.c., w którym wyróżniono także inne kategorie osób mogących być pełnomocnikami w sprawach cywilnych, w tym m.in. rzecznicy patentowi, doradcy restrukturyzacyjni, a nawet małżonek lub rodzeństwo strony.

18 J. Bodio, *Zdolność...*, s. 105.

19 M. Uliasz, *Pojęcie...*, teza 39.

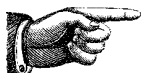

STRONA

Proces cywilny oparty jest na fundamentalnej zasadzie dwustronności. Oznacza to, że spór toczy się zawsze pomiędzy dwoma stronami oznaczonymi jako strona powodowa i strona pozwana, a każdy uczestnik procesu musi być zagregowany do jednej z nich²⁰. Jednak Kodeks postępowania cywilnego nie normuje definicji strony.

Przyjmuje się, że stronami w procesie są podmioty, na rzecz których i przeciwko którym ma nastąpić, drogą orzeczenia sądowego, urzeczywistnienie normy indywidualnej – konkretnej przytoczonej w powództwie²¹. Strona procesu ma właściwości (atrybuty), które podlegać mogą weryfikacji. Tymi atrybutami są omówione wcześniej: zdolność sądowa i procesowa, legitymacja procesowa oraz zdolność postulacyjna²².

W dalszej części artykułu poruszone będą kwestie dotyczące ustanawiania kuratorów w relacji do atrybutów stron procesu, a także kwestie dotyczące ich wzajemnych pozycji procesowych.

ISTOTA I RODZAJE KURATELI

Zasadniczo każdy rodzaj kurateli w procesie cywilnym polega na tym, że ustanowiony kurator broni interesów strony procesu, która doznaje jakiejś przeszkody uniemożliwiającej jej skuteczną obronę swych interesów i praw podmiotowych, czy też jej występowanie w procesie jest niemożliwe. Przeszkody te są różnego rodzaju i mają różne znaczenie z perspektywy procesowej. Zwykle pozycja kuratora w procesie jest jasna – to przedstawiciel ustawowy strony. Reprezentuje bowiem stronę, nie mając samodzielnej legitymacji formalnej. Są jednak sytuacje, gdy kurator jest rzeczywiście *quasi*-samoistną stroną procesu – gdy jest następcą prawnym zmarłej

²⁰ Por. M. Winczura, *Wymaganie oznaczenia adresu stron postępowania sądowego w świetle prawa do sądu (w:) Konstytucyjne aspekty procesu cywilnego*, red. A. Orzeł-Jakubowska, T. Zembrzuski, Warszawa 2023, s. 161 oraz powołanych tam autorów.

²¹ M. Michalska-Marciniak, *Pojęcie strony (w:) System Postępowania Cywilnego*, t. 3A, *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji w procesie cywilnym. Podmioty postępowania*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, P. Osowy, Warszawa 2024, teza 2.

²² P. Cioch (w:) *Postępowanie cywilne*, red. J. Studzińska, P. Cioch, Warszawa 2019, s. 156.

osoby²³. W procesie cywilnym możemy mieć więc do czynienia z wieloma rodzajami kuratorów, które omówione są poniżej, poczynawszy od rodzajów najbardziej istotnych z perspektywy procesualnej.

KURATOR DLA OSOBY NIEZNANEJ Z MIEJSCA POBYTU

Zgodnie z art. 143 k.p.c., jeżeli stronie, której miejsce pobytu nie jest znane, ma być doręczony pozew lub inne pismo procesowe wywołujące potrzebę podjęcia obrony jej praw, doręczenie może do chwili zgłoszenia się strony albo jej przedstawiciela lub pełnomocnika nastąpić tylko do rąk kuratora ustanowionego na wniosek osoby zainteresowanej przez sąd orzekający. Przewodniczący (składu orzekającego, nie wydziału sądu²⁴) ustanawia kuratora, jeżeli wnioskodawca uprawdopodobni, że miejsce pobytu strony nie jest znane (art. 144 § 1 k.p.c.). Zakres uprawnień takiego kuratora obejmuje „wszystkie czynności łączące się ze sprawą” (art. 146 k.p.c. w zw. z art. 69 § 3 k.p.c.).

Kuratora tego ustanawia zatem sąd orzekający w sprawie, do której kurator ma być ustanowiony, i wyłącznie na potrzeby prowadzenia tego postępowania. Tego rodzaju kuratora można ustanowić także w postępowaniu egzekucyjnym (art. 803 k.p.c.). Nie można go natomiast ustanowić dla osoby prawnej, czy też jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej, albowiem „miejsce pobytu” ma wyłącznie osoba fizyczna²⁵. Jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby prawne mają siedzibę, której adres ujawniony jest w odpowiednim rejestrze sądowym. W razie niemożności doręczenia pisma pod adresem siedziby wskazanym w rejestrze sądowym, modelowo zastosowanie powinien znaleźć przepis art. 139 § 3 k.p.c. – takie pismo pozostawia się w aktach ze skutkiem doręczenia, choćby było dwukrotnie awizowane.

W praktyce zwykle będzie tak, że kuratora tego ustanawia się na wniosek powoda dla strony pozwanej. Powód zwykle będzie wezwany do wpłaty

²³ P. Cioch, *Postępowanie cywilne...*, s. 187.

²⁴ *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–458^{1/6}*, red. T. Szancilo, Warszawa 2023, t. 1, art. 144, teza 1.

²⁵ J. Parafianowicz (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505(39)*, red. O. M. Piaskowska, Warszawa 2024, t. 1, art. 144, teza 2.

zaliczki na poczet wynagrodzenia kuratora (art. 603² § 2 k.p.c.). Warunkiem jego ustanowienia jest uprawdopodobnienie, że miejsce pobytu strony jest nieznan²⁶. Uprawdopodobnienie może być przeprowadzone przez przedłożenie w zasadzie dowolnego źródła dowodowego (por. art. 243 k.p.c.), tym niemniej nie można opierać tej instytucji na samym oświadczeniu strony, że nie zna miejsca pobytu strony przeciwnej. Wobec ważkich konsekwencji ustanowienia kuratora, należy odpowiednio zaostrzyć kryteria oceny, czy doszło do uprawdopodobnienia²⁷. Wydaje się, że dostateczne jest przeprowadzenie przewidzianej prawem procedury doręczenia pisma za pośrednictwem komornika (art. 139¹ i n. k.p.c.). Strona powodowa zwykle bowiem zna jakiś adres pobytu strony pozwanej, który dopiero później okazuje się być nieprawidłowy. Wówczas najpierw sąd zobowiązuje stronę powodową do doręczenia pisma za pośrednictwem komornika, a jeżeli to doręczenie także się nie uda, wówczas komornik przeprowadza na wniosek powoda procedurę ustalania aktualnego adresu pozwanego, na podstawie informacji pozyskanej z banków, Zakładu Ubezpieczeń Społecznych oraz Urzędu Skarbowego. *De lege lata* niemożność skutecznego doręczenia komorniczego powoduje uruchomienie wpadkowego postępowania o ustanowienie kuratora²⁸. Jeżeli komornik nie ustali więc w ten sposób aktualnego adresu lub ustali inny adres niż podany w pozwie i pod tym adresem pozwany także nie odbierze korespondencji, wówczas brak znajomości miejsca pobytu pozwanego będzie ze wszelkich miar uprawdopodobniony.

W tym przypadku ograniczenie, z powodu którego dla strony ustanawiany jest kurator, to nieznanostwo miejsca jego pobytu. Odnotować trzeba, że często intencją strony może być właśnie ukrywanie się przed wymiarem sprawiedliwości, zatem ograniczenie to ma dwójaki charakter – stanowi przeszkodę jednocześnie dla powoda, który usiłuje chronić swoich praw (a nie może wskutek ukrywania się pozwanego), a także jednocześnie dla pozwanego, który być może zupełnie nieumyślnie nie podał nigdzie nowego adresu zamieszkania. Duże znaczenie może tu mieć protokół z komorniczej próby doręczenia, w którym komornicy zwykle zapisują, czego dowiedzieli się

26 E. Stefańska (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Art. 1–477(16)*, red. M. Manowska, LEX/el. 2022, t. 1, art. 144, teza 2.

27 E. Stefańska (w:) *Kodeks...*

28 J. Bodio (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, red. T. Zembrzusi, Warszawa 2020, t. 1–2, art. 139(1), teza 12.

o miejscu pobytu strony od sąsiadów, aktualnego lokatora nieruchomości, czy też pracownika administracji budynku.

Strona w tym modelu w zakresie swych atrybutów wciąż cieszy się zdolnością sądową i procesową, a jej legitymacja procesowa nie ma znaczenia dla sądu ustanawiającego kuratora. Można powiedzieć, że pewnego ograniczenia faktycznego doznaje zdolność strony do osobistego dokonywania czynności procesowych – a zatem jej zdolność postulacyjna. Wyznaczenie kuratora naprawia brak tej zdolności postulacyjnej do czasu zgłoszenia się strony (art. 143 k.p.c.). Wskazano wcześniej, że zdolność postulacyjna może doznać przeszkody faktycznej, jak niepełnosprawność o różnym charakterze, czy też brak znajomości języka urzędowego lub widoczne zaburzenia psychiczne. Skoro tak, to podobną przeszkodą faktyczną, a zarazem ograniczeniem zdolności do osobistego przedsięwzięcia czynności procesowych, jest stwierdzenie przez sąd, że według wszelkiego prawdopodobieństwa nie da się ustalić miejsca pobytu strony, która w przeciwnym razie brałaby udział w procesie. Stąd brak znajomości miejsca pobytu strony jest dla niej ograniczeniem zdolności postulacyjnej. Warunkiem ustanowienia kuratora nie jest tu wprost atrybut strony, dla której się go ustanawia, albowiem to strona wnioskująca oraz sąd mają posiadać taką właściwość, że nie znają miejsca pobytu strony (bez wątplenia strona zastępowana przez kuratora wie, jakie jest jej miejsce pobytu). Nie zmienia to jednak faktu, że właściwością strony jest w tym ujęciu takie prowadzenie swoich spraw, że zainteresowana strona przeciwna lub wymiar sprawiedliwości powinny móc ustalić jej aktualne miejsce pobytu. Można powiedzieć, że strona pozbawiona jest tu takich właściwości, które pozwalają na ustalenie jej miejsca pobytu, a więc jest to ograniczenie, które jest także wewnętrzną właściwością strony, dla której ustanawia się kuratora.

KURATOR PROCESOWY

Zgodnie z treścią art. 69 § 1 k.p.c., sąd orzekający, na wniosek strony przeciwnej, ustanawia kuratora dla:

- 1. strony niemającej zdolności procesowej, która nie ma przedstawiciela ustawowego,**
- 2. strony będącej osobą prawną, gdy w jej organie zachodzą braki uniemożliwiające jej reprezentację, albo**
- 3. strony będącej jednostką organizacyjną, o której mowa w art. 64 § 1¹ k.p.c., gdy brak jest osób uprawnionych do jej reprezentowania.**

W uzasadnionych przypadkach sąd w toku procesu może także ustanowić kuratora procesowego z urzędu, ale tylko dla osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej, o której mowa w art. 64 § 1¹ k.p.c. Podobnie jak w przypadku kuratora dla osoby nieznanej z miejsca pobytu, jest to kurator ustanawiany wyłącznie na potrzeby danego postępowania i jest on umocowany do dokonywania wszystkich czynności łączących się ze sprawą.

Dla osoby fizycznej kurator ten ustanawiany jest wtedy, gdy nie ma ona zdolności procesowej i jednocześnie nie ma przedstawiciela ustawowego. Sytuacje te występować będą choćby w przypadku śmierci rodzica, opiekuna, czy też kuratora osoby częściowo ubezwłasnowolnionej, jak również w przypadku utraty władzy rodzicielskiej. Przez brak przedstawiciela ustawowego należy rozumieć także prawną niemożność działania z racji braku zdolności procesowej, konfliktu interesów lub materialnoprawnych ograniczeń zakresu działania przedstawiciela. Może też chodzić o faktyczne przeszkody w dokonywaniu czynności procesowych przez przedstawiciela ustawowego, którymi mogą być długotrwała nieobecność lub choroba²⁹. W przypadku ustanowienia tego kuratora sąd z urzędu winien powiadomić sąd opiekuńczy o konieczności ustanowienia stosownego przedstawiciela ustawowego (art. 70 § 1 k.p.c.)³⁰. Mamy tu do czynienia z osobą fizyczną, która *verba legis* nie ma zdolności procesowej, a nadto nie posiada

²⁹ P. Grzegorzcyk (w.) *Kodeks...*, art. 69, teza 6.

³⁰ M. Manowska (w:) A. Adamczuk, P. Prus, M. Radwan, M. Sierńko, E. Stefańska, M. Manowska, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany: Art. 1-477(16)*, LEX/el. 2022, t. 1, art. 69, teza 3.

przedstawiciela ustawowego, który mógłby realizować czynności procesowe w imieniu tej osoby. Brak zdolności procesowej jest więc tym ograniczaniem, które uzupełnia kurator procesowy, tymczasowo zastępując przedstawiciela ustawowego w ramach konkretnego procesu. Nie wchodzi on jednak w miejsce strony, a zatem osoba nieposiadająca zdolności procesowej wciąż uczestniczy w sporze jako strona, posiada własną zdolność sądową (jak każda osoba fizyczna³¹) i to jej legitymacja procesowa podlega badaniu, a nie legitymacja kuratora.

Kurator dla osób prawnych i jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej ustanawiany jest wówczas, gdy zachodzą w tych podmiotach takie braki osobowe, które uniemożliwiają ich reprezentację. Chodzi na przykład (i prawdopodobnie najczęściej) o sytuację, w której w spółce kapitałowej nie powołano nowego zarządu z końcem kadencji poprzedniego lub zachodzą w zarządzie takie braki, że zgodnie z zasadami reprezentacji tej spółki nie da się skutecznie dokonywać czynności prawnych. Ustanowienie kuratora procesowego w oparciu o treść art. 69 k.p.c. jest możliwe również wtedy, gdy w grę wchodzi przeszkody faktyczne lub prawne, wyłączające skuteczne działanie organu³². Sąd niezwłocznie zawiadamia właściwy sąd rejestrowy o ustanowieniu kuratora dla strony wpisanej do Krajowego Rejestru Sądowego³³, bowiem analogicznie jak w przypadku osób fizycznych – sąd rejestrowy winien odpowiednio zareagować na sygnał o niemożności działania podmiotu gospodarczego, poprzez ustanowienie nowego kuratora (można powiedzieć „materialnego”), w celu powołania albo uzupełnienia składu organu osoby prawnej uprawnionego do jej reprezentowania, a w razie potrzeby do likwidacji takiego podmiotu (por. art. 42 § 3 k.c.³⁴).

Omówiony kurator procesowy nie uzupełnia braku w zakresie zdolności procesowej, albowiem strona procesu nigdy jej tu nie traci i stracić jej nie może. Braki osobowe w zarządzie, czy innym organie uprawnionym do reprezentacji, nie determinują braku zdolności procesowej, ta jest

31 Zdolność procesową posiada także osoba ubezwłasnowolniona całkowicie lub częściowo [por. uchwałę Sądu Najwyższego z 28.09.2016 r. (III CZP 38/16), LEX nr 2113365], a nawet w określonych stosunkach *nasciturus*, pod warunkiem że urodził się żywy (por. art. 446¹ k.p.c. oraz art. 927 § 2 k.p.c.).

32 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 20.11.2013 r. (I ACa 920/13), LEX nr 1409256.

33 Art. 69 § 2 k.p.c. *in fine*.

34 Ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2024 r. poz. 1061), dalej: k.c.

bowiem immanentną właściwością osób prawnych i jednostek organizacyjnych, o których mowa w art. 64 § 1¹ k.p.c. (podobnie jak zdolność sądowa). Kurator ten zapewnia więc możliwość korzystania przez podmiot ze swej zdolności procesowej, z której ten tymczasowo nie potrafi skorzystać, poprzez przejęcie wycinka kompetencji zarządu (organu uprawnionego do reprezentacji). Mamy więc do czynienia ze swoistym brakiem zdolności postulacyjnej. Wprawdzie o zdolności postulacyjnej pisze się głównie w kontekście osób fizycznych, jednak wydaje się, że nie ma przeszkód, by poszukiwać zdolności postulacyjnej także u osób prawnych i w jednostkach organizacyjnych, o których mowa w art. 64 § 1¹ k.p.c. Te podmioty także mogą doznawać ograniczeń faktycznych do przedsięwzięcia czynności procesowych, jak właśnie brak osobowy w organie, który uniemożliwia reprezentację podmiotu, czy też brak osób uprawnionych do reprezentacji. Ograniczenia te mają *nota bene* mieszany charakter faktyczny, jak i prawny – brak osobowy jest brakiem faktycznym, natomiast jest on skorelowany z prawnym wymogiem prawidłowej reprezentacji, który przewidywać może ustawa, czy też wewnętrzne dokumenty korporacyjne.

KURATOR DLA OSOBY PRAWNEJ

Kuratora dla osoby prawnej ustanawia się na podstawie art. 42 i n. k.c. Mowa była już o tym w poprzednim akapicie – jeżeli osoba prawna nie może być reprezentowana lub prowadzić swoich spraw ze względu na brak w składzie organu uprawnionego do jej reprezentowania, sąd rejestrowy ustanawia dla niej kuratora. Jeżeli pierwszy kuratora ustanowił sąd rozpoznający sprawę, w której osoba prawna jest stroną, wówczas sąd procesu zawiadamia sąd rejestrowy o konieczności ustanowienia kuratora. Tu różnica polega na tym, że nie jest to kurator procesowy, a „materialny”. Jego kompetencje wykraczają poza reprezentację podmiotu w partykularnym procesie – ustanawiany jest w celu powołania albo uzupełnienia składu organu osoby prawnej uprawnionego do jej reprezentowania, a w razie potrzeby do jej likwidacji. Jest przedstawicielem ustawowym osoby prawnej, zastępuje reprezentowanego przy czynnościach prawa materialnego oraz w postępowaniu sądowym (w zakresie przyznanых mu uprawnień). Zakres kompetencji kuratora określany jest na podstawie celu jego ustanowienia

i powinien zostać określony przez sąd w wydanym kuratorowi zaświadczeniu, zgodnie z art. 604 k.p.c.³⁵

Ten rodzaj kurateli omawiany jest w kontekście strony procesu dlatego, że choć jest to kurator materialny, to może on także otrzymać uprawnienia procesowe. Jeżeli dla strony ustanowiono wcześniej kuratora procesowego (art. 69 § 1 k.p.c.), to sąd rejestrowy zawiadamia właściwy sąd o ustanowieniu nowego kuratora – materialnego (art. 603 § 5 k.p.c.)³⁶. Po otrzymaniu takiego zawiadomienia sąd orzekający odwołuje kuratora procesowego i w jego miejsce wstępuje kurator materialny – ustanowiony na podstawie art. 42 § 1 k.c. Czynności odwołanego kuratora pozostają w mocy (art. 69 § 4 k.p.c.).

Zakres uprawnień kuratora materialnego nakreśla sąd rejestrowy, który go ustanowił. Sąd wydaje w tym zakresie postanowienie, a także zaświadczenie, którym posługuje się następnie kurator (art. 42 § 2 k.c.). Interesujące wydaje się pytanie o sposób postępowania w sytuacji, w której został ustanowiony kurator na podstawie art. 42 k.c., jednak zakres jego uprawnień obejmuje wyłącznie starania o uzupełnienie braków w organach uprawnionych do reprezentacji osoby prawnej (nie obejmuje zatem uprawnienia do reprezentacji w toczących się procesach, w których osoba prawna jest stroną). Z jednej strony odwołanie kuratora procesowego następuje w tej sytuacji z mocy samego prawa (art. 69 § 5 k.p.c.), jednak z drugiej strony uprawnienia kuratora materialnego muszą być precyzyjnie określone, a sam kurator nie może swymi działaniami wychodzić poza ich zakres. Wydaje się, że jeżeli zakres uprawnień kuratora materialnego nie obejmuje reprezentacji w toczących się postępowaniach (niezwiązanych z likwidacją zastępowanej osoby prawnej), to kurator ten nie powinien zastępować ustanowionych wcześniej kuratorów procesowych³⁷.

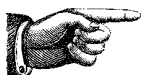
³⁵ P. Nazaruk (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, red. B. Bajor, D. Bierecki, J. Bocianowska, J. Ciszewski, M. Ciszewski, G. Karaszewski, J. Knabe, J. Mucha-Kujawa, C. Sikorski, B. Sitek, R. Tanajewska, P. Nazaruk, LEX/el. 2024, art. 42, teza 1.

³⁶ Sąd rejestrowy wie o ustanowieniu kuratora procesowego, bowiem jest on wpisany do rejestru sądowego.

³⁷ Tak, jak się wydaje, P. Grzegorzczak (w:) *Kodeks...*, art. 69, teza 5. Odnotować wypada, że przepis nie mówi o tym wprost, a wręcz przewiduje bezwzględny obowiązek sądu w zakresie odwołania dotychczasowego kuratora procesowego „po otrzymaniu zawiadomienia”. Sąd nie bada zakresu umocowania kuratora materialnego. Zaproponowane rozwiązanie zapewnia jednak większą kontrolę sądu rejestrowego nad tym, czym zajmuje się kurator materialny. Może być bowiem tak, że kuratorem spółki został ustanowiony jej wspólnik, który nie powinien zastępować spółki w toczących się z jej udziałem procesach, bowiem np. spółka prowadzi spory korporacyjne przeciwko temu wspólnikowi.

Omawiany kurator nie uzupełnia braku w zakresie zdolności sądowej czy procesowej, tych bowiem, jak już wspomniano, osoba prawna utracić nie może. W kontekście właściwości procesowych strony kurator materialny ma w procesie rolę identyczną jak kurator procesowy – uzupełnia utraconą zdolność postulacyjną osoby prawnej (jeżeli kurator ma uprawnienia do reprezentacji spółki w toczących się postępowaniach). Jest jej przedstawicielem ustawowym, nie jest samoistną stroną i jego legitymacja procesowa nie podlega badaniu. Może się zdarzyć (jeżeli sąd rejestrowy tak postanowi), że kurator ten będzie miał prawo do dokonywania czynności prawnomaterialnych (czego czynić nie może kurator procesowy³⁸). W tych sytuacjach kurator materialny będzie mógł uznać powództwo lub zawrzeć ugodę ze skutkiem materialnoprawnym³⁹ (pod warunkiem otrzymania takiego uprawnienia od sądu), co jednak nie spowoduje, że zmienią się jego właściwości procesowe.

KURATORZY PRAWA RODZINNEGO I OPIEKUŃCZEGO

Prawo rodzinne i opiekuńcze wymienia wiele rodzajów kurateli, które zostaną omówione poniżej.

Kurator osoby ubezwłasnowolnionej częściowo ustanawiany jest zawsze w postępowaniu o ubezwłasnowolnienie i ma na celu dbanie o interesy strony i sprawowanie nad nią pieczy – jest przedstawicielem ustawowym osoby fizycznej. Kurator może być ponadto powołany do jej reprezentowania i do zarządu jej majątkiem (wtedy, gdy sąd opiekuńczy tak postanowi)⁴⁰.

Strona traci tu częściowo zdolność procesową, ale częściowo zachowuje ją w tych sprawach, które wynikły z czynności prawnych, których może dokonywać samodzielnie⁴¹. Kurator ma więc prawo do reprezentowania tej osoby w postępowaniach, które dotyczą spraw wynikających z czynności

38 A. Partyk (w.) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505(39)*, red. O. M. Piaskowska, Warszawa 2024, t. 1, art. 69, teza 8.

39 P. Feliga (w.) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–458¹⁶*, red. T. Szancilo, Warszawa 2023, t. 1, art. 69, teza 23.

40 Art. 181 ustawy z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (dalej: k.r.o.).

41 Art. 65 § 2 k.p.c.

prawnych nieobjętych samodzielną zdolnością do czynności prawnych⁴². Kurator uzupełnia więc braki osoby ubezwłasnowolnionej w zakresie ograniczonej zdolności procesowej.

Dla dziecka poczętego, lecz jeszcze nieurodzonego, ustanawia się kuratora, gdy jest to potrzebne do strzeżenia przyszłych praw dziecka (art. 182 k.r.o.). Kuratela ta ustaje z chwilą urodzenia się dziecka, bowiem po urodzeniu przedstawicielem ustawowym dziecka stają się jego rodzice⁴³. Mogłoby się wydawać, że wobec długotrwałości postępowań sądowych oraz stosunkowo długich terminów przedawnienia roszczeń, ustanawianie kuratora na czas kilkumiesięcznej ciąży jest zbędne. Jednak bezspornie kurator taki może w tym czasie wystąpić do sądu z wnioskami zabezpieczającymi w imieniu dziecka oraz dbać o jego interesy w toczących się sprawach, np. spadkowych⁴⁴.

Kwestia podmiotowości prawnej *nasciturusa* jest cokolwiek niejednoznaczna, jednak wydaje się, że przeważa koncepcja przyznająca dziecku poczętemu warunkową zdolność prawną⁴⁵. Rozważania te mają znaczenie w kwestii statusu dziecka w prawie materialnym, jednak w kwestiach procesowych znaczenie będzie mieć zdolność sądowa, co do której panuje względna zgoda – *nasciturus* posiada warunkową zdolność sądową w określonych sprawach (np. art. 446¹ oraz art. 927 § 2 k.c.), w których ustawa przyznaje mu prawo poszukiwania ochrony przed sądem⁴⁶. W pozostałych sprawach tej zdolności nie posiada. Zdolność ta warunkowana jest żywym urodzeniem. Jeżeli dziecko nie urodzi się żywe, wówczas postępowanie należy uznać za dotknięte pierwotnym brakiem strony⁴⁷. Co oczywiste, dziecko poczęte nie posiada też zdolności procesowej i postulacyjnej. Może mieć jednak weryfikowalną legitymację procesową. Kurator zastępuje tu więc dziecko poczęte w zakresie zdolności procesowej, której *nasciturus* nie posiada, podobnie jak dziecko poniżej 13. roku życia.

42 Por. A. Moszyńska (w:) *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz aktualizowany*, red. M. Fras, M. Habdas, LEX/el. 2023, art. 181, teza 9.

43 G. Jędrejek (w:) *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2019, art. 182, teza 8. Kurator będzie dalej prowadził pilne sprawy związane z dzieckiem, jeżeli natychmiastowe przejęcie obowiązków przez rodziców będzie niemożliwe.

44 G. Jędrejek (w:) *Kodeks rodzinny...*, tezy 6–7. Por. art. 927 § 2 k.c.

45 G. Jędrejek (w:) *Kodeks rodzinny...*, tezy 1–2. G. Jędrejek prezentuje jednak pogląd, zgodnie z którym *nasciturus* ma bezwarunkową zdolność prawną w zakresie praw niemajątkowych, a warunkową w zakresie praw majątkowych.

46 G. Misiurek (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Artykuły 1–366*, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, t. 1, art. 64, teza 7.

47 P. Grzegorzczak (w:) *Kodeks...*, art. 64, teza 9.

Interesujące z tej perspektywy wydają się zmiany w instytucji kuratora dla osoby niepełnosprawnej, którego ustanawia się, jeżeli pełnoletnia osoba niepełnosprawna potrzebuje wsparcia w prowadzeniu wszelkich spraw, spraw określonego rodzaju albo załatwieniu określonej sprawy. Przed zmianą art. 183 k.r.o. oraz art. 600 § 3–7 k.p.c. nie było wątpliwości, że kurator ten nie jest przedstawicielem ustawowym zastępowanej osoby⁴⁸. Po zmianach z lutego 2024 r. kurator ten może być powołany *verba legis* do „reprezentowania” osoby niepełnosprawnej w sprawach zakreślonych przez sąd opiekuńczy. Osoba niepełnosprawna nie traci tu jednak zdolności procesowej (nie jest bowiem ubezwłasnowolniona), więc zachowują aktualność argumenty za tym, że taki kurator wciąż nie jest przedstawicielem ustawowym. Po zmianach przepisów, jak się wydaje, sąd może rozszerzyć uprawnienia kuratora o reprezentowanie strony niepełnosprawnej w postępowaniach cywilnych jak jej pełnomocnik. Wszak Kodeks postępowania cywilnego używa słowa „reprezentowanie” w zasadzie wyłącznie do określenia stosunku pomiędzy stroną a jej profesjonalnym pełnomocnikiem. Jeżeli tak w istocie jest, to tu także kurator wypełnia lukę w procesowej zdolności postulacyjnej osoby niepełnosprawnej, którą dostrzega sąd opiekuńczy⁴⁹.

Ostatni kurator przewidziany w przepisach k.r.o. to kurator dla osoby nieobecnej (art. 184 k.r.o., w zw. z art. 601 k.p.c.). Ustanawia się go dla ochrony praw osoby, która z powodu nieobecności nie może prowadzić swoich spraw, a nie ma pełnomocnika. To samo dotyczy wypadku, gdy pełnomocnik nieobecnego nie może wykonywać swoich czynności albo gdy je wykonuje nienależycie. Praktyka wykazała istnienie także kolejnej przesłanki – osoba, dla której ustanawia się kuratora, musi być skonkretyzowana (znana) i żyjąca⁵⁰. Kurator ten jest przedstawicielem ustawowym, nie jest pełnomocnikiem, a jego konstrukcja budzi wiele wątpliwości, w tym pytania o zakres jego kompetencji i udział w toczących się postępowaniach cywilnych⁵¹. W przeciwieństwie do kuratora dla osoby nieznannej z miejsca pobytu, nie jest on ustanawiany na potrzeby konkretnego procesu i ma

48 Postanowienie Sądu Najwyższego z 24.05.1995 r. (III CRN 22/95), LEX nr 4231.

49 Uzasadnienie projektu ustawy wprowadzającej komentowaną zmianę nie oferuje żadnego wyjaśnienia w tej kwestii. Wypada więc uznać, że kurator ten przyjmuje tu rolę pełnomocnika, a art. 183 § 11 k.r.o. jest przepisem szczególnym względem art. 87 § 1–5 k.p.c.

50 Ł. Panasiuk, *Problem ustanowienia i określenia kompetencji kuratora nieobecnego*, „Palestra” 2015/9–10, s. 115–116.

51 Ł. Panasiuk, *Problem...*, s. 121.

uprawnienia do dokonywania czynności zarówno materialnoprawnych, jak i procesowych. Ustanowienie tego kuratora czyni zbędnym ustanowienie kuratora procesowego⁵². Bez wątplenia kurator *absentis* uzupełnia zdolność postulacyjną strony, która utraciła ją w związku ze swoją nieobecnością. Strona posiada tu bowiem własną zdolność sądową i procesową oraz legitymację procesową. Jak bowiem wykazano, osoba ta jest zindywidualizowana i według wszelkiego prawdopodobieństwa – żyjąca.

KURATORZY PO OSOBE ZMARŁEJ

Istnieją przypadki, gdy uzasadnione będzie ustanowienie kuratora w miejsce osoby zmarłej. Po pierwsze, takiego kuratora ustanawia się w trybie art. 666 i n. k.p.c. – jest to kurator spadku. Ustanawia się go *verba legis* „w razie potrzeby”, tj. wówczas, gdy jest konieczne zabezpieczenie interesów spadkobierców i interesu ogólnego wyrażającego się w konieczności zapobiegania niszczeniu istniejących dóbr⁵³. Podstawowym zadaniem tego kuratora jest wyjaśnienie, kto jest spadkobiercą, i zawiadomienie spadkobierców o otwarciu spadku, ale także „zarządzanie majątkiem spadkowym” (art. 667 § 1–2 k.p.c.). Sąd spadku nadzoruje wykonywanie zarządu przez kuratora. Bez wątplenia, w celu sprawowania zarządu majątkiem spadkowym, kurator może pozywać i być pozywanym⁵⁴. Jego rola i charakter były przedmiotem wątpliwości, jednak Sąd Najwyższy w uchwale 7 sędziów rozstrzygnął, że kurator spadku to zastępca pośredni, a nie przedstawiciel ustawowy⁵⁵.

Zastępca pośredni dokonuje czynności zarówno materialnych, jak i procesowych – na rzecz innego podmiotu, ale w imieniu własnym. To go odróżnia od zastępców bezpośrednich, czyli przedstawicieli ustawowych, którzy dokonują czynności bezpośrednio w imieniu zastępowanego podmiotu⁵⁶. W kwestii właściwości strony postępowania mamy więc do czynienia z sytuacją, w której kurator spadku posiada własną

52 A. Moszyńska (w:) *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz aktualizowany*, red. M. Fras, M. Habdas, LEX/el. 2023, art. 184, teza 16.

53 Postanowienie Sądu Najwyższego z 8.05.2015 r. (III CZP 16/15), LEX nr 1749596.

54 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 12.04.2017 r. (I ACa 152/16), LEX nr 2317757.

55 Uchwała Sądu Najwyższego 7 sędziów z 1.02.2011 r. (III CZP 78/10) z głosem M. Margońskiego („Polski Proces Cywilny” 2012/1, s. 165–172).

56 M. Dziurda, *Oznaczenie stron w sprawach cywilnych. Zagadnienia materialnoprawne i procesowe*, Warszawa 2024, s. 66–67.

zdolność sądową i procesową oraz postulacyjną, a także własną legitymację formalną (czynną i bierną). Wyłącznie kurator może bowiem podejmować czynności w postępowaniach dotyczących składników masy spadkowej – będzie on w zasadzie *quasi*-samoistną stroną postępowania. Legitymacja materialna pozostaje przy tym w rękach spadkobierców⁵⁷. W momencie podejmowania czynności przez kuratora są oni wprawdzie jeszcze nieznanymi, jednak to na ich rachunek ostatecznie podejmowane są czynności kuratora. To spadkobiercy są materialną stroną podstawowego stosunku prawnego, który jest przedmiotem postępowań związanych z majątkiem spadkowym. Dlatego zachowują legitymację materialną, choć tymczasowo nie jest możliwe jej zindywidualizowanie (bo osoby spadkobierców nie są jeszcze znane). Dlatego ustanawia się kuratora spadku.

Po osobach zmarłych ustanawia się także kuratorów na podstawie przepisów szczególnych, gdzie kurator zastępuje osobę zmarłą, która była lub powinna być stroną procesu. Mowa tu o sprawach o ustalenie i zaprzeczenie ojcostwa, ustalenie i zaprzeczenie macierzyństwa oraz uznanie bezskuteczności uznania ojcostwa⁵⁸, a także o unieważnienie lub ustalenie istnienia bądź nieistnienia małżeństwa⁵⁹. Należy odnotować, że ustanowienie kuratora nie jest jednak możliwe w każdej sprawie o takich przedmiotach. Gdy jedna ze stron postępowania umrze przed wszczęciem lub w trakcie procesu, wówczas zastępuje ją kurator. Kurator przyjmuje tutaj interesującą rolę, w której jest samoistną stroną procesu i wchodzi w miejsce zmarłej osoby. Ma on własną zdolność sądową i procesową, jak również własną legitymację formalną. Można powiedzieć, że kurator uzupełnia brak zdolności sądowej osoby zmarłej poprzez całkowite przejęcie legitymacji formalnej do udziału w procesie. Nie posiada jednak legitymacji materialnej. Co więcej, w ogóle nie istnieje już osoba, która miałaby legitymację materialną w tym postępowaniu. Gdyby istniała, wówczas nie byłoby potrzeby ustanawiania kuratora. Dochodzi więc do sytuacji, w której jedna ze stron nie posiada legitymacji materialnej, a mimo to proces jest kontynuowany i nie stoi to na przeszkodzie merytorycznego rozstrzygnięcia procesu. Wszak w innych sprawach cywilnych co do zasady brak legitymacji

⁵⁷ Por. np. wywód przedstawiony w wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z 2.02.2022 r. (II OSK 119/21), LEX nr 3335750.

⁵⁸ Por. art. 84 § 2 i § 3 k.r.o., art. 70 § 2 k.r.o., art. 454 § 1–3 k.p.c. oraz art. 456 § 2 k.p.c.

⁵⁹ Art. 447 i n. k.p.c.

materialnej skutkuje oddaleniem powództwa. Sytuacja jest tu też o tyle odmienna od sytuacji kuratora spadku, że w poprzednio omawianym modelu nieustalony tymczasowo spadkobierca posiada legitymację materialną i po zakończeniu postępowania spadkowego wyłoni się osoba, na rzecz której działał kurator. W przypadku kuratora po osobie zmarłej taka sytuacja jednak nigdy nie nastąpi. Spadkobiercy osoby zmarłej także nie będą tu posiadać legitymacji materialnej – po pierwsze dlatego, że warunkiem ustanowienia tego kuratora w ogóle nie jest fakt posiadania spadkobierców przez osobę zmarłą, dla której ustanawia się kuratora, a po drugie dlatego, że spadkobiercy nie odziedziczą przecież materialnoprawnego stosunku prawnego, jakim jest więź rodzicielstwa, czy też małżeństwa.

PODSUMOWANIE

Instytucja kuratorów ustanawianych w postępowaniach cywilnych jest interesującym pretekstem do omówienia atrybutów strony procesu. W każdym przypadku ustanowienie kuratora uzupełnia brak jakiejś właściwości w toku postępowania. Rozważania te nie pozostają bez znaczenia dla praktyki, bowiem zdarzają się sytuacje, w których należy sięgnąć właśnie do tych podstawowych pojęć z zakresu nauki o postępowaniu cywilnym, by rozstrzygnąć kwestie proceduralne z udziałem kuratorów.

Sądy decydowały w przeszłości między innymi o tym, że kurator procesowy (art. 144 k.p.c.) nie może złożyć wniosku o ustanowienie kuratora dla osoby nieobecnej (art. 183 k.r.o.), który dotyczyłby zastępowanej przez niego osoby⁶⁰. Zdarza się też, że sąd, ustanawiając profesjonalnego pełnomocnika kuratorem procesowym dla spółki pozbawionej zarządu, jednocześnie uznaje, że wygasło pełnomocnictwo udzielone wcześniej (gdy zarząd jeszcze funkcjonował) dotychczasowemu pełnomocnikowi spółki. Jest to oczywiście błędna praktyka, bowiem ustanowienie kuratora (nawet gdy jest nim profesjonalny pełnomocnik) nie powoduje wygaśnięcia dotychczasowego pełnomocnictwa⁶¹, a sam kurator nie staje się pełnomocnikiem strony, a jej przedstawicielem ustawowym. Generuje to też pytanie o to, czy kuratorowi będącemu adwokatem lub radcą prawnym

⁶⁰ Uchwała Sądu Najwyższego z 24.01.2020 r. (III CZP 41/19), LEX nr 2769778.

⁶¹ Postanowienie Sądu Najwyższego z 2.06.2010 r. (III PZ 15/10), LEX nr 1086650.

należy doręczyć odpis pisma w trybie art. 132 § 1 k.p.c. oraz czy kurator taki powinien na sali rozpraw założyć strój urzędowy, skoro nie jest w sprawie pełnomocnikiem. Wydaje się, że na oba pytania należy odpowiedzieć twierdząco⁶². Można też postawić pytanie, czy kurator będący profesjonalnym pełnomocnikiem może udzielić substytucji lub upoważnienia aplikantowi⁶³, a także czy może udzielić pełnomocnictwa w imieniu strony, którą reprezentuje, lub w swoim własnym imieniu (gdy jest stroną procesu), lub też czy kurator może wypowiedzieć pełnomocnictwo wcześniej udzielone przez stronę. Przy odpowiedziach na te pytania zawsze należy ustalić najpierw, jaką pozycję w postępowaniu zajmuje ustanowiony kurator i jaki jest zakres jego uprawnień.

62 J. Parafianowicz (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie procesowe. Komentarz aktualizowany*, red. O. M. Piaskowska, LEX/el. 2023, art. 132, teza 3.

63 Por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 10.11.2010 r. (V ACa 58/10), LEX nr 1131146 oraz wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 4.02.2014 r. (I ACa 1511/13), LEX nr 1548452.

BIBLIOGRAFIA:**PUBLIKACJE**

1. J. Bodio (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, red. T. Zembrzuski, Warszawa 2020, t. 1–2, art. 139(1).
2. J. Bodio, *Zdolność procesowa a zdolność postulacyjna. Glosa do uchwały SN z dnia 26 lutego 2015 r., III CZP 102/14, OSP 2019, nr 11.*
3. P. Cioch (w:) *Postępowanie cywilne*, red. J. Studzińska, P. Cioch, Warszawa 2019.
4. M. Dziurda, *Oznaczenie stron w sprawach cywilnych. Zagadnienia materialnoprawne i procesowe*, Warszawa 2024.
5. P. Feliga (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–458¹⁶*, red. T. Szanciło, Warszawa 2023, t. 1, art. 69.
6. P. Grzegorzczak (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Postępowanie rozpoznawcze. Artykuły 1–124*, red. T. Ereciński, Warszawa 2023, t. 1, art. 64.
7. P. Grzegorzczak (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Postępowanie rozpoznawcze. Artykuły 1–124*, red. T. Ereciński, Warszawa 2023, t. 1, art. 69.
8. G. Jędrejek (w:) *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2019, art. 182.
9. G. Jędrejek (w:) *Legitymacja procesowa w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2019.
10. M. Kłos, *Legitymacja procesowa (w:) System Postępowania Cywilnego, t. 3A, Postępowanie przed sądem pierwszej instancji w procesie cywilnym. Podmioty postępowania*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, P. Osowy, Warszawa 2024.
11. *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–458¹⁶*, red. T. Szanciło, Warszawa 2023, t. 1, art. 144.
12. M. Manowska (w:) A. Adamczuk, P. Prus, M. Radwan, M. Sieńko, E. Stefańska, M. Manowska, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Art. 1–477(16)*, LEX/el. 2022, t. 1, art. 69.
13. M. Michalska-Marciniak, *Pojęcie strony (w:) System Postępowania Cywilnego, t. 3A, Postępowanie przed sądem pierwszej instancji w procesie cywilnym. Podmioty postępowania*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, P. Osowy, Warszawa 2024.
14. G. Misiurek (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Artykuły 1–366*, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, t. 1, art. 64.
15. A. Moszyńska (w:) *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz aktualizowany*, red. M. Frasz, M. Habdas, LEX/el. 2023, art. 181.

16. A. Moszyńska (w:) *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz aktualizowany*, red. M. Frasz, M. Habdas, LEX/el. 2023, art. 184.
17. P. Nazaruk (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, red. B. Bajor, D. Bierecki, J. Bocianowska, J. Ciszewski, M. Ciszewski, G. Karaszewski, J. Knabe, J. Mucha-Kujawa, G. Sikorski, B. Sitek, R. Tanajewska, P. Nazaruk, LEX/el. 2024, art. 42.
18. Ł. Panasiuk, *Problem ustanowienia i określenia kompetencji kuratora nieobecnego*, „Palestra” 2015/9–10.
19. J. Parafianowicz (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie procesowe. Komentarz aktualizowany*, red. O. M. Piaskowska, LEX/el. 2023, art. 13.
20. J. Parafianowicz (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505(39)*, red. O. M. Piaskowska, Warszawa 2024, t. 1, art. 144.
21. A. Partyk (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505(39)*, red. O. M. Piaskowska, Warszawa 2024, t. 1, art. 69.
22. A. Partyk (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505(39)*, red. O. M. Piaskowska, Warszawa 2024, t. 1, art. 65.
23. E. Stefańska (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Art. 1–477(16)*, red. M. Manowska, LEX/el. 2022, t. 1, art. 144.
24. M. Uliasz, *Pojęcie zdolności procesowej (w:) System Postępowania Cywilnego*, t. 3A, *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji w procesie cywilnym. Podmioty postępowania*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, P. Osowy, Warszawa 2024.
25. M. Winczura, *Wymaganie oznaczenia adresu stron postępowania sądowego w świetle prawa do sądu (w:) Konstytucyjne aspekty procesu cywilnego*, red. A. Orzeł-Jakubowska, T. Zembrzusi, Warszawa 2023.

ORZECZNICTWO

1. Postanowienie Sądu Najwyższego z 5.04.2017 r. (II CSK 378/16), LEX nr 2309577.
2. Postanowienie Sądu Najwyższego z 25.11.2010 r. (III CZP 95/10), LEX nr 694261.
3. Postanowienie Sądu Najwyższego z 24.05.1995 r. (III CRN 22/95), LEX nr 4231.
4. Postanowienie Sądu Najwyższego z 8.05.2015 r. (III CZP 16/15), LEX nr 1749596.
5. Postanowienie Sądu Najwyższego z 2.06.2010 r. (II PZ 15/10), LEX nr 1086650.
6. Uchwała Sądu Najwyższego z 26.02.2015 r. (III CZP 102/14), LEX nr 1652672.
7. Uchwała Sądu Najwyższego z 28.09.2016 r. (III CZP 38/16), LEX nr 2113365.
8. Uchwała Sądu Najwyższego 7 sędziów z 1.02.2011 r. (III CZP 78/10), LEX nr 686790.

9. Uchwała Sądu Najwyższego z 24.01.2020 r. (III CZP 41/19), LEX nr 2769778.
10. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z 2.04.2009 r. (I ACa 53/09), LEX nr 503250.
11. Wyrok Sądu Najwyższego z 18.01.2000 r. (III CKN 525/98), LEX nr 1218221.
12. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 20.11.2013 r. (I ACa 920/13), LEX nr 1409256.
13. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 12.04.2017 r. (I ACa 152/16), LEX nr 2317757.
14. Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 2.02.2022 r. (II OSK 119/21), LEX nr 3335750.
15. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 10.11.2010 r. (V ACa 258/10), LEX nr 1131146.
16. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 4.02.2014 r. (I ACa 1511/13), LEX nr 1548452.

STRESZCZENIE:

Pojęcie strony procesu cywilnego można zdefiniować przez określenie właściwości, które posiada. Zdarza się tak, że strona procesu doznaje ograniczenia jakiejś swej właściwości – w tych sytuacjach sąd ustanawia dla niej stosownego kuratora. Artykuł poświęcony jest badaniu pozycji procesowych kuratorów, których ustanowienie oferuje system postępowania cywilnego. Określenie właściwości, których brak uzupełniają kuratorzy, pozwala rozstrzygnąć problemy pojawiające się w praktyce w zakresie ich uprawnień i wzajemnej pozycji.

Słowa kluczowe: kurator, proces, legitymacja, zdolność, postępowanie, uprawnienia

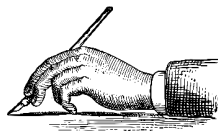
ABSTRACT

The concept of a party to civil proceedings can be defined through its attributes. Sometimes, a party may suffer some limitation with regard to its properties – in these situations court may appoint a respective curator. The article examines the procedural positions of curators that may be established within the polish system of civil procedure. Determining the lacking properties, that are supplemented by curators, makes it possible to resolve problems arising in practice in terms of their powers and their respective positions.

Key words: curator, guardian, ad litem, procedure, litigation, powers

apl. adw. Karolina Nowakowska

Izba Adwokacka w Częstochowie

Bycie rodzicem wiąże się nie tylko z dużą odpowiedzialnością, dbałością o dziecko w każdym aspekcie jego życia, ale również jest to obowiązek. W momencie, gdy dochodzi do rozpadu związku małżeńskiego rodziców, małoletnie dzieci muszą mieć gwarancję funkcjonowania na poziomie nie niższym, niż istniejący uprzednio. Przedmiotem niniejszego artykułu będzie obowiązek alimentacyjny rodziców względem dziecka, w tym zakres tychże świadczeń, przedawanie alimentów oraz skutki ich niepłacenia.

CZYM JEST OBOWIĄZEK ALIMENTACYJNY I JAKIE KRYTERIA NALEŻY SPEŁNIĆ, ABY BYĆ UPRAWNIONYM DO JEGO POBIERANIA?

Na wstępie należy zasygnalizować, iż obowiązek alimentacyjny występuje nie tylko w stosunku: rodzice–małoletnie dziecko, lecz w polskim ustawodawstwie istnieją prócz powyższego przeróżne inne konfiguracje podmiotowe, w których mówi się o obowiązku alimentacyjnym. Mając na względzie powyższe, należy wymienić w szczególności obowiązek alimentacyjny

wobec byłego małżonka, obowiązek alimentacyjny w przysposobieniu niepełnym, czy też obowiązek alimentacyjny wobec rodzeństwa. Istnienie, na mocy obowiązujących przepisów prawa, powyższych możliwości dochodzenia własnych roszczeń skłania do wysnucia wniosku, iż w momencie spełnienia przez uprawniony podmiot warunków, nałożonych mu przez prawo ustawą, stajemy się podmiotami uprawnionymi do pobierania świadczenia alimentacyjnego, co z kolei, po szczegółowym wykazaniu przed Sądem przez uprawnionego jego usprawiedliwionych potrzeb, może stanowić gwarant otrzymania tegoż świadczenia. Podstawę prawną świadczenia alimentacyjnego na gruncie polskiego ustawodawstwa stanowi ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy¹, której treść wskazuje wszystkie warunki, jakie należy spełnić, aby móc ubiegać się o tego typu świadczenie.

Stosunek alimentacyjny zalicza się do grupy stosunków rodzinnoprawnych².

Obowiązek alimentacyjny został zdefiniowany w art. 128 k.r.o., z którego treści wynika, iż jest to obowiązek dostarczania środków utrzymania, a w miarę potrzeby także środków wychowania. W przywołanym przepisie ustawodawca wymienił osoby, na których ciąży obowiązek alimentacyjny, a są to krewni w linii prostej oraz rodzeństwo.

Obowiązek dostarczania środków utrzymania wiąże się z obowiązkiem zaspokajania usprawiedliwionych potrzeb uprawnionego podmiotu do świadczenia alimentacyjnego. Co więcej, spełnienie tegoż obowiązku może polegać w szczególności na zapewnieniu uprawnionemu podstawowych potrzeb, w tym mieszkania, wyżywienia, ubrań, opieki medycznej, lekarstw, środków higienicznych, czy też wykształcenia, w tym zakup podręczników do szkoły, opłacanie obiadów w szkole, składek szkolnych, dodatkowych zajęć, korepetycji, ale także wszelkich wycieczek, czy też wyjść klasowych. Nie można zapominać, iż małoletnie dziecko ma własne pasje, hobby, zainteresowania, które pragnie rozwijać, co naturalnie również będzie się zaliczało do obowiązku alimentacyjnego. W kręgu usprawiedliwionych potrzeb małoletniego znajdują się także koszty związane z dojazdem do szkoły, w tym bilety miesięczne, czy koszty związane z wakacjami i feriami. Należy

¹ Ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. nr 9 poz. 59 z późn. zm), dalej: k.r.o.

² G. Jędrejek, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2019.

zawsze pamiętać, iż dziecko ma prawo mieć zapewnioną rozrywkę, powinno dostawać kieszonkowe, ale także może spędzać wolny czas w kinie, co bez wątpienia może być uznane za usprawiedliwione potrzeby małoletniego dziecka. Istotne jest, iż wymienione powyżej środki utrzymania i wychowania nie zawsze będą miały postać świadczenia pieniężnego, niekiedy mogą być dostarczane w naturze, czyli poprzez zakup odzieży, żywienia, ale także wspólną wakacyjną podróż z drugim z rodziców. Jednakże pamiętać należy, iż w sytuacji, gdy obowiązek alimentacyjny został uregulowany w orzeczeniu sądowym, ugodzie sądowej, czy też ugodzie zawartej przed mediatorem, to żadna ze stron nie może samodzielnie dokonać zmiany, np. w zakresie obniżenia alimentów za okres wakacji, w którym to drugi z rodziców spędza więcej czasu z dzieckiem. Najlepszym sposobem byłoby zawarcie ugody przed mediatorem, w celu dostosowania wysokości alimentów do sposobu, w jaki małoletni będzie spędzał wakacje.

Obowiązek alimentacyjny w przedmiocie wychowania może polegać na osobistych staraniach zobowiązanego. Z powyższą sytuacją mamy do czynienia w momencie, gdy rodzic sprawuje nad małoletnim dzieckiem osobistą opiekę, przygotowuje dla małoletniego posiłki, dba o jego czystość, pomaga w odrabianiu prac domowych, czy również w inny sposób troszczy się o własne dziecko. Wówczas rodzic swój obowiązek alimentacyjny wypełnia, zamiast płacąc alimenty na rzecz małoletniego dziecka – troszcząc się o nie. Co ważne, uprawnienia i obowiązki, jakie wynikają ze stosunku alimentacji, mają ściśle osobisty charakter, ponieważ celem świadczenia jest dostarczanie uprawnionemu środków utrzymania i wychowania. Dlatego też są one niezbywalne i niedziedziczne, a także skierowane do indywidualnego podmiotu³.

W tym miejscu należy poddać rozważaniom pojęcie usprawiedliwionych potrzeb uprawnionego do alimentów. W tym zakresie niewątpliwie z pomocą przychodzi bogata linia orzecznicza. Zgodnie bowiem z wyrokiem Sądu Rejonowego w Ostrowi Mazowieckiej⁴ „przy ocenie, które z potrzeb uprawnionego powinny być uznane za potrzeby usprawiedliwione, należy z jednej strony brać pod uwagę możliwości zobowiązanego, z drugiej zaś zakres i rodzaj potrzeb. Każde dziecko niezależnie od wieku musi mieć

³ Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz aktualizowany, red. M. Fras, M. Habsdas, LEX/el. 2023

⁴ Wyrok SR w Ostrowi Mazowieckiej z 3.08.2020 r., (III RC 136/19), LEX nr 3102472.

zapewnione podstawowe potrzeby życiowe (wyżywienie, odzież, środki czystości, kształcenie podstawowe i zawodowe). Wyjście poza wymienione potrzeby zależy już tylko od osobistych cech dziecka oraz od zamożności i możliwości majątkowych zobowiązanego. Pojęcia usprawiedliwionych potrzeb uprawnionego nie można jednakże odrywać od pojęcia zarobkowych i majątkowych możliwości zobowiązanego. Pojęcia te w praktyce pozostają we wzajemnej zależności i obie przesłanki wzajemnie na siebie rzutują, zwłaszcza przy ustalaniu przez Sąd wysokości alimentów”.

Wysokość świadczenia alimentacyjnego jest uzależniona od usprawiedliwionych potrzeb osoby uprawnionej do alimentów, ale także od możliwości zarobkowych i majątkowych zobowiązanego. Jednakże jeśli mowa o możliwościach zarobkowych i majątkowych zobowiązanego, muszą być one rzeczywiste, czyli brane są pod uwagę jego predyspozycje, czyli wyuczony zawód, wykształcenie, wiek, stan zdrowia, zaś niekoniecznie to, jakie osoba zobowiązana pobiera co miesiąc wynagrodzenie za pracę. Doskonałym przykładem w tym stanie rzeczy będzie przywołanie treści wyroku Sądu Najwyższego⁵, który stoi na stanowisku, iż „możliwości zarobkowe i majątkowe zobowiązanego określają zarobki i dochody, jakie uzyskiwałby przy pełnym wykorzystaniu swych sił fizycznych i zdolności umysłowych, nie zaś rzeczywiste zarobki i dochody.” (...) „Orzecznictwo Sądu Najwyższego jest zgodne co do tego, że możliwości zarobkowe osoby zobowiązanej do dostarczania środków utrzymania (alimentów) nie wynikają z faktycznie osiągniętych zarobków i dochodów, ale stanowią środki pieniężne, które osoba zobowiązana może i powinna uzyskiwać przy dołożeniu należytej staranności, stosownie do swych sił umysłowych i fizycznych”.

Podobne stanowisko zajął Sąd Okręgowy w Sieradzu⁶, który wskazał, iż „zakres obowiązku alimentacyjnego może i powinien być większy od wynikającego z faktycznych zarobków i dochodów zobowiązanego, jeśli przy pełnym i właściwym wykorzystaniu jego sił i umiejętności zarobki i dochody byłyby większe, a istniejące warunki społeczno-gospodarcze i ważne przyczyny takiemu wykorzystaniu nie stoją na przeszkodzie”.

⁵ Wyrok SN z 7.10.2014 r. (I UK 50/14).

⁶ Wyrok SO w Sieradzu z 28.12.2020 r. (I Ca 363/20), LEX nr 3112194.

Konkludując powyższe rozważania i mając na względzie utrwaloną linię orzeczniczą, a przede wszystkim uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z 24.02.2011 r.⁷, należy stwierdzić, że prawa i obowiązki alimentacyjne mają charakter ściśle osobisty, dlatego nie są przenoszalne, ani *inter vivos*, ani *mortis causa*. Ponadto Sąd Najwyższy stwierdził, iż „wierzytelności alimentacyjne nie mogą być umorzone przez potrącenie (art. 505 k.c.⁸), nie mogą być przedmiotem egzekucji (art. 831 § 1 pkt 3 k.p.c.⁹) i zastawu (art. 327 k.c.)”. W powyższej uchwale Sąd Najwyższy stwierdził również, iż niedopuszczalne byłoby zrzeczenie się prawa do alimentów.

Obowiązek rodziców względem dziecka w przedmiocie świadczeń alimentacyjnych został uregulowany w art. 133 k.r.o., zgodnie z treścią którego:

„§1 rodzice obowiązani są do świadczeń alimentacyjnych względem dziecka, które nie jest jeszcze w stanie utrzymać się samodzielnie, chyba że dochody z majątku dziecka wystarczają na pokrycie kosztów jego utrzymania i wychowania.

§ 2 poza powyższym wypadkiem uprawniony do świadczeń alimentacyjnych jest tylko ten, kto znajduje się w niedostatku.

§ 3 rodzice mogą uchylić się od świadczeń alimentacyjnych względem dziecka pełnoletniego, jeżeli są one połączone z nadmiernym dla nich uszczerbkiem lub jeżeli dziecko nie dokłada starań w celu uzyskania możliwości samodzielnego utrzymania się.”

Obowiązek alimentacyjny rodziców względem dziecka powstaje z chwilą urodzenia się dziecka. Nie określa się bowiem końca obowiązywania tego obowiązku, ponieważ tenże obowiązek trwa do chwili, kiedy dziecko uzyska zdolność samodzielnego utrzymania się. W doktrynie wskazuje się, iż zdolność samodzielnego utrzymania się może oznaczać podjęcie przez dziecko odpowiedniej dla niego pracy zarobkowej. Wskazany powyżej przepis art. 133 § 1 k.r.o. jednoznacznie wskazuje, iż rodzice mają obowiązek świadczeń alimentacyjnych względem dziecka, które nie jest w stanie się samodzielnie utrzymać. Istotne jest, iż obowiązek alimentacyjny obciąża

⁷ Uchwała SN z 24.02.2011 r. (III CZP 134/10), LEX nr 707477.

⁸ Ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. nr 16 poz. 93 z późn. zm.).

⁹ Ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. nr 43 poz. 296 z późn. zm.).

także rodziców dziecka bez znaczenia, czy rodzicom przysługuje władza rodzicielska. Jediną okolicznością, od której zależy trwanie bądź ustanie obowiązku, jest to, czy dziecko może utrzymać się samodzielnie, jednakże powyższego nie można wymagać od dziecka małoletniego¹⁰.

ZAKRES ŚWIADCZENIA ALIMENTACYJNEGO NA PODSTAWIE PRZEPISÓW KODEKSU RODZINNEGO I OPIEKUŃCZEGO

Podstawy zakresu świadczenia alimentacyjnego reguluje przepis art. 135 k.r.o.

- Zgodnie bowiem z § 1 powyższego przepisu, „zakres świadczeń alimentacyjnych zależy od usprawiedliwionych potrzeb uprawnionego oraz od zarobkowych i majątkowych możliwości zobowiązanego”.
- Paragraf § 2: „Wykonanie obowiązku alimentacyjnego względem dziecka, które nie jest jeszcze w stanie utrzymać się samodzielnie albo wobec osoby niepełnosprawnej może polegać w całości lub w części na osobistych staraniach o utrzymanie lub o wychowanie uprawnionego; w takim wypadku świadczenie alimentacyjne pozostałych zobowiązanych polega na pokrywaniu w całości lub w części kosztów utrzymania lub wychowania uprawnionego”.
- Paragraf § 3: „Na zakres świadczeń alimentacyjnych nie wpływają:
 1. świadczenia z pomocy społecznej lub funduszu alimentacyjnego, o którym mowa
 2. w ustawie z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów¹¹, podlegające zwrotowi przez zobowiązanego do alimentacji;
 3. świadczenia, wydatki i inne środki finansowe związane z umieszczeniem dziecka w pieczy zastępczej, o których mowa w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej¹²;

¹⁰ Ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. nr 43 poz. 296 z późn. zm.).

¹¹ Ustawa z 7.09.2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz.U. nr 192 poz. 1378 z późn. zm.).

¹² Ustawa z 9.06.2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. nr 149 poz. 887 z późn. zm.).

4. świadczenie wychowawcze, o którym mowa w ustawie z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci¹³;
5. świadczenia rodzinne, o których mowa w ustawie z dnia 28 listopada 2003r. o świadczeniach rodzinnych¹⁴;
6. rodzicielskie świadczenie uzupełniające, o którym mowa w ustawie z dnia 31 stycznia 2019 r. o rodzicielskim świadczeniu uzupełniającym¹⁵.

Świadczenie wychowawcze, tzw. 800 plus (wcześniej 500 plus), przysługujące rodzinom z dziećmi, nie ma wpływu na zakres świadczeń alimentacyjnych. Dlatego też otrzymywane przez dziecko świadczenie 800 plus nie zwalnia rodziców od partycypacji w kosztach utrzymania małoletniego. Jak trafnie wskazał Sąd Rejonowy w Toruniu¹⁶, „w świetle przepisu art. 135 § 3 pkt 3 k.r.o. świadczenie wychowawcze z programu 500+ nie ma wpływu na zakres świadczeń alimentacyjnych. Przy czym w ocenie Sądu przepis ten należy interpretować w ten sposób, że świadczenie wychowawcze 500+ dla dziecka na jego wychowanie i zaspokojenie jego potrzeb, nie wpływa na zakres obowiązku alimentacyjnego żadnego z rodziców, ani ich możliwości zarobkowe i majątkowe, co oznacza, że fakt otrzymywania na dziecko 500 zł z pomocy społecznej nie zwalnia żadnego z rodziców od swojej części uczestniczenia w kosztach utrzymania dziecka. Ponadto nie wlicza się tej kwoty do dochodów rodziny (bowiem ma ono tylko jeden cel, to jest częściowe pokrycie wydatków związanych z wychowywaniem dziecka, w tym opieką nad nim i zaspokojeniem jego potrzeb życiowych)”.

Temat usprawiedliwionych potrzeb uprawnionego oraz zarobkowych i majątkowych możliwości zobowiązanego został już omówiony powyżej. Natomiast warto dokonać analizy orzecznictwa sądów, ponieważ stanowią one gruntowną i konkretną podstawę, aby w sposób prawidłowy rozumieć powyższe kwestie.

¹³ Ustawa z 11.02.2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz.U. poz. 195 z późn. zm.).

¹⁴ Ustawa z 28.11.2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz.U. nr 228 poz. 2255 z późn. zm.).

¹⁵ Ustawa z 31.01.2019 r. o rodzicielskim świadczeniu uzupełniającym (Dz.U. poz. 303 z późn. zm.).

¹⁶ Wyrok SR w Toruniu z 5.01.2023 r. (III RC 28/22), LEX nr 3658041.

Naczelny Sąd Administracyjny¹⁷ stanął na stanowisku, iż „dokonując oceny zakresu obowiązku alimentacyjnego stosownie do art. 128 k.r.o. w odniesieniu do kryteriów oceny zakresu świadczeń alimentacyjnych zgodnie z art. 135 §1 tej ustawy, pod pojęciem usprawiedliwionych potrzeb uprawnionego nie można rozumieć takich potrzeb, które są przejawem zbytku, czy też takich potrzeb, które nie dotyczą utrzymania, czy wychowania. Trzeba bowiem podkreślić, że zakres świadczeń alimentacyjnych dotyczy obowiązku alimentacyjnego, którego definicję, poprzez wskazanie obowiązku dostarczania środków utrzymania, a w miarę potrzeby także środków wychowania, normodawca sformułował w art. 128 k.r.o. W ramach realizacji obowiązku alimentacyjnego mieszczą się drobne prezenty, natomiast nie można do nich zakwalifikować znacznych kwot świadczonych jednorazowo”.

Dokonując pogłębionej analizy, Wojewódzki Sąd Administracyjny w Krakowie¹⁸ przyjął tezę, iż „świadczenie alimentacyjne nie musi polegać na fizycznym sprawowaniu opieki nad osobą jej wymagającą, lecz może polegać np. na finansowaniu usług opiekuńczych”. Trudno nie podzielić tego poglądu, biorąc pod uwagę fakt, iż świadczenie alimentacyjne może być zaspokajane również w naturze, poprzez np. opłacanie wizyt lekarskich czy lekarstw. I tak, zgodnie z wyrokiem Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Lublinie¹⁹ „wykonywanie obowiązku alimentacyjnego nie może być sprowadzone jedynie do robienia zakupów, sprzątania mieszkania czy przygotowania posiłków. Z przepisu art. 135 § 1 k.r.o. wynika, że zakres świadczeń alimentacyjnych zależy od usprawiedliwionych potrzeb uprawnionego oraz od zarobkowych i majątkowych możliwości zobowiązanego. Z powyższej regulacji wynika zatem, że o zakresie obowiązku alimentacyjnego decydują usprawiedliwione potrzeby uprawnionego. Pojęcia tego nie sposób jednoznacznie zdefiniować, ponieważ nie ma jednego stałego kryterium odniesienia. Rodzaj i rozmiar tych potrzeb jest uzależniony od cech osoby uprawnionej oraz od splotu okoliczności natury społecznej i gospodarczej, w których osoba uprawniona się znajduje. W każdym razie przy ocenie, które z potrzeb uprawnionego powinny być uznane za potrzeby usprawiedliwione, należy z jednej strony brać pod uwagę możliwości zobowiązanego, z drugiej zaś zakres i rodzaj potrzeb”.

¹⁷ Wyrok NSA z 6.04.2023 r. (III FSK 4457/21), LEX nr 3587805.

¹⁸ Wyrok NSA z 6.04.2023 r. (III FSK 4457/21), LEX nr 3587805.

¹⁹ Wyrok NSA z 6.04.2023 r. (III FSK 4457/21), LEX nr 3587805.

Przywołane orzecznictwo jasno i klarownie wskazuje, czym są usprawiedliwione potrzeby uprawnionego, a także możliwości majątkowe i zarobkowe zobowiązanego, czyniąc tym samym rozróżnienie tychże pojęć, a także wskazując, co może wchodzić w zakres potrzeb, a czym są możliwości majątkowe i zarobkowe.

Należy bowiem mieć na względzie, iż „podstawą do zmiany wysokości dotychczas ustalonych alimentów jest zmiana stosunków w rozumieniu art. 138 k.r.o., jaka nastąpiła od okresu ostatnio zasądzonych alimentów. Dla oceny zasadności roszczenia pozwu w myśl powołanego przepisu, podstawowe znaczenie ma wykazanie zmiany stosunków w sytuacji majątkowej stron, jaka zaszła od daty ostatniego orzeczenia alimentacyjnego”²⁰. Jest to o tyle istotne, że w momencie, gdy doszło do polepszenia się sytuacji materialnej zobowiązanego, wówczas powinno wystąpić się do Sądu z pozwem w przedmiocie podwyższenia alimentów, ponieważ dziecko nie powinno żyć na niższym poziomie niż jego rodzice. Równa stopa życiowa ma doprowadzić do sytuacji, w której zachowany zostanie pewien standard życia, taki sam, na jakim żyją rodzice dziecka.

Przepis art. 135 § 3 k.r.o. wskazuje konkretne świadczenia, które są wyłączone z zakresu obowiązku alimentacyjnego. W związku zatem z powyższym pobieranie tych świadczeń przez uprawnioną osobę nie jest wliczane przy ustalaniu zakresu obowiązku alimentacyjnego. Należą do nich²¹ :

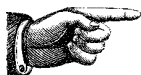
- **świadczenia z pomocy społecznej lub funduszu alimentacyjnego, o którym mowa w ustawie z 7.09.2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, podlegające zwrotowi przez zobowiązanego do alimentacji;**
- **świadczenia, wydatki i inne środki finansowe związane z umieszczeniem dziecka w pieczy zastępczej, o których mowa w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;**
- **świadczenie wychowawcze, o którym mowa w ustawie z 11.02.2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci, czyli tak zwane świadczenie 800 plus, którego zadaniem jest częściowe pokrycie wydatków, jakie się wiążą z wychowywaniem dziecka;**

²⁰ Wyrok SR w Olskuszu z 26.02.2020 r., (III RC 96/19), LEX nr 2953036.

²¹ Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz aktualizowany, red. M. Fras, M. Haldas, LEX/el. 2023.

- świadczenia rodzinne, o których mowa w ustawie z 28.11.2003 r. o świadczeniach rodzinnych, czyli:
 - a) zasiłek rodzinny, a także dodatki do zasiłku rodzinnego,
 - b) świadczenia opiekuńcze, takie jak: zasiłek pielęgnacyjny, specjalny zasiłek opiekuńczy oraz świadczenie pielęgnacyjne,
 - c) zapomoga wypłacana przez gminy, w tym także świadczenia wypłacane przez gminy,
 - d) jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka,
 - e) świadczenie rodzicielskie;
- rodzicielskie świadczenie uzupełniające, o którym mowa w ustawie z 31.01.2019 r. o rodzicielskim świadczeniu uzupełniającym, którego zadaniem jest zapewnienie potrzebnych środków utrzymania osobie, która zrezygnowała z pracy zarobkowej, albo nie zdecydowała się jej w ogóle podjąć z uwagi na wychowywanie dzieci; świadczenie to jest przyznawane:
 - a) matce, która urodziła i wychowała lub wychowała co najmniej czworo dzieci,
 - b) ojcu, który wychował co najmniej czworo dzieci, w przypadku śmierci matki dzieci albo porzucenia dzieci przez matkę lub w przypadku długotrwałego zaprzestania wychowywania dzieci przez matkę, co istotne, świadczenie to może być także przyznane na rzecz matki po osiągnięciu przez nią wieku 60 lat, bądź też ojcu po osiągnięciu przez niego 65. roku życia, w sytuacji, gdy nie mają oni dochodu, jaki by im zapewniał niezbędne środki utrzymania.

CZY ALIMENTY PRZYSŁUGUJĄ DZIECKU TYLKO DO MOMENTU UKOŃCZENIA PRZEZEŃ 18. ROKU ŻYCIA?

Alimenty przysługują dziecku do momentu, kiedy będzie ono w stanie samodzielnie się utrzymać. W powszechnie obowiązującym stanie prawnym brak jest górnej granicy wieku, jaką dziecko musi osiągnąć, ażeby przestać być uprawnionym do pobierania należnego na jego rzecz świadczenia alimentacyjnego. Samo zaś osiągnięcie przez dziecko pełnoletności nie stanowi granicy, przez którą dziecko traciłoby możliwość alimentacji. Dziecko nawet dorosłe, jeśli nie ma możliwości samodzielnego utrzymania się, dalej się kształci, czy też rozwija, co sprawia, iż nie jest w stanie podjąć pracy zarobkowej, jest w dalszym ciągu uprawnione do pobierania świadczenia alimentacyjnego, jakie przysługuje mu od rodziców. Należy pamiętać, iż z upływem lat, jeśli byt dziecka pełnoletniego ulegnie znacznej poprawie, wówczas można wystąpić do Sądu z pozwem o obniżenie świadczenia alimentacyjnego lub wystąpić do Sądu z pozwem w przedmiocie uchylenia obowiązku alimentacyjnego.

Na kanwie wypracowanej dotąd doktryny należy przyjąć stanowisko, iż uzyskanie przez dziecko pełnoletności może stanowić zaledwie podstawę do uchylenia się od świadczeń alimentacyjnych, pod warunkiem, iż zostaną spełnione przesłanki, określone ściśle w art. 133 § 3 k.r.o. Dziecko, gdy osiąga wiek pełnoletności, to zazwyczaj chce się uczyć, a co za tym idzie – brak jest w tamtym momencie perspektyw na podjęcie przez nie pracy zarobkowej. Jednak w sytuacji, kiedy dziecko, po uzyskaniu pełnoletności, podejmuje pracę zarobkową czy pobiera inne świadczenia, wówczas nie wyklucza to obowiązku alimentacyjnego, jaki ciąży na rodzicach względem dziecka. Warunkiem jednak jest, mimo podjęcia przez dziecko pracy zarobkowej, fakt, iż w dalszym ciągu nie jest w stanie samodzielnie się utrzymać, dlatego też rodzice są zobowiązani do realizacji obowiązku alimentacyjnego w zakresie usprawiedliwionych potrzeb dziecka. Ocena zdolności samodzielnego utrzymania się przez dziecko winna nastąpić przy uwzględnieniu jego osobistych uwarunkowań. Przepis art. 96 § 1 k.r.o. wskazuje, iż „rodzice wychowują dziecko pozostające pod ich władzą rodzicielską i kierują nim. Obowiązani są troszczyć się o fizyczny i duchowy rozwój dziecka i przygotować je należycie do pracy dla dobra społeczeństwa odpowiednio do jego uzdolnień”. Zatem rodzice muszą umożliwić dziecku

podjęcie studiów wyższych, jeśli o tym marzy, a nie wskazywać mu podjęcie jakiegokolwiek zatrudnienia²².

Niewątpliwie pełnoletnie dziecko winno dążyć do usamodzielnienia się, jednak jeśli z przyczyn chęci dalszej edukacji, choroby, niepełnosprawności nie jest w stanie samodzielnie się utrzymać, to obowiązek alimentacyjny rodziców względem dziecka jest obligatoryjny.

Uwadze nie może umknąć również fakt, iż rodzice na podstawie art. 133 § 3 k.r.o. mogą uchylić się od świadczeń alimentacyjnych względem dziecka pełnoletniego, jeżeli są one połączone z nadmiernym dla nich uszczerbkiem lub jeżeli dziecko nie dokłada starań w celu uzyskania możliwości samodzielnego utrzymania się. Przytoczony powyżej § 3 dodany został do art. 133 k.r.o. nowelizacją, jaka została dokonana ustawą z 6.11.2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. nr 220 poz. 1431).

Jak wynika zatem z powyższego, rodzice mogą uchylić się od świadczeń alimentacyjnych w stosunku do dziecka pełnoletniego, czyli takiego, które:

- 1. osiągnęło pełnoletność, czyli ukończyło 18 lat (art. 10 § 1 k.c.), bądź**
- 2. zawarło związek małżeński (art. 10 § 2 k.c.), pod warunkiem, że zostaną spełnione okoliczności wymienione w art. 133 § 3 k.r.o.**

W uchwale Sąd Najwyższy z 9.06.1976 r.²³ stwierdził, iż „małoletnie dzieci mają prawo do równej stopy życiowej z rodzicami. Konsekwencją tej zasady jest to, że rodzice w żadnym razie nie mogą uchylić się od obowiązku alimentacyjnego względem dziecka, które nie może utrzymać się samodzielnie, tylko na tej podstawie, że wykonywanie obowiązku alimentacyjnego stanowiłoby dla nich nadmierny ciężar. Rodzice muszą więc podzielić się z dzieckiem nawet najmniejszymi dochodami”.

W myśl art. 144(1) k.r.o. „zobowiązany może uchylić się od wykonania obowiązku alimentacyjnego względem uprawnionego, jeżeli żądanie

22. *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. M. Fras, M. Habdas, WKP 2021.

23. Uchwała SN z 9.06.1976 r. (III CZP 46/75), OSNC 1976 nr 9 poz. 184.

alimentów jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Nie dotyczy to obowiązku rodziców względem ich małoletniego dziecka”.

Na podstawie powszechnie obowiązujących przepisów prawa rodzice mają szereg instrumentów, które mogą okazać się skuteczne przy dochodzeniu uchylenia ciążącego na nich obowiązku alimentacyjnego w stosunku do pełnoletniego dziecka. Należy pamiętać, iż nie można nakładać obowiązku alimentacyjnego względem pełnoletnich dzieci kosztem zdrowia czy zagrożenia, iż rodzice w sytuacji comiesięcznego płacenia alimentów na rzecz pełnoletniego dziecka popadną w ubóstwo, czy niedostatek. Jednak jeśli pełnoletnie dziecko jest osobą uczącą się, dążącą do osiągnięcia określonego celu zawodowego, studiuje stacjonarnie, dokłada wszelkich sił, by móc osiągnąć w życiu wiele dobrego, to wówczas brak jest przesłanek, aby rodzice mogli skutecznie uchylić się od obowiązku alimentacyjnego, ponieważ nie mogą wymagać, aby dziecko w powyższej sytuacji podjęło pracę zarobkową kosztem innych wartości²⁴.

Podsumowując powyższą część rozważań, należy dojść do jednoznacznej konkluzji, która sprowadza się do wniosku, iż obowiązek alimentacyjny rodziców względem dziecka istnieje nie tylko do osiągnięcia przezeń 18. roku życia, jednak rodzice w wyjątkowych przypadkach mogą wystąpić o skuteczne uchylenie się od tego obowiązku.

PRZEDAWNIEŃ ŚWIADCZEŃ ALIMENTACYJNYCH

Zgodnie z art. 137 § 1 k.r.o. roszczenia o świadczenia alimentacyjne przedawniają się z upływem lat trzech.

Paragraf 2 stanowi, iż niezaspokojone potrzeby uprawnionego z czasu przed wniesieniem powództwa o alimenty Sąd uwzględnia, zasądzając odpowiednią sumę pieniężną. W uzasadnionych wypadkach Sąd może rozłożyć zasądzone świadczenie na raty.

²⁴ G. Jędrejek, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2019.

Sąd Najwyższy w wyroku z 23.11.2018 r.²⁵ doszedł do jednoznacznej konkluzji, iż „jak wynika z art. 125 k.c. terminy przedawnienia roszczeń stwierdzonych prawomocnym orzeczeniem Sądu są zróżnicowane, w zależności od tego czy stwierdzone w ten sposób roszczenie ma charakter okresowy czy też inny. Roszczenie o alimenty (bieżące) należy do kategorii świadczeń okresowych i – jeżeli zostały we wskazany sposób stwierdzone, przedawnia się z upływem trzech lat (art. 125 § 1 zdanie drugie k.c.). Chodzi tu o alimenty «należne w przyszłości», a więc takie, które stają się wymagalne m.in. po uprawomocnieniu się wyroku stwierdzającego obowiązek ich zapłaty”.

Przepis art. 137 k.r.o. tyczy się przedawnienia roszczeń o alimentacyjne świadczenia okresowe, natomiast nie dotyczy samego prawa do alimentacji, które jako prawo osobiste nie ulega przedawnieniu. Osoba uprawniona do pobierania świadczenia alimentacyjnego może wystąpić z żądaniem zasądzenia alimentów przez Sąd w dowolnym czasie, z zastrzeżeniem, iż żądane przez nią świadczenie nie może obejmować świadczeń za okres dłuższy niż 3 lata wstecz. Podkreślenia wymaga fakt, iż w zakresie przedawnienia roszczeń o świadczenia alimentacyjne należy wyodrębnić dwie możliwości. Pierwsza z nich to nic innego, jak roszczenia alimentacyjne, które nie zostały stwierdzone prawomocnym wyrokiem sądowym, a druga sytuacja to taka, w której uprawniony dysponuje prawomocnym orzeczeniem Sądu, który zasądził na jego rzecz świadczenie alimentacyjne w określonej kwocie. Jeśli chodzi o pierwszą sytuację, to brak dochodzenia świadczeń alimentacyjnych od zobowiązanego na rzecz uprawnionego powoduje ich sukcesywne przedawnienie się. Każda z rat alimentacyjnych służy do zaspokojenia bieżących potrzeb. Dlatego też jeśli mówimy o takim zaspokojeniu potrzeb, to można je odnosić tylko i wyłącznie co do teraźniejszości lub przyszłości, z uwagi na fakt, iż nie można odnosić powyższych potrzeb do potrzeb przeszłych. Natomiast jeśli uprawniony dysponuje prawomocnym orzeczeniem Sądu w przedmiocie zasądzenia alimentów i nie egzekwuje ich, to wówczas roszczenie takie będzie ulegało przedawnieniu z upływem 3 lat. Ponadto dochodzenie świadczeń alimentacyjnych za czas przeszły jest możliwe jedynie wtedy, gdy istnieją niezaspokojone potrzeby uprawnionego, czyli potrzeby, które nie zostały

²⁵ Wyrok SN z 23.11.2018 r. (II CNP 56/17).

zaspokojone przez zobowiązanego, natomiast zaspokoił je ktoś inny, jak również potrzeby, które nie zostały zaspokojone przez żadną osobę²⁶.

Powyższe potwierdza wyrok Sądu Najwyższego²⁷, zgodnie z którym „z uwagi na charakter świadczeń alimentacyjnych przeznaczonych na bieżące utrzymanie osoby uprawnionej, domaganie się ich za okres poprzedzający wytoczenie powództwa może być uzasadnione tylko wówczas, gdy pozostają z tego okresu nie zaspokojone potrzeby lub zobowiązania zaciągnięte przez uprawnionego względem osoby trzeciej na pokrycie tychże potrzeb. Powyższa zasada obowiązuje również przy dochodzeniu roszczeń alimentacyjnych na podstawie art. 60 k.r.o.”

Należy pamiętać, iż alimenty są świadczeniem okresowym, polegającym na comiesięcznym obowiązku łożenia określonej sumy pieniężnej, po to, aby zaspokoić bieżące potrzeby uprawnionej osoby. W związku z powyższym należą się one małoletniemu dziecku, którego usprawiedliwione potrzeby zostały wykazane w toku prowadzonego postępowania. Kwota alimentów zaś zależy między innymi od tego, jak osoba uprawniona do pobierania świadczenia alimentów będzie w stanie wykazać własne potrzeby. Uwadze nie może umknąć także fakt, iż w momencie złożenia do Sądu pozwu o rozwód, jeśli strony postępowania posiadają małoletnie dzieci, należy również złożyć do Sądu wnioski o zabezpieczenie alimentów, jest to o tyle istotne, iż Sąd zabezpieczy na czas trwania procesu uprawdopodobnioną kwotę alimentów na rzecz małoletniego dziecka. W sytuacji gdy oprócz małoletniego dziecka są także pełnoletnie dzieci, to wówczas dorosłe dziecko musi do Sądu złożyć odrębny pozew o alimenty we własnym imieniu.

²⁶ *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz aktualizowany*, red. M. Fras, M. Habdas, LEX/el. 2023.

²⁷ Wyrok SN z 8.06.1976 r. (III CRN 88/76), OSNC 1977, nr 2, poz. 3.

SKUTKI NIEPŁACENIA ALIMENTÓW PRZEZ ZOBOWIĄZANEGO RODZICA NA RZECZ UPRAWNIONEGO DZIECKA

Niealimentacja, zwana również uchylaniem się od alimentacji, jest przestępstwem stypizowanym w art. 209 Kodeksu karnego²⁸. Zgodnie bowiem z treścią art. 209 k.k.:

§ 1 Kto uchyła się od wykonania obowiązku alimentacyjnego określonego co do wysokości orzeczeniem sądowym, ugodą zawartą przed Sądem albo innym organem albo inną umową, jeżeli łączna wysokość powstałych wskutek tego zaległości stanowi równowartość co najmniej 3 świadczeń okresowych albo jeżeli opóźnienie zaległego świadczenia innego niż okresowe wynosi co najmniej 3 miesiące, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

§ 1a Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 naraża osobę uprawnioną na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2 Ściganie przestępstwa określonego w § 1 lub 1a następuje na wniosek pokrzywdzonego, organu pomocy społecznej lub organu podejmującego działania wobec dłużnika alimentacyjnego.

§ 3 Jeżeli pokrzywdzonemu przyznano odpowiednie świadczenia rodzinne albo świadczenia pieniężne wypłacane w przypadku bezskuteczności egzekucji alimentów, ściganie przestępstwa określonego w § 1 lub 1a odbywa się z urzędu.

§ 4 Nie podlega karze sprawca przestępstwa określonego w § 1, który nie później niż przed upływem 30 dni od dnia pierwszego przesłuchania w charakterze podejrzanego uiszczył w całości zaległe alimenty.

§ 5 Sąd odstępuje od wymierzenia kary, jeżeli nie później niż przed upływem 30 dni od dnia pierwszego przesłuchania w charakterze podejrzanego sprawca przestępstwa określonego w § 1a uiszczył w całości zaległe alimenty, chyba że wina i społeczna szkodliwość czynu przemawiają przeciwko odstąpieniu od wymierzenia kary.

²⁸ Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. nr 88 poz. 553 z późn. zm.).

Niealimentacja jest przestępstwem indywidualnym, co oznacza, iż jego sprawcą może być wyłącznie osoba, na której ciążył obowiązek świadczenia alimentacyjnego na rzecz małoletniego dziecka. Przedmiot ochrony, jaki wynika z tego przestępstwa, to oczywiście rodzina i instytucja opieki, ponieważ istotne jest zabezpieczenie materialnych podstaw egzystencji osoby najbliższej dla sprawcy²⁹.

Jak słusznie wskazał Sąd Najwyższy w uchwale z 9.06.1976 r.³⁰: „uchylanie się od obowiązku łożenia na utrzymanie osoby uprawnionej do alimentacji zachodzi wtedy, gdy zobowiązany mając obiektywną możliwość wykonania tego obowiązku, nie dopełnia go ze złej woli”.

Sąd Najwyższy w postanowieniu z 17.04.1996 r.³¹ wyraził podobny pogląd, który sprowadza się do konkluzji, iż „w pojęciu «uchyla się» mieści się negatywny stosunek psychiczny osoby zobowiązanej do wykonania nałożonego na nią obowiązku, który sprawia, że mimo obiektywnej możliwości jego wykonania, sprawca obowiązku tego nie wypełnia, gdyż wypełnić go nie chce lub też zlekceważył obowiązek nałożony wyrokiem. Ten negatywny stosunek winien być wykazany stosownymi dowodami”.

Omawiane przestępstwo jest ścigane na wniosek pokrzywdzonego, organu pomocy społecznej, jak również organu, który podejmuje działania wobec dłużnika alimentacyjnego, i to zarówno w typie podstawowym, jak i kwalifikowanym. W sytuacji zaś, kiedy pokrzywdzony pobierał świadczenia rodzinne lub świadczenia pieniężne, jakie były wypłacane w sytuacji bezskuteczności egzekucji alimentów, ściganie następuje z urzędu³².

ZAKOŃCZENIE

Świadczenia alimentacyjne przysługują nie tylko małoletnim dzieciom, ale także innym podmiotom uprawnionym do ich pobierania, o których wspomniano w rzeczonym artykule, w tym także pełnoletnim dzieciom, jeśli

²⁹ Kodeks karny. Komentarz aktualizowany, red. M. Mozgawa, LEX/el. 2024.

³⁰ Uchwała SN z 9.06.1976 r., (VI KZP 13/75), OSNKW 1976 nr 7–8, poz. 8.

³¹ Postanowienie SN z 17.04.1996 r. (II KRN 204/96), LEX nr 26252.

³² Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz, red. J. Giezek, WKP 2021.

wykażą w pozwie o alimenty, iż nie są one w stanie samodzielnie się utrzymać. Odnośnie do małoletnich dzieci, nie trzeba wykazywać przesłanki niemożności samodzielnego utrzymania się, natomiast należy wykazać usprawiedliwione potrzeby małoletniego. Dlatego istotne jest, aby już na początku postępowania w sprawie o rozwód zabezpieczyć interesy dziecka, składając do Sądu wnioski o zabezpieczenie alimentów na czas trwania procesu.

Ponadto rodzice pełnoletniego dziecka w wyjątkowych przypadkach, które zostały wskazane w przepisach, mogą skutecznie uchylić się od obowiązku alimentacyjnego. W artykule przedstawiono także zakres świadczeń alimentacyjnych, zwracając tym samym szczególną uwagę na to, jakie świadczenia nie wliczają się do tego zakresu. W przedmiotowym artykule uwaga została również poświęcona przedawnieniu świadczeń alimentacyjnych, a także przedstawiono przestępstwo niealimentacji, czyli uchylenia się od obowiązku alimentacyjnego.

BIBLIOGRAFIA

AKTY PRAWNE:

1. Ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. nr 9 poz. 59 z późn. zm).
2. Ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. nr 16 poz. 93 z późn. zm.).
3. Ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. nr 43 poz. 296 z późn. zm.).
4. Ustawa z 7.09.2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz.U. nr 192 poz. 1378 z późn. zm.).
5. Ustawa z 9.06.2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. nr 149 poz. 887 z późn. zm.).
6. Ustawa z 11.02.2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz.U. poz. 195 z późn. zm.).
7. Ustawa z 28.11.2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz.U. nr 228 poz. 2255 z późn. zm.).
8. Ustawa z 31.01.2019 r. o rodzicielskim świadczeniu uzupełniającym (Dz.U. poz. 303 z późn. zm.).
9. Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. nr 88 poz. 553 z późn. zm.).

LITERATURA:

1. G. Jędrejek, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2019.
2. *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz aktualizowany*, red. M. Fras, M. Habdas, LEX/el. 2023.
3. *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. M. Fras, M. Habdas, WKP 2021.
4. *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Mozgawa, LEX/el. 2024.
5. *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, WKP 2021.

ORZECZNICTWO:

1. Wyrok SR w Ostrowi Mazowieckiej z 3.08.2020 r. (III RC 136/19), LEX nr 3102472.
2. Wyrok SN z 7.10.2014 r. (I UK 50/14).
3. Wyrok SO w Sieradzu z 28.12.2020 r. (I Ca 363/20), LEX nr 3112194.
4. Uchwała SN z 24.02.2011 r. (III CZP 134/10), LEX nr 707477.
5. Wyrok SR w Toruniu z 5.01.2023 r. (III RC 28/22), LEX nr 3658041.
6. Wyrok NSA z 6.04.2023 r. (III FSK 4457/21), LEX nr 3587805.
7. Wyrok WSA w Krakowie z 5.05.2022 r. (III SA/Kr 1749/21), LEX nr 3354369.
8. Wyrok WSA w Lublinie z 26.11.2019 r. (II SA/Lu 466/19), LEX nr 2755741.
9. Wyrok SR w Olkuszu z 26.02.2020 r. (III RC 96/19), LEX nr 2953036.
10. Uchwała SN z 9.06.1976 r. (III CZP 46/75), OSNC 1976, nr 9, poz. 184.
11. Wyrok SN z 23.11.2018 r. (II CNP 56/17).
12. Wyrok SN z 8.06.1976 r. (III CRN 88/76), OSNC 1977, nr 2, poz. 3.
13. Uchwała SN z 9.06.1976 r. (VI KZP 13/75), OSNKW 1976, nr 7–8, poz. 8.
14. Postanowienie SN z 17.04.1996 r. (II KRN 204/96), LEX nr 26252.

PODSUMOWANIE:

Świadczenia alimentacyjne są niezbędnym i nader istotnym instrumentem polskiego ustawodawstwa. Pamiętać należy, iż nie tylko małoletnie dzieci są uprawnione do pobierania tego typu świadczeń, bo przecież dorośli, którzy nie są w stanie się samodzielnie utrzymać, również mają do nich prawo. Alimony są regularnym, a przede wszystkim obligatoryjnym świadczeniem, płatnym na rzecz małoletnich dzieci. Świadczenia alimentacyjne służą zaspokojeniu podstawowych potrzeb dziecka. W treści niniejszego artykułu poruszono temat obowiązku alimentacyjnego rodziców względem dziecka wraz z zakresem tychże świadczeń. Ponadto, analizie zostało poddane również przedawnienie alimentów, a także omówiono skutki niepłacenia alimentów.

Słowa kluczowe: świadczenia alimentacyjne, prawo rodzinne i opiekuńcze, dziecko, rodzice, rozwód, usprawiedliwione potrzeby

SUMMARY:

Maintenance payments are a necessary and very important instrument of Polish legislation. It should be remembered that not only minor children are entitled to receive this type of benefits, because adults who are unable to support themselves are also entitled to them. Alimony is a regular and, above all, obligatory benefit payable to minor children. Maintenance benefits are intended to meet the child's basic needs. This article discusses the topic of the parents' maintenance obligation towards the child, along with the scope of these benefits. In addition, the statute of limitations for alimony was also analyzed and the consequences of failure to pay alimony were discussed.

Key words: maintenance payments, family and guardianship law, child, parents, divorce, justified needs

Gospodarcze

**MŁODA
PALESTRA**

CZASOPISMO APLIKANTÓW ADWOKACKICH

PRAWNE ASPEKTY
UZYSKIWANIA DOCHODU

z organizowania

TRANSMISJI
TREŚCI EROTYCZNYCH

za pośrednictwem platform internetowych

– analiza na gruncie podatku
dochodowego od osób fizycznych
oraz prawa karnego

mgr Kewin Konrad Bach

Uniwersytet w Białymstoku

Iga Rosołowska

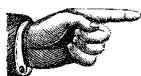
Uniwersytet w Białymstoku

Szybki rozwój technologii na przełomie XX i XXI wieku, obejmujący w szczególności upowszechnienie się Internetu, przyczynił się do wykorzystania tej formy elektronicznej komunikacji na odległość dla celów zarobkowych. Szczególny przejaw tego rodzaju aktywności stanowią platformy dedykowane dla prezentacji treści erotycznych za opłatą. W związku z dużym natężeniem zjawiska prezentowania tego rodzaju treści za pośrednictwem Internetu oraz pojawianiem się różnego rodzaju reklam takich platform na platformach w ogóle z tym niezwiązanych, a służących np. tzw. streamingowi – polegającemu na dostarczaniu z wykorzystaniem sieci internetowej treści strumieniowej audio lub wideo do odbiorcy docelowego (użytkownika) w sposób nieprzerwany¹ – analiza przedmiotowej problematyki zostanie dokonana na przykładzie usług o charakterze erotycznym, które świadczono są za opłatą na przeznaczonych do tego platformach.

¹ Definicja mediów strumieniowych, https://pl.wikipedia.org/wiki/Media_strumieniowe (dostęp: 23.08.2024 r.).

Niemalże od początku funkcjonowania zjawiska udostępniania w drodze transmisji treści erotycznych pojawiały się liczne problemy związane z ustaleniem, czy i w jaki sposób powinny zostać rozliczone przychody uzyskane z tego tytułu. Pomimo iż samo zjawisko jest już powszechne przez dłuższy czas, w doktrynie w dalszym ciągu istnieje wiele wątpliwości w odniesieniu do tego przedmiotu. Niniejszy artykuł pochyla się nad problematyką opodatkowania uzyskiwanego w ten sposób dochodu podatkiem dochodowym od osób fizycznych² oraz wybranych karnych aspektów prezentacji treści o charakterze erotycznym za pośrednictwem platform internetowych. Celem artykułu jest przedstawienie kluczowych problemów na gruncie obowiązującego stanu prawnego, jak również sformułowanie postulatów *de lege ferenda*. Niniejsza analiza swoim zakresem nie obejmuje zagadnienia opodatkowania podatkiem od towarów i usług (VAT)³.

PLATFORMY ELEKTRONICZNE JAKO MIEJSCE PROWADZENIA DZIAŁALNOŚCI O CHARAKTERZE EROTYCZNYM

Punktem wyjścia dla niniejszej analizy jest próba zdefiniowania, czym są aktywności o charakterze erotycznym za pośrednictwem platform internetowych. W literaturze przedmiotu nie została wypracowana jednolita definicja ujmująca istotę tego zjawiska⁴. Co więcej, brak jest również zgodności co do charakteru tego zjawiska. W znacznej ilości opracowań, z uwagi na brak bezpośredniego fizycznego kontaktu osób biorących udział w tego rodzaju aktywności, postuluje się jego odróżnienie od prostytucji (o czym szerzej w pkt 2 i 3 niniejszego artykułu). W innych opracowaniach można znaleźć poglądy, które zaliczają taką aktywność do zjawisk okołoprostytucyjnych⁵. Rozstrzygnięcie tego sporu pozostaje poza przedmiotem niniejszej analizy, albowiem odbiega od prawnego ujęcia zjawiska.

2 Ustawa z 26.07.1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 2024 r. poz. 226 z późn. zm.), dalej: ustawa o PIT.

3 Ustawa z 11.03.2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz.U. z 2024 r. poz. 361).

4 Zob. np. A. Leśnicka, *Cyberseks w polskim Internecie – ankieta dla użytkowników czatów erotycznych*, „Seksuologia Polska” 2009, nr (1); a także np. Z. Lew-Starowicz, *Encyklopedia erotyki*, Warszawa 2001.

5 M. Kotowska, *Prostytucja w Polsce w XX w.*, „Studia Prawnoustrojowe” 2016, nr 33, s. 90.

Szeroko pojęte czaty erotyczne w literaturze przedmiotu ujmowane są jako „wirtualne stosunki”⁶. Działalność ta utożsamiana jest jako podkategoria aktywności seksualnych *online*, w której dwie lub więcej osób prowadzi wirtualny czat seksualny celem osiągnięcia przyjemności seksualnej jednej lub obydwu ze stron⁷. W omawianym pojęciu może się również mieścić wykonywanie różnego rodzaju czynności seksualnych przez jedną ze stron. Czaty erotyczne służą zatem jako forma zaspokajania popędu seksualnego człowieka⁸. Z punktu widzenia terminologii osobę korzystającą z wirtualnych stosunków (czatów erotycznych) definiuje się jako klienta, a osoby świadczące usługi w nauce przedmiotu zwane są często *cam-girls* lub *cam-men*⁹.

Kolejnym aspektem wymagającym wyjaśnienia jest sposób funkcjonowania oraz rodzaj oferowanych usług przez platformy umożliwiające prezentacje treści erotycznych. Przede wszystkim na platformach erotycznych umożliwia się przeprowadzanie transmisji na żywo (z ang. *live*), w trakcie których osoby prezentujące mają możliwość przedstawienia specjalnych pokazów erotycznych. Podczas pokazów na żywo użytkownicy platformy mogą przekazywać modelom napiwki. Na większości platform możliwe jest również prezentowanie treści z poprzednich pokazów, bądź też stworzonych przez modela w innych okolicznościach. Dostęp do tychże treści najczęściej jest odpłatny. Możliwe jest także prowadzenie prywatnej korespondencji przez użytkowników z modelami. Najczęściej prowadzenie prywatnej korespondencji związane jest również z jednoczesnym przekazywaniem napiwków na rzecz modeli. Użytkownicy platform erotycznych mają możliwość wspierania swoich ulubionych modeli poprzez regularne wpłacanie na ich rzecz napiwków (subskrypcja). Założenie konta przez modeli na platformach erotycznych związane jest najczęściej z koniecznością przedstawienia obsłudze platformy swojego dokumentu tożsamości. Powyższe ma na celu uniknięcie prezentacji treści erotycznych przez osoby niepełnoletnie. Niektóre platformy w pewnych wypadkach mogą wymagać również przedstawienia dokumentu tożsamości przez zwykłych użytkowników platform. Potwierdzenie wieku użytkownika zdaje się pomocne dla zniwelowania w pewnym zakresie negatywnych oddziaływań na psychikę

6 M. Kozioł, *Analiza zjawiska cyberseksu jako współczesnej formy zaspokajania popędu seksualnego*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin – Polonia”, Vol 42, No 1 (2017), s. 109.

7 K. Daneback, A. Cooper, S. A. Månsson, *An Internet Study of Cybersex Participants, Sexual Behavior*, Volume 34 (2005), s. 321–328.

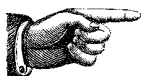
8 M. Kozioł, *Analiza zjawiska...*, s. 121.

9 M. Jas, *Internet i prostytucja. Przypadek portalu erotycznego Roksa.pl*, „Media i Społeczeństwo” 2023, nr 1, s. 168.

potencjalnych niepełnoletnich widzów, a nie ulega wątpliwości, że w ich przypadku może dojść do szybkiego uzależnienia od pornografii¹⁰. Końcowo warto również wskazać, iż niektóre platformy, które nie zostały stworzone jako platformy erotyczne, a jedynie jako zwykłe platformy streamingowe (np. twitch.tv), są nierzadko wykorzystywane do prowadzenia takiej działalności¹¹.

Reasumując powyższe, dla potrzeb niniejszej analizy przywołać należy jedną z definicji tego pojęcia, która ujmuje je jako „wirtualną aktywność seksualną, w której dwie lub więcej osób łączy się ze sobą poprzez sieć komputerową, wysyłając do siebie komunikaty opisujące doświadczenia seksualne bądź wywołujące doznania o charakterze seksualnym”¹². Na marginesie wspomnieć należy raz jeszcze, że wyżej wskazana definicja nie ma charakteru wiążącego w literaturze przedmiotu.

PODATKOWE ASPEKTY UZYSKIWANIA DOCHODU Z WIRTUALNYCH STOSUNKÓW Z WYKORZYSTANIEM TRANSMISJI NA ŻYWO

Platformy internetowe oferujące dostęp do transmisji na żywo, gdzie prezentowane są wirtualne stosunki, umożliwiają osobom je prezentującym uzyskiwanie dochodu w postaci podarunków i darowizn od oglądających. Najczęściej spotykanym środkiem płatniczym na platformach oferujących tego rodzaju usługi są tzw. tokeny (żetony). Stanowią one wirtualny środek płatniczy nabywany na danej platformie w zamian za zapłatę ceny wyrażonej w realnej walucie. Osoby nabywające tokeny za gotówkę mogą z ich pomocą dokonywać różnych transakcji na danej platformie, np. uzyskiwać dostęp do materiałów lub transmisji specjalnych, przekazywać je w formie podarunków na rzecz osób transmitujących, czy też ponownie wymienić je na gotówkę (najczęściej po odjęciu prowizji właściciela lub administratora serwisu). Rzadziej spotykaną formą zapłaty (lub praktycznie niewystępującą) dokonywaną przez osoby korzystające z platform są m.in. bezpośrednie przelewy pieniędzy w określonej walucie, przekazywanie kart podarunkowych

10 J. Lewczuk, *Psychologiczne konsekwencje ryzykownych zachowań seksualnych młodzieży* (w:) *Pedagogika i profilaktyka społeczna. Nowe wyzwania, konteksty, problemy*, red. M. Z. Jędrzejko, A. Szwedzik, Warszawa 2018, t. 1, s. 221–245.

11 K. Mularz, *(Nie)ukryty seksualizm na platformie gamingowej Twitch.tv*, „Dydaktyka Informatyki” 2023, nr 18.

12 *Opis zjawiska cyberseksu*, <https://www.mp.pl/pacjent/psychiatria/uzaleznienia/73117/cyberseks> (dostęp: 31.07.2024 r.)

w postaci kodów elektronicznych o określonej wartości, czy też przekazywanie innych wartościowych przedmiotów. Żetony uzyskiwane przez osoby oferujące swoje usługi na tego rodzaju platformach podlegają tym samym wymianie na realne środki płatnicze, w sposób określony w regulaminie danej platformy. Przez wzgląd na to, że tokeny (albo inne formy zapłaty) mają realny wymiar ekonomiczny i są przekazywane w zamian za udostępnienie treści erotycznych, osoby je prezentujące uzyskują dochód z prowadzonej w ten sposób aktywności.

Mając na względzie, że pojęcie dochodu nierozłącznie wiąże się z terminologią prawną, rozważyć należy, czy usługi o charakterze erotycznym świadczone za pośrednictwem platform internetowych można objąć zakresem pojęciowym świadczenia usług prostytucji, bowiem szeroko pojęte usługi prostytucji, odmiennie, niż ma to miejsce w części krajów Unii Europejskiej takich jak Królestwo Niderlandów, na terenie Rzeczypospolitej Polskiej pozostają w zasadzie poza sferą faktycznego opodatkowania podatkiem dochodowym od osób fizycznych¹³. Aktualnie w orzecznictwie oraz w literaturze przedmiotu wskazuje się, że pozyskiwanie dochodu za pomocą prezentacji treści w formie wirtualnych transmisji, jako że nie występuje w nich fizyczny kontakt osób zaangażowanych w tę aktywność, nie stanowi dochodu z usług prostytucji w ścisłym tego słowa znaczeniu. W orzecznictwie oraz w indywidualnych interpretacjach podatkowych stwierdza się, iż jest to tzw. „wirtualna prostytucja (wirtualny seks)”¹⁴. W tym stanie rzeczy czynności te należy oceniać odrębnie od świadczenia usług prostytucji. Aktualnie w doktrynie wskazuje się, iż jako że usługi, o których mowa w niniejszej pracy, „nie są prostytucją, a pornografią należy wskazać, że mogą one być przedmiotem prawnie skutecznej umowy, a więc również podlegać opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób fizycznych, o ile oczywiście nie są wykonywane w warunkach określonych w art. 202 ustawy z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny”¹⁵.

Skoro więc dochody uzyskiwane ze świadczenia wspomnianych usług za pomocą czatów podlegają opodatkowaniu na gruncie polskiego prawa, to należy przeanalizować zasady ich opodatkowania. W ocenie poglądów

¹³ Zob. K. Krzywicka, K. K. Bach, *Prawne aspekty prostytucji w Polsce. Postulaty de lege ferenda*, „Młoda Palestra” 2023, nr 4, s. 74–88.

¹⁴ Interpretacja indywidualna z 7.01.2015 r., IBPBI/1/415-1164/14/AP.

¹⁵ Interpretacja indywidualna z 1.12.2022 r., 0113-K/DIPT2-1.4011.671.2022.4.ID.

doktryny oraz organów podatkowych interpretujących art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy o PIT, dochody uzyskiwane ze świadczenia usług za pomocą wirtualnych transmisji kwalifikują się jako działalność wykonywana osobiście¹⁶. W tym miejscu należy wspomnieć, iż art. 13 ustawy o PIT wskazuje zamknięty katalog przychodów, które są zaliczane do wskazanej powyżej kategorii. Tym samym zauważyć należy, iż do źródła dochodu z działalności wykonywanej osobiście może zostać zaliczony dochód, który będzie spełniał jedną z przesłanek wskazanych w art. 13 ustawy o PIT. Z uwagi jednak na użycie we wskazanym artykule wielu niedookreślonych zwrotów, których interpretacja może zostać dokonana na różne sposoby, a także z uwagi na występujące w tymże artykule zbieżności opodatkowanych w ten sposób źródeł dochodu z innymi formami opodatkowania, wskazać należy, iż „w celu rozstrzygnięcia, czy dany przychód jest przychodem z działalności wykonywanej osobiście, czy też z innych źródeł przychodu, niejednokrotnie konieczne będzie oparcie się na dorobku doktryny prawa podatkowego”¹⁷. W związku z powyższym, aby prawidłowo scharakteryzować dochód uzyskiwany ze źródła dochodu działalności wykonywanej osobiście, należy przedstawić najważniejsze cechy tego rodzaju dochodu.

Pierwszą z cech, na które należy zwrócić uwagę, jest to, iż „w przypadku takiej działalności podstawą jest stosunek cywilnoprawny”¹⁸. Nie jest to zatem stosunek wynikający z umowy o pracę, gdyż „wskazać należy, że działalność wykonywana osobiście różni się od stosunku pracy tym, że w pierwszym przypadku praca wykonywana jest na swój własny rachunek”¹⁹. Ponadto zauważyć należy, iż nie jest to także dochód uzyskiwany z prowadzonej pozarolniczej działalności gospodarczej. Również do dochodów uzyskiwanych z tego tytułu nie należy zaliczać dochodów, które na podstawie odrębnych przepisów klasyfikowane są w ramach innych kategorii. Dochody z przedmiotowego tytułu rozliczane są tym samym na zasadach ogólnych, tj. według skali podatkowej, z zastosowaniem 12% lub 32% stawki podatku – w zależności od wysokości dochodów uzyskanych w danym roku podatkowym. Ponadto od dochodu uzyskiwanego

¹⁶ Np. *Praca seksualna i księgowość. Jak rozliczać przychód od pracy na kamerkach internetowych (i nie tylko)*, https://swpkontakt.org/wp-content/uploads/2020/09/podatki_serwisy_kamerkowe-1.pdf (dostęp: 31.07.2024 r.).

¹⁷ A. Bartosiewicz, R. Kubacki, *PIT. Komentarz*, Warszawa 2015, art. 10, art. 13.

¹⁸ *Komentarz do ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych*, red. W. Modzelewski, Kraków 2024, art. 14.

¹⁹ M. Brzostowska, P. Kubiesa, *PIT. Komentarz*, LEX/el. 2024, art. 13.

w niniejszy sposób powinno odprowadzać się comiesięczne zaliczki na podatek dochodowy. Zauważyć przy tym należy, iż na podstawie art. 30 ust. 1 pkt 5a ustawy o PIT, jeżeli dochody z tego tytułu nie przekroczą 200 zł, pobiera się zryczałtowany podatek dochodowy w wysokości 12% przychodu. Dochody z niniejszego tytułu ostatecznie rozliczane są w zeznaniu rocznym PIT do 30 kwietnia każdego roku.

Dochody uzyskane ze świadczenia wirtualnych transmisji należy zatem zaliczać jako dochód uzyskiwany z działalności prowadzonej osobiście. Niemniej jednak podkreślić w tym miejscu należy, iż dochody uzyskiwane za pomocą transmisji erotycznych rozliczać w sposób wskazany powyżej można jedynie wówczas, gdy dochody z niniejszego tytułu nie będą stanowić stałego źródła dochodów, tj. działalność nie będzie prowadzona w sposób zorganizowany i ciągły. W przeciwnym przypadku, tzn. kiedy dochody z tego tytułu stanowić będą źródło stałego dochodu uzyskiwanego w związku z działalnością prowadzoną w sposób zorganizowany i ciągły, niniejsze dochody należy traktować jako uzyskiwane z prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej²⁰. Zgodnie z art. 5a pkt 6 ustawy o PIT za pozarolniczą działalność gospodarczą uznaje się działalność zarobkową stanowiącą działalność wytwórczą, budowlaną, handlową lub usługową, bądź też polegającą na poszukiwaniu, rozpoznawaniu i wydobywaniu kopaliny ze złóż albo polegającą na wykorzystywaniu rzeczy oraz wartości niematerialnych i prawnych, która jest prowadzona we własnym imieniu, a także bez względu na jej rezultat, w sposób zorganizowany i ciągły²¹. Należy zatem zwrócić uwagę, iż musi być to działalność zarobkowa.

Za działalność zarobkową można uznać działalność, która – po pierwsze – jest prowadzona w celu zarobkowym. Oznacza to, iż „jest ona prowadzona w celu uzyskania zysku (zarobku) i jest nakierowana na zaspokojenie cudzych potrzeb”²². Ponadto nieistotny jest faktyczny wynik prowadzonej działalności, tzn. czy jest ona skuteczna. Jak zauważył słusznie Wojewódzki Sąd Administracyjny w Lublinie: „czym innym jest więc motyw zysku, a czym innym efekt osiągnięcia zysku”²³. Dodatkowo działalność taka musi

20 M. Malinowski, *Fiskus: wirtualny seks to nie prostytucja*, ABC, LEX.

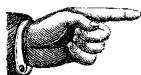
21 A. Mariański, *Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych. Komentarz*, Warszawa 2021, art. 5a.

22 Wyrok NSA z 14.10.2011 r. (II FSK 748/10), LEX nr 951738.

23 Wyrok WSA w Lublinie z 10.06.2011 r. (I SA/Lu 79/11), LEX nr 852158.

charakteryzować się zorganizowaniem i ciągłością. W tym miejscu podkreślić należy, iż „do uznania, że osoba fizyczna prowadzi działalność gospodarczą w omawianym rozumieniu, nie jest konieczne zorganizowanie przez nią przedsiębiorstwa zarobkowego i legitymowanie się statusem przedsiębiorcy”²⁴. Działalność gospodarczą można prowadzić bowiem bez formalnego założenia przedsiębiorstwa, choć jej niezarejestrowanie może podlegać karze²⁵. Poprzez zorganizowanie i ciągłość należy zatem rozumieć działalność długotrwałą, obliczoną na stopniowy, lecz sukcesywny rozwój. Uzyskiwanie stałych dochodów przez osoby prezentujące treści erotyczne na czatach erotycznych może zatem prowadzić do uznania, iż prowadzą one pozarolniczą działalność gospodarczą, gdyż prowadzą działalność zarobkową polegającą na świadczeniu usług, w sposób zorganizowany i ciągły. Pokreślić należy, iż przy tym nieistotne jest, że działalność ta będzie prowadzona jedynie przez określony czas (np. rok lub dwa), co z uwagi na specyfikę branży jest regulą. Dochody te mogą być zatem rozliczane w ramach prowadzonej działalności gospodarczej za pomocą ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych w stawce 8,5%²⁶, bądź też na zasadach ogólnych.

PRAWNOKARNE ASPEKTY EROTYCZNYCH TRANSMISJI NA ŻYWO

Uzyskiwanie dochodów z czatów erotycznych związane jest z dwoma podstawowymi zagadnieniami prawnokarnymi. W pierwszej kolejności uwagę należy zwrócić na problematykę publicznego prezentowania treści pornograficznych, które to zachowanie ustawodawca penalizuje na mocy art. 202 § 1 Kodeksu karnego²⁷. Zgodnie z nim odpowiedzialności karnej podlega ten, kto publicznie prezentuje treści pornograficzne w taki sposób, że może to narzucić ich odbiór osobie, która tego sobie nie życzy. Kluczowe dla ustalenia bytu tego przestępstwa jest określenie znamienia „treści pornograficzne”. Nie ulega wątpliwości, że jest to znamię ocenne, co implikuje trudności związane z zachowaniem jednolitego wzorca normatywnego dla ustalenia, jaki przejaw treści może być uznany za treść

24 R. Golat, *Pozarolnicza działalność gospodarcza w orzecznictwie sądowym – omówienie orzecznictwa*, ABC, LEX.

25 Ustawa z 20.05.1971 r. Kodeks wykroczeń (Dz.U. z 2023 r. poz. 2119), art. 60.

26 Pismo Dyrektora Krajowej Informacji Skarbowej z 29.04.2024 r., sygn. akt 0113-KD IPT2-14011.61.2024.2.MZ.

27 Ustawa z 6.06.1997 r. Kodeks karny (Dz.U. z 2024 r. poz. 17 z późn. zm.), dalej: k.k. lub Kodeks karny.

pornograficzną. W doktrynie postuluje się zastosowanie konstrukcji tzw. wzorca normatywnego osobowego „tj. do oceny prezentowanej treści z punktu widzenia osoby przeciętnie wrażliwej, zintegrowanej społecznie i świadomej powszechnie akceptowanych wartości społecznych w tym zakresie”²⁸. Sąd Najwyższy, w jednym z orzeczeń podejmując próbę zdefiniowania tego znamienia, wskazuje, że: „można przyjąć, że «treści pornograficzne» w rozumieniu art. 202 KK, to zawarte w utrwalonej formie (np. film, zdjęcia, czasopisma, książki, obrazy) lub nie (np. pokazy na żywo), prezentacje czynności seksualnych człowieka (zwłaszcza ukazywanie organów płciowych człowieka w ich funkcjach seksualnych), i to zarówno w wymiarze niesprzecznym z ich biologicznym ukierunkowaniem, jak i czynności seksualnych człowieka sprzecznych z przyjętymi w społeczeństwie wzorcami zachowań seksualnych”²⁹. Dodatkowo warto również sięgnąć do słownika języka polskiego, który definiuje pornografię jako „pisma, filmy, zdjęcia itp. mające wywołać podniecenie seksualne”³⁰.

Zgodnie z art. 202 § 1 k.k. zabronione jest prezentowanie treści pornograficznych w taki sposób, który może narzucić ich odbiór osobie, która tego sobie nie życzy. Czynnością sprawczą jest zatem „prezentowanie treści pornograficznych”. Zwrot „prezentowanie”, stanowiący czynność sprawczą, określić można jako „pokazywanie, przedstawianie, zapoznawanie z czymś. Prezentacja treści pornograficznych umożliwia ich odbiór za pomocą wzroku lub słuchu (obejrzenie, przeczytanie lub usłyszenie)”³¹. W przypadku prowadzenia pokazów erotycznych na platformach erotycznych bez wątpienia zatem dochodzi do „prezentacji” treści pornograficznych.

Analizując dalszą część niniejszego przepisu, należy zwrócić uwagę na zwrot „może to narzucić ich odbiór osobie, która tego sobie nie życzy”. Wskazać należy, iż „istotne jest, że dla zrealizowania znamienia czynu zabronionego z art. 202 § 1 KK nie jest konieczne, by odbiór treści pornograficznej został komukolwiek rzeczywiście narzucony. Wystarczy, jeżeli istnieje możliwość narzucenia, a zatem czy istnieje potencjalny związek między sposobem prezentacji treści pornograficznej a możliwością naruszenia wolności

28 Tak: *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117–211a*, red. A. Zoll, W. Wróbel, Warszawa 2017, t.2, art. 202. Zob. też M. Rodzyńkiewicz, *Modelowanie pojęć w prawie karnym*, Kraków 1998, s. 105 i n.; wyrok SN z 9.01.2015 r. (III KK 251/14), LEX nr 1598698.

29 Wyrok SN – Izba Karne z 23.11.2010 r. (IV KK 173/10), LEX nr 667510.

30 *Definicja pornografii*, <https://sjp.pwn.pl/slowniki/pornografia.html> (dostęp: 31.07.2024 r.).

31 Zob. R. Stefański, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2023, art. 202.

do nieodbierania tego rodzaju treści”³². Ponieważ pokazy erotyczne odbywają się z reguły na platformach przeznaczonych do prezentowania tego rodzaju treści, to osoba je prezentująca (co do zasady) nie będzie ponosić odpowiedzialności karnej, gdyż przesłanki wynikające z treści czynności sprawczej nie zostaną spełnione, tzn. nie nastąpi publiczna prezentacja treści pornograficznych w taki sposób, że może to narzucić ich odbiór osobie, która tego sobie nie życzy. Osoby wchodzące na strony zawierające treści pornograficzne powinny być świadome, iż mogą spotkać na nich osoby prezentujące czynności seksualne, oczywiście o ile strony te zawierają odpowiednią informację zawartą w formie ostrzeżenia przeznaczoną do zapoznania się przez użytkowników przed wejściem na te platformy.

Niezależnie od tego, należy ocenić możliwość odpowiedzialności karnej w przypadku prezentowania treści erotycznych na platformach, które nie służą do ich publikowania, np. na platformie twitch.tv, na której zgodnie z regulaminem istnieje zakaz prezentowania treści tego rodzaju³³ (niemniej jednak prezentowanie nagości na takich stronach zdarza się stosunkowo często, a ich skutkiem jest najczęściej czasowe lub stałe zablokowanie konta osoby prezentującej³⁴). W powyższej sytuacji sprawca będzie mógł ponosić odpowiedzialność karną, jeżeli zaprezentuje to w taki sposób, że może to narzucić ich odbiór osobie, która tego sobie nie życzy. Dobrem chronionym jest w powyższym przypadku obyczajność publiczna w dziedzinie seksualnej i uczucie wstydlivości, a także wolność seksualna człowieka „w znaczeniu wolności od narzucania i odbioru treści, które stanowią przełamanie obyczajowego tabu. Jest to więc ochrona przed sposobem prezentacji tego rodzaju treści, skutkująca uczuciem wstydu (zgorszeniem)”³⁵. Powyższe przestępstwo jest występkiem, który zagrożony jest karą pozbawienia wolności do 3 lat. Przystępstwo to ma charakter formalny³⁶, a zatem nie musi wystąpić żaden skutek, aby sprawca ponosił odpowiedzialność karną.

32 *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do artykułów 117–221*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2023, t. 2, art. 202.

33 *Regulamin serwisu twitch.tv*, <https://help.twitch.tv/s/article/twitch-policies-and-guidelines?language=pl>, (dostęp: 31.07.2024 r.)

34 *Streamerka rozebrała się przy 5 tys. widzów i zaczęła używać „gadżetów”. Dla zarobku i popularności*, <https://planetagracza.pl/twitch-streamerka-aielieen1-ban/> (dostęp: 31.07.2024 r.)

35 *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2024, art. 202.

36 *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do artykułów 117–221*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2023, t. 2, art. 202.

Analiza prawno-karnych aspektów erotycznych transmisji na żywo wymaga również analizy potencjalnej odpowiedzialności karnej za naruszenie art. 204 § 2 k.k., tj. za sutenerstwo. Zgodnie ze stanowiskiem doktryny wskazuje się, iż w przypadku czerpania dochodów z prostytuowania się innej osoby sprawca ponosi odpowiedzialność karłą za sutenerstwo. Jednakże w przypadku, gdy dochody są uzyskiwane z publicznego (lub prywatnego) prezentowania czynności seksualnych (za dobrowolnie wyrażoną zgodą wszystkich stron), to nie powinno występować uzyskiwanie dochodów z prostytucji. Wskazuje się bowiem, że usługi seksualne świadczone za pomocą czatów nie są zaliczane do prostytucji, a jedynie do „wirtualnej prostytucji”³⁷ lub do czynności okołoprostytucyjnych³⁸. Z kolei w związku z zakazem dokonywania wykładni rozszerzającej prawa karnego stwierdzić należy, iż uzyskiwanie dochodu z usług seksualnych prezentowanych wirtualnie nie powinno podlegać penalizacji. Niemniej jednak podkreślić należy, iż w doktrynie istnieje spór w powyższym zakresie, a dokładna analiza literatury przedmiotu wskazuje, że czynności te zarówno mogą być zaliczane do czynności sprawczych z art. 204 § 2 k.k., jak i do nich niezaliczane³⁹. Można zatem postulować, ażeby ustawodawca pochylił się nad niniejszą problematyką oraz doprecyzował aktualne przepisy w taki sposób, aby w poszczególnych przypadkach orzekania przez sąd o karnych aspektach uzyskiwanego w ten sposób dochodu nie mogło dojść do dwójakiej interpretacji wskazanych przepisów.

PODSUMOWANIE

Zaprezentowane w niniejszym artykule wybrane podatkowe oraz prawno-karne aspekty świadczenia usług erotycznych za pomocą platform internetowych ujawniają kluczowe problemy, które – ze względu na skalę zjawiska – wymagają interwencji ustawodawcy. Pomimo pojawiających się zdań odrębnych części badaczy świadczenie usług za pomocą czatów erotycznych w ocenie organów skarbowych nie znajduje się w tzw. „szarej

37 Np. interpretacja indywidualna z 23.01.2023 r., 0113-KD IPT2-3.4011.770.2022.5.MS.

38 Z. Lasocik, Ł. Wieczorek, *Legal and social implications of sexual services other than prostitution*, „Archiwum Kryminologii” 2020, nr 2, s. 141.

39 M. Kowalewska-Lukuć, *Prostytucja, usługi seksualne i przestępstwa okołoprostytucyjne w prawie karnym – próba uprządkowania pojęć*, „Prawo w Działaniu” 2022, nr 51, s. 96–106.

strefie⁴⁰, a uzyskiwane z tego tytułu dochody podlegają opodatkowaniu. Niemniej jednak powstaje szereg wątpliwości, które związane są przede wszystkim z brakiem klarowności aktualnych przepisów podatkowych, czy też z brakiem odpowiednich definicji legalnych. Z uwagi na wspomniany istotny rozwój niniejszej branży w ostatnich latach, a także z uwagi na dalszą intensyfikację tego zjawiska, dla spójności systemu podatkowego oraz zapewnienia właściwej ochrony prawnokarnej, poniżej przywołano postulaty *de lege lata*, obejmujące proponowane kierunki zmian.

Podniesione podatkowe aspekty uzyskiwania dochodów za pomocą platform erotycznych wskazują, iż w aktualnym systemie prawnym występują niedoskonałości, które należy poprawić. Najistotniejszym problemem z punktu widzenia prawa podatkowego jest ustalenie źródła dochodu, tzn. czy należy traktować je jako dochody z działalności wykonywanej osobiście, czy też jako dochody z pozarolniczej działalności gospodarczej. Z jednej strony organy podatkowe oraz sądy wskazują, w jakich sytuacjach można uznać, że dana działalność stanowi pozarolniczą działalność gospodarczą. Z drugiej jednak – wskazane przez organy podatkowe i sądy sposoby interpretacji, mające przesądzać o powyższym, są bardzo nieprecyzyjne, niedookreślone oraz niepozwalające na jasne ustalenie, w jakich dokładnie sytuacjach wystąpi problem z uznaniem danych czynności za działalność gospodarczą. Ponadto przepisy regulujące katalog działalności, które podlegają opodatkowaniu jako działalność wykonywana osobiście, również nie są w pełni doskonałe. Niezbędne jest więc, aby ustawodawca uregulował sposób opodatkowania dochodu uzyskiwanego za pośrednictwem platform internetowych w postaci otrzymywania wynagrodzenia za prowadzenie na żywo transmisji erotycznych.

Wprowadzenie jednolitych rozwiązań w tym zakresie pozwoli na usunięcie występujących w aktualnych regulacjach nieścisłości, a także usunie problem związany z koniecznością ustalenia, czy dany podmiot prowadzi pozarolniczą działalność gospodarczą, czy też jego dochody powinny zostać opodatkowane jako dochody z działalności wykonywanej osobiście. Dodanie do art. 13 ustawy PIT punktu wskazującego, iż dochody z tego typu

40 Pojęcie „szara strefa” należy definiować jako „obszar działań gospodarczych, którego dochody osiągnane z działalności niezakazanej przez prawo, są w całości lub w części ukrywane przed odpowiednimi organami administracji państwowej i przyczyniają się do tworzenia (wzrostu) PKB”, zob. *Metadologia badań szarej strefy na rynku usług turystycznych*, red. T. Smuga, Instytut Koniunktur i Cen Handlu Zagranicznego, Warszawa 2005.

działalności stanowią dochód uzyskiwany z działalności prowadzonej osobiście, pozwoli na całkowite wyeliminowanie niniejszego problemu. Niemniej jednak podkreślić należy, iż aby powyższe mogło być skuteczne, w zmienionej regulacji nie powinno znajdować się obecne w art. 13 pkt 8 zastrzeżenie, stanowiące: „z wyjątkiem przychodów uzyskanych na podstawie umów zawieranych w ramach prowadzonej przez podatnika pozarolniczej działalności gospodarczej”. Powyższe zmiany spowodują, iż dochody z prezentacji treści erotycznych na platformach erotycznych będą opodatkowane jako dochody z działalności wykonywanej osobiście, a jednocześnie nie doprowadzi to do zmiany formy opodatkowania dla wszelkich innych aktywności. Za zasadnością przyjęcia opisanych powyżej i jednocześnie korzystnych na rzecz podatnika rozwiązań w powyższym zakresie przemawia zwłaszcza fakt, iż działalność polegająca na prezentowaniu czynności seksualnych za pomocą służących do tego czatów nie powinna być prowadzona w formie działalności gospodarczej z jednej strony z powodów moralności publicznej (wirtualna prostytucja uznawana jest niejednokrotnie za niezgodną z moralnością publiczną⁴¹), a z drugiej strony z powodu wysokiego poziomu braku stabilności uzyskiwanych w ten sposób dochodów oraz, co do zasady, jej czasowego, krótkiego charakteru.

W zakresie polityki penalnej w obecnym stanie prawnym nie występują większe trudności z ustaleniem, czy prezentacja treści erotycznych za pośrednictwem platform internetowych wypełnia zakres normowania występku stypizowanego w art. 202 § 1 k.k. Jak wskazano, na mocy art. 202 § 1 k.k. penalizowane jest zachowanie polegające na publicznym prezentowaniu treści w taki sposób, że może to narzucić ich odbiór osobie, która sobie tego nie życzy⁴². Nie ulega wątpliwości, że platformy te mają charakter publiczny i pozwalają na dostęp do prezentowanych tam treści nieograniczonej liczbie osób (oczywiście spełniających kryterium wieku). Dostęp do materiałów na dedykowanych platformach poprzedza informacja (ostrzeżenie) skierowana do użytkowników o treści zawartej na stronie. Przekazanie ostrzeżenia wraz z koniecznością jego zaakceptowania przed wejściem na stronę internetową

41 Np. M. Khakim, W. Tresno Novianto, *Criminal Law Policy Formulation to Prevent Cybersex Based on Civility Values, Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, v. 358, s. 183.

42 M. Mozgawa [w:] M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Kulik, M. Mozgawa, *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2024, art. 202.

wyłącza możliwość przypisania osobie prezentującej takie treści sprawstwa czynu zabronionego określonego w art. 202 § 1 k.k. Należy jednak mieć na uwadze, że w przypadku prezentacji takich treści na innych stronach (w szczególności do tego nieprzeznaczonych, jak np. popularne serwisy streamingowe) stosowna odpowiedzialność prawno-karna może powstać, co zresztą w doktrynie i orzecznictwie nie budzi większych rozbieżności. W wielu przypadkach takie zachowanie dodatkowo łamie warunki korzystania z takich kanałów nadawczych spisane w regulaminie. Z punktu widzenia prawno-karnego problematyczne jest jednak ustalenie, czy dochody czerpane z czatów, na których prezentuje wykonywanie czynności seksualnych inna osoba, można uznać za sutenerstwo, tj. przestępstwo z art. 204 § 2 k.k. Aktualnie w doktrynie przedmiotu istnieją istotne rozbieżności w tym zakresie. Z jednej strony postuluje się, iż nie można dokonywać wykładni rozszerzającej prawa karnego, z drugiej jednak wskazuje się, że czynności te mogą zostać zaliczone do sutenerstwa. W związku z tym proponowana ingerencja ustawodawcy winna zmierzać do doprecyzowania przepisów prawa karnego. Mogłaby ona polegać na wprowadzeniu ustawowej definicji pojęcia „prostytucja”, której celem byłoby jednoznaczne określenie, czy zjawiska okołoprostytucyjne mogą podlegać odpowiedzialności karnej. Inną możliwością byłoby dodanie w art. 204 § 2 k.k. do treści czynu zabronionego zwrotu odnoszącego się do czerpania korzyści z usług okołoprostytucyjnych, przy czym mógłby to być zarówno zwrot wskazujący na ich penalizację, bądź też wskazujący na ich depenalizację.

BIBLIOGRAFIA

AKTY PRAWNE

1. Ustawa z 20.05.1971 r. Kodeks wykroczeń (Dz.U. z 2023 r. poz. 2119).
2. Ustawa z 26.07.1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 2024 r. poz. 226 z późn. zm.).
3. Ustawa z 6.06.1997 r. Kodeks karny (Dz.U. z 2024 r. poz. 17 z późn. zm.).
4. Ustawa z 11.03.2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz.U. z 2024 r. poz. 361).

LITERATURA

1. A. Bartosiewicz, R. Kubacki, *PIT. Komentarz*, Warszawa 2015, art. 10, art. 13.
2. M. Brzostowska, P. Kubiesa, *PIT. Komentarz*, LEX/el. 2024, art. 13.
3. K. Daneback, A. Cooper, S. A. Månsson, *An Internet Study of Cybersex Participants, Sexual Behavior*, Volume 34, 2005.
4. R. Golat, *Pozarolnicza działalność gospodarcza w orzecznictwie sądowym – omówienie orzecznictwa*, ABC, LEX.
5. M. Jas, *Internet i prostytucja. Przypadek portalu erotycznego Roksa.pl*, „Media i Społeczeństwo” 2023, nr 1, wyd. 18.
6. M. Khakim, W. Tresno Novianto, *Criminal Law Policy Formulation to Prevent Cybersex Based on Civility Values, Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, v. 358, s. 183.
7. *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117–211a*, red. A. Zoll, W. Wróbel, Warszawa 2017, t. 2.
8. *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do artykułów 117–221*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2023, t. 2.
9. *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2024.
10. *Komentarz do ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych*, red. W. Modzelewski, Kraków 2024.
11. M. Kotowska, *Prostytucja w Polsce w XX w.*, „Studia Prawnoustrojowe” 2016, nr 33.
12. M. Kowalewska-Łukuć, *Prostytucja, usługi seksualne i przestępstwa okołoprostytucyjne w prawie karnym – próba uporządkowania pojęć*, „Prawo w Działaniu” 2022, nr 51.

13. M. Kozioł, *Analiza zjawiska cyberseksu jako współczesnej formy zaspokajania popędu seksualnego*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin – Polonia”, Vol 42, No 1 (2017).
14. K. Krzywicka, K. K. Bach, *Prawne aspekty prostytucji w Polsce. Postulaty de lege ferenda*, „Młoda Palestra” 2023, nr 4.
15. Z. Lasocik, Ł. Wieczorek, *Legal and social implications of sexual services other than prostitution*, „Archiwum Kryminologii” 2020, nr 2.
16. A. Leśnicka, *Cyberseks w polskim Internecie – ankieta dla użytkowników czatów erotycznych*, „Seksuologia Polska” 2009, nr 7(1).
17. J. Lewczuk, *Psychologiczne konsekwencje ryzykownych zachowań seksualnych młodzieży (w:) Pedagogika i profilaktyka społeczna. Nowe wyzwania, konteksty, problemy*, red. M. Z. Jędrzejko, A. Szwedzik, Warszawa 2018, t. 1.
18. Z. Lew-Starowicz, *Encyklopedia erotyki*, Warszawa 2001.
19. M. Malinowski, *Fiskus: wirtualny seks to nie prostytucja*, ABC, LEX.
20. A. Mariański, *Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych. Komentarz*, Warszawa 2021.
21. *Metodologia badań szarej strefy na rynku usług turystycznych*, red. T. Smuga, Instytut Koniunktur I Cen Handlu Zagranicznego, Warszawa 2005
22. K. Mularz, *(Nie)ukryty seksualizm na platformie gamingowej Twitch.tv*, „Dydaktyka Informatyki” 2023, nr 18.
23. M. Rodzynkiewicz, *Modelowanie pojęć w prawie karnym*, Kraków 1998.
24. R. Stefański, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2023.

ORZECZNICTWO

1. Wyrok SN – Izba Karna z 23.11.2010 r. (IV KK 173/10), LEX nr 667510.
2. Wyrok WSA w Lublinie z 10.06.2011 r. (I SA/Lu 79/11), LEX nr 852158.
3. Wyrok NSA z 14.10.2011 r. (II FSK 748/10), LEX nr 951738.
4. Wyrok SN z 9.01.2015 r. (III KK 251/14), LEX nr 1598698.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE

1. <https://help.twitch.tv/s/article/twitch-policies-and-guidelines?language=pl>
2. <https://planetagracza.pl/twitch-streamerka-aielien1-ban/>

3. <https://sjp.pwn.pl/sjp/prostytucja;2572725.html>
4. <https://sjp.pwn.pl/slowniki/pornografia.html>
5. <https://www.mp.pl/pacjent/psychiatria/uzaleznienia/73117,cyberseks>
6. *Praca seksualna i księgowość. Jak rozliczać przychód od pracy na kamerkach internetowych (i nie tylko)*, https://swpkontakt.org/wp-content/uploads/2020/09/podatki_serwisy_kamerkowe-1.pdf

INNE

1. Interpretacja indywidualna z 7.01.2015 r., IBPBI/1/415-1164/14/AP.
2. Interpretacja indywidualna z 1.12.2022 r., 0113-KDIPT2-1.4011.671.2022.4.ID.
3. Interpretacja indywidualna z 23.01.2023 r., 0113-KDIPT2-3.4011.770.2022.5.MS.
4. Pismo Dyrektora Krajowej Informacji Skarbowej z 29.04.2024 r., sygn. akt 0113-KDIPT2-1.4011.61.2024.2.MZ.

STRESZCZENIE

Powszechny dostęp do Internetu skutkowałam szerokim wykorzystaniem go dla celów zarobkowych. Wśród nich znalazły się również te obejmujące sferę erotyczną. Artykuł analizuje wybrane problemy prawnopodatkowe związane z uzyskiwaniem dochodu ze świadczenia usług erotycznych za pośrednictwem platform dedykowanych do rozpowszechniania treści w formie transmisji na żywo. Przyczyną poddania pod analizę tego zjawiska jest jego skala, co bezpośrednio przekłada się na propagowanie go na platformach internetowych niepowiązanych ze wskazaną branżą, takich jak media społecznościowe, media informacyjne, oraz na platformach z treściami audiowizualnymi o charakterze rozrywkowym. Artykuł porusza również prawnokarne aspekty takiej aktywności. Prowadzona analiza identyfikuje kluczowe problemy prawne wynikające z aktualnego stanu prawnego, proponując postulaty *de lege ferenda*.

Słowa kluczowe: udostępnianie treści erotycznych online, prostytutka, opodatkowanie wirtualnej prostytutki, karne aspekty wirtualnej prostytutki, podatek dochodowy

ABSTRACT

The development of technology, including, in particular, the spread of Internet access, has resulted in the introduction of new forms of income generation, including, among others, the provision of online erotic services. This article examines the legal issues related to earning income from the provision of erotic services through platforms dedicated to the dissemination of content in the form of live broadcasts. The analysis of this matter will be based on the example of erotic services, which has its direct cause in the very high intensity of this phenomenon on the Internet, including its appearance, which directly translates into its advertising on Internet platforms unrelated to the indicated industry, such as social media, news media and platforms with audiovisual content of an entertainment nature. In addition, the article also addresses the legal and criminal aspects of such activity. The analysis identifies the key legal problems arising from the current state of the law and proposes *de lege ferenda* directions for change.

Keywords: streaming of the erotic content, prostitution, taxation of virtual prostitution, criminal aspects of virtual prostitution, income tax

A dministracyjne

**MŁODA
PALESTRA**

CZASOPISMO APLIKANTÓW ADWOKACKICH

Jak prawidłowo
**KSZTAŁTOWAĆ
RELACJE**

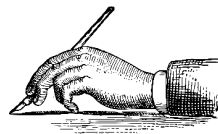
gmin z inwestorami?

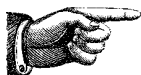
*Analiza na przykładzie
zintegrowanego planu inwestycyjnego
i umowy urbanistycznej*

Arkadiusz Lorek

Uniwersytet Jagielloński

Współcześnie coraz częściej od instytucji państwa wymaga się aktywnej roli w kształtowaniu stosunków gospodarczych i społecznych. Prawo powinno stwarzać więc administracji publicznej i podmiotom prywatnym możliwość interakcji i płaszczyznę współpracy, która znacznie zwiększa stopień partycypacji społecznej w tych procesach. Tak właśnie funkcjonować powinno rozwinięte państwo. Na tym tle zintegrowany plan inwestycyjny i bezpośrednio powiązana z nim umowa urbanistyczna to regulacje, które uznać można za właściwy kierunek zmian. Artykuł podejmuje próbę scharakteryzowania tych instytucji z perspektywy korzyści płynących dla społeczeństwa.

**ZINTEGROWANY PLAN INWESTYCYJNY JAKO
NARZĘDZIE USPRAWNINIENIA PROCESÓW
PLANISTYCZNYCH**

Tworząc analizę instytucji wymienionych w tytule niniejszego artykułu, przyświecał mi cel zastosowania metody deskryptywno-instrumentalnej. Metoda ta bowiem traktuje prawo jako narzędzie do realizacji określonych

celów społecznych i gospodarczych oraz umożliwia dwupoziomą analizę regulacji prawnych. Po pierwsze, koncentruje się na opisie norm prawnych, ich funkcji i strukturze, a następnie bada, w jaki sposób prawo jest używane do osiągnięcia określonych celów i jakie są rzeczywiste konsekwencje stosowania prawa. Na tym tle najlepiej dostrzegalne są interakcje między prawem a gospodarką¹.

Zintegrowany plan inwestycyjny to stosunkowo nowa instytucja w polskim porządku prawnym. Z dniem 24.09.2023 r. weszła w życie ustawa z 7.07.2023 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw². Uzasadnienie projektu ustawy stanowiło, że nowelizacja przyczynić ma się do uproszczenia, ujednoczenia i przyspieszenia procedur planistycznych³.

Zintegrowany plan inwestycyjny zgodnie z art. 37ea ust. 3 u.p.z.p.⁴ to szczególna forma planu miejscowego, która w odróżnieniu od miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego przygotowywanych przez gminę na jej koszt, opracowywana jest przez inwestora. Obejmować ma obszar inwestycji głównej i służebnej wobec niej inwestycji uzupełniającej. Zaznaczyć należy także, że w myśl art. 37ea u.p.z.p. wejście w życie zintegrowanego planu inwestycyjnego powoduje utratę mocy obowiązujących dotychczasowych planów miejscowych dla terenów objętych tym planem. Ustawodawca, przyjmując taką formę regulacji, przesądził jednocześnie o charakterze zintegrowanego planu inwestycyjnego jako planu miejscowego uchwalanego na potrzeby konkretnej inwestycji⁵.

Procedura uchwalenia zintegrowanego planu inwestycyjnego rozpoczyna się wnioskiem inwestora i umożliwia mu osiągnięcie satysfakcjonujących rozwiązań w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego niezbędnych do realizacji inwestycji. Podobnie jak w przypadku uchwalania

1 P. Chmielnicki, *Metodyka badań nad źródłami powstania prawa*, cz. 2. *Uzasadnienie i objaśnienie poszczególnych faz badań*, PPP 2012, nr 4, s. 72–101, <https://sip.lex.pl/#/publication/151143478> (dostęp: 15.07.2024 r.).

2 Ustawa z 7.07.2023 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 688).

3 *Uzasadnienie do projektu ustawy o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw* (Dz.U. poz. 1688), <https://www.zpp.pl/storage/library/2023-08/644241ed436b58f6ba26316a1c4dce78.pdf> (dostęp: 5.07.2024 r.).

4 Ustawa z 27.03.2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1130), dalej: u.p.z.p.

5 M. Górski, *Zintegrowane plany inwestycyjne – charakterystyka nowego narzędzia planistycznego*, ST 2023, nr 10, s. 23–34, <https://sip.lex.pl/#/publication/151465443/gorski-maciej-zintegrowane-plan-y-inwestycyjne-charakterystyka-nowego-narzedzia-planistycznego?pit=2024-08-3&keyword=zintegrowany%20plan%20inwestycyjny&cm=SREST> (dostęp: 15.07.2024 r.).

planu zagospodarowania przestrzennego organem uprawnionym do podjęcia rozstrzygnięcia w przedmiocie przystąpienia do sporządzenia, a w następstwie uchwalenia zintegrowanego planu inwestycyjnego pozostaje rada gminy⁶.

CO PRZEZ POJĘCIA INWESTYCJI GŁÓWNEJ I INWESTYCJI UZUPEŁNIAJĄCEJ ROZUMIE USTAWA?

Niewątpliwą zaletą regulacji zintegrowanego planu inwestycyjnego jest fakt, że ustawodawca nie przewidział ograniczeń w jego stosowaniu. W rezultacie na podstawie zintegrowanego planu inwestycyjnego realizowana może być każda inwestycja. Na podstawie art. 37ea ust. 2 u.p.z.p. zintegrowany plan inwestycyjny winien obejmować obszar inwestycji głównej i inwestycji uzupełniającej.

Inwestycja główna nie otrzymała definicji legalnej. Określić można więc ją jako inwestycję, która jest głównym celem uchwalenia zintegrowanego planu inwestycyjnego. Inwestor w ramach inwestycji zrealizować może więc osiedle, zakład produkcyjny, punkt usługowy lub dom jednorodzinny. Taki sposób ukształtowania regulacji uznać należy za właściwy, ponieważ uwzględniając aktywną rolę partycypacji społecznej w procedurze uchwalania zintegrowanego planu inwestycyjnego, możliwość uchwalenia planu miejscowego dla konkretnej inwestycji bez z góry narzuconego charakteru przyczynić może się do właściwego realizowania interesu publicznego⁷.

Inwestycja uzupełniająca została zdefiniowana w art. 2 pkt 5a u.p.z.p. i zgodnie z tą regulacją jest inwestycją, która jest niezbędna do zrealizowania inwestycji głównej albo ma charakter uzupełniający względem zagospodarowania terenu objętego zintegrowanym planem inwestycyjnym. W obliczu tej regulacji nie będzie możliwa realizacja inwestycji budowy osiedla mieszkaniowego bez jednoczesnej rozbudowy sieci infrastruktury technicznej.

6 Ł. Mikulka (w:) *Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne. Komentarz*, red. J. H. Szlachetko, K. Szlachetko, Warszawa 2024, art. 37(ea), <https://sip.lex.pl/#commentary/587972004/769444> (dostęp: 15.07.2024 r.).

7 *Zintegrowany Plan Inwestycyjny. Czym jest i co zawiera?*, <https://blog.ongeo.pl/zintegrowany-plan-inwestycyjny> (dostęp: 15.07.2024 r.).

Inwestycja uzupełniająca, która względem inwestycji głównej pełni funkcję służebną, przybrać może postać np:

- **sieci uzbrojenia terenu,**
- **dróg publicznych,**
- **linii kolejowych,**
- **obiektów infrastruktury publicznego transportu zbiorowego,**
- **obiektów działalności kulturalnej,**
- **obiektów opieki nad dziećmi do lat 3,**
- **przedszkoli, szkół, placówek wsparcia dziennego,**
- **placówek opieki zdrowotnej,**
- **obiektów, w których prowadzona jest działalność z zakresu pomocy społecznej,**
- **obiektów służących działalności pożytku publicznego,**
- **obiektów sportu i rekreacji, obszarów zieleni publicznej,**
- **obiektów budowlanych przeznaczonych na działalność handlową lub usługową – o ile służą obsłudze inwestycji głównej.**

Inwestor może zobowiązać się do pokrycia całości bądź części kosztów realizacji inwestycji uzupełniającej, jak również przekazania jej na użytek publiczny⁸.

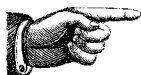
Na podstawie art. 37ea ust. 1 u.p.z.p. wniosek o uchwalenie zintegrowanego planu miejscowego złożyć może każdy inwestor za pośrednictwem odpowiednio wójta, burmistrza lub prezydenta miasta. Istotną z tego punktu widzenia kwestią jest ponoszenie kosztów sporządzenia zintegro-

⁸ Zintegrowany Plan Inwestycyjny...

wanego planu miejscowego, które w całości lub w części ponosi inwestor, nie wyłączając roszczeń osób trzecich związanych m.in. z obniżeniem wartości sąsiednich nieruchomości. Sposób tworzenia zintegrowanego planu inwestycyjnego jest tożsamy ze sposobem tworzenia planu zagospodarowania przestrzennego. Przybiera formę uchwały rady gminy i składa się z części tekstowej i rysunku planu. Dodatkowym warunkiem jest umieszczenie w nim terenu inwestycji głównej i uzupełniającej, które powinny znajdować się w obrębie jednej gminy⁹.

Inwestor spełnić musi wysokie wymagania merytoryczne i formalne dotyczące wniosku o sporządzenie zintegrowanego planu inwestycyjnego, bowiem wraz z wnioskiem dołączyć musi projekt zintegrowanego planu inwestycyjnego, a więc przygotowaną uchwałę zawierającą wspomniane już elementy, a także uzasadnienie, podsumowanie, dane przestrzenne oraz analizy i opracowania. W sytuacji, gdy projekt uchwały nie spełnia tych wymagań, wójt, burmistrz lub prezydent miasta wzywa inwestora do wprowadzenia poprawek, a ich brak skutkuje pozostawieniem wniosku bez rozpoznania¹⁰.

W przypadku gdy inwestor jest właścicielem nieruchomości, na której powstać ma inwestycja uzupełniająca, zobowiązuje się on do jej zbycia na rzecz gminy. Z umowy ponadto może wynikać obowiązek przekazania przez inwestora nieruchomości na rzecz gminy bądź obowiązek pokrycia przez inwestora kosztu nabycia przez gminę nieruchomości, które przeznaczone zostały na cel inwestycji uzupełniającej.

UMOWA URBANISTYCZNA

Umowa urbanistyczna jako taka jest rozwiązaniem wykorzystywanym już w procedurze sporządzania miejscowego planu rewitalizacji. Nowy stan prawny powoduje, że obecnie umowa urbanistyczna kształtuje zobowiązania inwestora na rzecz gminy obejmujące realizację inwestycji uzupełniającej, inne zobowiązania, a także zabezpieczenia i kary. Umowa urbanistyczna

⁹ Zintegrowany Plan Inwestycyjny według reformy planowania przestrzennego, <https://jakim-prawem.pl/zintegrowany-plan-inwestycyjny/> (dostęp: 15.07.2024 r.).

¹⁰ L. Mikula (w.) *Planowanie...*

to kluczowy element procedury uchwalenia zintegrowanego planu inwestycyjnego. Brak ustalenia projektu umowy urbanistycznej w procesie negocjacji inwestora z gminą skutkuje brakiem możliwości uchwalenia zintegrowanego planu inwestycyjnego. Trzeba podkreślić, że do momentu zawarcia umowy urbanistycznej wójt, burmistrz albo prezydent miasta może odstąpić od negocjacji, informując jednocześnie o tym fakcie radę gminy.

W myśl art. 37ed u.p.z.p. przez umowę urbanistyczną inwestor zobowiązuje się na rzecz gminy do zrealizowania inwestycji uzupełniającej. Ustawodawca przewidział otwarty katalog możliwości zobowiązań umownych, pozostawiając pole na przeprowadzenie negocjacji, co należy ocenić pozytywnie¹¹:

1. przez umowę urbanistyczną inwestor może zobowiązać się na rzecz gminy w szczególności do:

- **przekazania nieruchomości stanowiących część przedmiotu inwestycji głównej,**
- **pokrycia całości lub części kosztów realizacji inwestycji uzupełniającej, w tym do zapłaty ceny za nieruchomość, o której mowa w art. 37ed ust. 5 u.p.z.p.,**
- **pokrycia całości lub części poniesionych przez gminę kosztów uchwalenia zintegrowanego planu inwestycyjnego, w tym kosztów realizacji roszczeń związanych z wejściem w życie ZPl.**

2. przez umowę urbanistyczną gmina może:

- **zobowiązać się w szczególności do realizacji inwestycji uzupełniającej, jeżeli wchodzi ona w zakres zadań własnych gminy,**
- **zwolnić w całości lub w części inwestora z opłaty planistycznej¹².**

¹¹ M. Sługocka, 5.3. *Umowa urbanistyczna (w:) Reforma planowania i zagospodarowania przestrzennego – najnowsze zmiany*, Warszawa 2024, <https://si.plex.pl/#/monograph/369573310/21/slugocka-martyna-reforma-planowania-i-zagospodarowania-przestrzennego-najnowsze-zmiany> (dostęp: 5.07.2024 r.).

¹² M. Sługocka, 5.3. *Umowa urbanistyczna...*

Wynikające z umowy urbanistycznej obowiązki inwestora względem gminy mogą przybrać postać realizacji inwestycji uzupełniającej, przekazania nieruchomości lub pokrycia kosztów związanych z uchwaleniem zintegrowanego planu inwestycyjnego. Szczególnie istotne jest to, że stroną umowy urbanistycznej może być jeden inwestor bądź kilku inwestorów, którzy złożyli wniosek o uchwalenie zintegrowanego planu inwestycyjnego.

Ustawodawca wymaga jednocześnie, by inwestor w umowie urbanistycznej zobowiązał się do zbycia na rzecz gminy nieruchomości, na której zrealizowana ma zostać inwestycja uzupełniająca, jednak tylko w przypadku, gdy inwestor jest jej właścicielem lub użytkownikiem wieczystym. Co więcej, jeśli osoba trzecia jest właścicielem lub użytkownikiem wieczystym nieruchomości, może w szczególności zobowiązać się przez umowę urbanistyczną do zbycia tej nieruchomości gminie¹³.

Za prowadzenie negocjacji dotyczących treści umowy odpowiada wójt, burmistrz lub prezydent miasta, a uczestniczy także osoba wyznaczona przez radę gminy. Umowa urbanistyczna staje się skuteczna z chwilą wejścia w życie zintegrowanego planu inwestycyjnego. Ponadto ustawa nie narzuca określonej formy negocjacji z inwestorem w tym zakresie, pozostawiając stronom swobodę w zakresie ustalenia warunków proceduralnych prowadzenia negocjacji i wymiany stanowisk. Nie ma przeszkód dla uwzględnienia w umowie urbanistycznej ustaleń mających na celu zabezpieczenie interesów stron umowy, ze szczególnym uwzględnieniem kar umownych¹⁴.

Gmina może również zwolnić inwestora w całości lub w części z opłaty planistycznej. Zgodnie z art. 37ef u.p.z.p. rada gminy nie posiada kompetencji do wprowadzania własnych poprawek do zintegrowanego planu inwestycyjnego. Wszelkie zmiany mogą dokonywać się jedynie w zakresie negocjacji. Jeśli dojdzie jednak do sytuacji, w której rada gminy postanowi odrzucić zintegrowany plan inwestycyjny, zwraca się do wójta, burmistrza lub prezydenta miasta z poprawkami, które mogą zostać uwzględnione w procesie ponownych negocjacji z inwestorem. Warto podkreślić,

¹³ M. Górski, *Zintegrowane...*, s. 23–34.

¹⁴ M. Leszczyński (w:) *Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne. Komentarz*, red. H. Izdebski, I. Zachariasz, Warszawa 2023, art. 7(i), <https://sip.lex.pl/#/komentarzy/58791116/708556> (dostęp: 15.07.2024 r.).

że nieuchwalenie przez radę gminy zintegrowanego planu inwestycyjnego nie może stanowić podstawy do wysuwania względem gminy roszczeń odszkodowawczych przez inwestora¹⁵.

Szczegółowość relacji zachodzących pomiędzy zintegrowanym planem inwestycyjnym a umową urbanistyczną najlepiej przejawia się w tym, że projekt zintegrowanego planu inwestycyjnego stanowi załącznik do tej umowy, co przesądza, że jego treść musi zostać zaakceptowana przez strony, same skutki prawne umowy powstają jednak dopiero wraz z wejściem w życie zintegrowanego planu inwestycyjnego. Ważne jest także to, że ustawodawca poddał wyżej wymienioną relację ochronie także po wejściu w życie zintegrowanego planu inwestycyjnego. W przypadku uchylecia, zmiany bądź stwierdzenia nieważności zintegrowanego planu inwestycyjnego w ciągu 5 lat – strony mają prawo odstąpić od umowy urbanistycznej w ciągu 6 miesięcy. Umowa urbanistyczna zawierana jest w formie aktu notarialnego. Akt notarialny podpisuje wójt, burmistrz albo prezydent miasta i nie potrzebuje do tego upoważnienia rady gminy¹⁶.

Rozwiązaniem, jakie należy uznać za szczególnie cenne w myśl art. 37eg u.p.z.p., jest możliwość zaangażowania w procedurę uchwalenia zintegrowanego planu inwestycyjnego kilku inwestorów, którzy złożyli jeden wniosek, lub możliwość uchwalenia zintegrowanego planu miejscowego na podstawie kilku wniosków złożonych przez inwestorów. W powyższych przypadkach zawierana jest jedna umowa urbanistyczna, jak również podejmowana jedna uchwała rady gminy. Takie ukształtowanie regulacji pozwala na porozumienie pomiędzy kilkoma inwestorami, spośród których część dysponuje gruntami, ale nie jest w stanie samodzielnie ponieść wszystkich kosztów realizacji inwestycji uzupełniającej¹⁷.

PODSUMOWANIE

Na omawiane zagadnienie warto spojrzeć także z perspektywy konstytucyjnoprawnej i zasady społecznej gospodarki rynkowej. Pomimo tego,

¹⁵ M. Gorski, *Zintegrowane...*, s. 23–34.

¹⁶ Ł. Mikula (w:) *Planowanie...*

¹⁷ *Zintegrowany plan inwestycyjny atrakcyjny dla inwestorów?*, <https://www.prawo.pl/biznes/zintegrowany-plan-inwestycyjny-atrakcyjny-dla-inwestorow,521834.html> (dostęp: 15.07.2024 r.).

że zasada ta dokonuje ogólnej charakterystyki ustroju gospodarczego, określa jednak jego podstawowe komponenty, a więc wolność działalności gospodarczej, własność prywatną oraz solidarność, dialog i współpracę partnerów społecznych, będące nawiązaniem do idei państwa dobrobytu, państwa, które w aktywny sposób oddziałuje na likwidowanie kryzysów i napięć społecznych, cele osiąga za pomocą regulacji prawnych, które niwelują zakłócenia funkcjonowania gospodarki, ograniczają bezrobocie, stymulują rozwój określonych dziedzin gospodarki, jak również regionów terytorialnych i samorządu. Wywodzone z zasady społecznej gospodarki rynkowej wartości, takie jak solidarność, dialog i współpraca partnerów społecznych, dają wyraz negocjacyjnemu modelowi załatwiania spraw¹⁸. Zintegrowany plan inwestycyjny jawi się jako konkretyzacja tej zasady, umożliwiając rozwój gospodarczy, jednocześnie zabezpieczając interes społeczny poprzez wprowadzenie modelu negocjacyjnego i położenie nacisku na partycypację społeczną.

Konkretyzacja zmian w regulacjach prawnych dotyczących procesów inwestycyjno-budowlanych w postaci zintegrowanego planu inwestycyjnego i umowy urbanistycznej jest odpowiedzią na dostrzegalną od wielu lat potrzebę uregulowania zasad i reguł współpracy pomiędzy gminami i inwestorami. Ukształtowanie współpracy w nowej odsłonie pozwala na przeniesienie części kosztów budowy oraz użytkowania infrastruktury technicznej i społecznej na inwestorów, którzy w rezultacie będą mogli zrealizować inwestycję, korzystając jednocześnie z tej infrastruktury. Na zagadnienie to patrzeć trzeba z perspektywy elastyczności planowania przestrzennego, która poprzez wzmocnienie elementów partycypacyjnych zmierza do właściwej ochrony interesu społecznego. Z pewnością jednak obecny stan prawny posiada kilka niedoskonałości, których wyeliminowanie pozwoliłoby uczynić omawiane rozwiązanie bardziej efektywnym. W pierwszej kolejności chodzi o wysokość zobowiązań, jakie nałożone mogą zostać na inwestora na podstawie umowy urbanistycznej. Niemożność przewidzenia wysokości zobowiązań spowodować może odstąpienie od zrealizowania korzystnej dla społeczności inwestycji, a ponadto powodować

¹⁸ L. Garlicki, 3.7. *Zasada społecznej gospodarki rynkowej (wr.) Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu*, Warszawa 2024, <https://sip.lex.pl/#/monograph/369615872/26?keyword=prawo%20konstytucyjne&tochit=1&cm=5REST> (dostęp: 15.07.2024 r.).

nierówności w traktowaniu inwestorów, potrzeba w tym zakresie zwiększonej transparentności¹⁹.

Mam jednak nadzieję, że instytucje, które uczyniłem przedmiotem niniejszego artykułu, nie pozostaną czystą teorią ani rozwiązaniem marginalnym. Negocjacyjny model planowania przestrzennego, z uwzględnieniem społecznej partycypacji oraz rozłożenia kosztów na strony umowy urbanistycznej, to najlepszy sposób ochrony dobra wspólnego, poprzez realizowanie inwestycji przyczyniających się do gospodarczego i społecznego rozwoju gmin.

¹⁹ D. Sypniewski, *Plan miejscowy na wniosek inwestora – uwagi do projektu Kodeksu urbanistyczno-budowlanego*, ST 2018, nr 5, s. 55–63, <https://sip.lex.pl/#/publication/151333949/sypniewski-dominik-plan-miejscowy-na-wniosek-inwestora-uwagi-do-projektu-kodeksu-urbanistyczno...?pit=2024-08-03&keyword=UMOWA%20URBANISTYCZNA&cm=SREST> (dostęp: 15.07.2024 r.).

BIBLIOGRAFIA:

AKTY PRAWNE:

1. Ustawa z 27.03.2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tj. Dz.U. z 2024 r. poz. 1130).
2. Ustawa z 7.07.2023 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1688).

ŹRÓDŁA INTERNETOWE:

1. Chmielnicki P., *Metodyka badań nad źródłami powstawania prawa*, cz. 2. *Uzasadnienie i objaśnienie poszczególnych faz badań*, PPP 2012, nr 4, s. 72-101, <https://sip.lex.pl/#/publication/151143478> (dostęp: 15.07.2024 r.).
2. Garlicki L., *3.7. Zasada społecznej gospodarki rynkowej (w:) Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu*, Warszawa 2024, <https://sip.lex.pl/#/monograph/369615872/26> (dostęp: 15.07.2024 r.).
3. Górski M., *Zintegrowane plany inwestycyjne – charakterystyka nowego narzędzia planistycznego*, ST 2023, nr 10, <https://sip.lex.pl/#/publication/151465443/gorski-maciej-zintegrowane-plan-inwestycyjne-charakterystyka-nowego-narzedzia-planistycznego> (dostęp: 15.07.2024 r.).
4. Leszczyński M. (w:) *Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne. Komentarz*, red. H. Izdebski, I. Zachariasz, Warszawa 2023, art. 37(i), <https://sip.lex.pl/#/commentary/587911116/708556> (dostęp: 15.07.2024 r.).
5. Mikuła Ł. (w:) *Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne. Komentarz*, red. J. H. Szlachetko, K. Szlachetko, Warszawa 2024, art. 37(ea), <https://sip.lex.pl/#/commentary/587972004/769444> (dostęp: 15.07.2024 r.).
6. Sługocka M., *5.3. Umowa urbanistyczna (w) Reforma planowania i zagospodarowania przestrzennego – najnowsze zmiany*, Warszawa 2024, <https://sip.lex.pl/#/monograph/369573310/21/slugocka-martyna-reforma-planowania-i-zagospodarowania-przestrzennego-najnowsze-zmiany> (dostęp: 15.07.2024 r.).
7. Sypniewski D., *Plan miejscowy na wniosek inwestora – uwagi do projektu Kodeksu urbanistyczno-budowlanego*, ST 2018, nr 5, <https://sip.lex.pl/#/publication/151333949/sypniewski-dominik-plan-miejscowy-na-wniosek-inwestora-uwagi-do-projektu-kodeksu-urbanistyczno...> (dostęp: 15.07.2024 r.).
8. *Uzasadnienie do projektu ustawy o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw* (Dz.U. poz. 1688), <https://www.zpp.pl/storage/library/2023-08/644241ed436b58f6ba26316a1c4dce78.pdf> (dostęp: 15.07.2024 r.).
9. *Zintegrowany plan inwestycyjny atrakcyjny dla inwestorów?*, <https://www.prawo.pl/biznes/zintegrowany-plan-inwestycyjny-atrakcyjny-dla-inwestorow,521834.html> (dostęp: 15.07.2024 r.).
10. *Zintegrowany Plan Inwestycyjny. Czym jest i co zawiera?*, <https://blog.ongeo.pl/zintegrowany-plan-inwestycyjny> (dostęp: 15.07.2024 r.).
11. *Zintegrowany Plan Inwestycyjny według reformy planowania przestrzennego*, <https://jakim-prawem.pl/zintegrowany-plan-inwestycyjny/> (dostęp: 15.07.2024 r.).

STRESZCZENIE

Zintegrowany plan inwestycyjny pojawił się w polskim porządku prawnym wraz z dniem 24.09.2023 r., gdy w życie weszła ustawa z 7.07.2023 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw, i od tej chwili stanowi szczególną formę planu miejscowego. Ustawodawca, w przeciwieństwie do inwestycji uzupełniającej, nie zdecydował się zdefiniować pojęcia inwestycji głównej, rozszerzając katalog możliwych do zrealizowania inwestycji. Przez umowę urbanistyczną inwestor zobowiązuje się na rzecz gminy do realizacji inwestycji uzupełniającej. Zintegrowany plan inwestycyjny i umowa urbanistyczna regulują zasady współpracy pomiędzy inwestorami a gminami. Analiza ich ścisłych powiązań oraz korzyści z nich wynikające stanowią przedmiot niniejszego artykułu.

Słowa kluczowe: zintegrowany plan inwestycyjny, umowa urbanistyczna, partycypacja społeczna

ABSTRACT

The integrated investment plan was introduced into the Polish legal framework on September 24, 2023, with the enactment of the Act of July 7, 2023, amending the Act on Spatial Planning and Development and certain other acts, and since then, it has constituted a special form of a local plan. Unlike the supplementary investment, the legislator did not define the concept of the main investment, thereby expanding the catalog of possible investments. Through the urban agreement, the investor commits to the municipality to carry out the supplementary investment. The Integrated Investment Plan and the urban agreement regulate the principles of cooperation between investors and municipalities. The analysis of their close connections and the benefits arising from them is the subject of this article.

Keywords: integrated investment plan, urban agreement, public participation

Etyka i inne

**MŁODA
PALESTRA**
CZASOPISMO APLIKANTÓW ADWOKACKICH

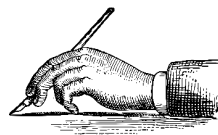
GRANICE WOLNOŚCI

sumienia i wyznania

W KONTEKŚCIE POSTĘPUJĄCEJ
ISLAMIZACJI EUROPY

apl. adw. Sebastian Pelc

Izba Adwokacka we Wrocławiu

Wzajemne relacje pomiędzy państwem a Kościołem od dawien dawna stawały się ważkim tematem w publicznej dyskusji. Kwestia ta wywołuje burzliwe emocje, ponieważ jest nacechowana subiektywnymi i wewnętrznymi przekonaniami, wszelkie przejawy prób ingerencji w nie czy też ich ograniczeń za pośrednictwem aparatu państwowego spotykają się ze znacznym oporem społeczeństwa.

WPROWADZENIE

Swoboda wyznania i kontrola państwa nad Kościołem stanowią kompleksowy obszar badawczy, który wymaga analizy i zrozumienia zarówno prawnego, jak i społecznego kontekstu. Niniejszy artykuł ma na celu ocenę prawnych aspektów swobody wyznania w Polsce oraz relacji między Kościołem a państwem, aby zbadać, czy istnieje kontrola ze strony państwa. Analiza ta pozwoli na zrozumienie potencjalnych skutków takiej kontroli

i na odpowiedź na pytanie, czy państwo powinno mieć kontrolę nad Kościołem, zwłaszcza w kontekście obecnej reformacji etniczno-kulturowej występującej w Europie, która jest skutkiem masowej migracji obywateli krajów wschodnich objętych konfliktami zbrojnymi. W celu kompleksowego zbadania tematu niniejszego artykułu dokonam również analizy dotyczącej roli religii we współczesnym społeczeństwie i jej potencjalnego wpływu na kształtowanie prawa. Wszystko to ma na celu dostarczenie wyczerpującej perspektywy na temat swobody wyznania i relacji państwo–Kościół w Polsce oraz jej wpływu na postępującą legislację.

STOLICA APOSTOLSKA JAKO PODMIOT PRAWA MIĘDZYNARODOWEGO

Rozważania niniejszego artykułu w dużej mierze odnosić się będą do relacji pomiędzy państwem polskim a Kościołem katolickim, bowiem według danych NSP 2011 odsetek katolików (ochrzczonych) w stosunku do ludności Polski w 2021 r. wyniósł aż 92,2%¹. W związku z powyższym, faktem jest, iż obecnie Kościół katolicki posiada najliczniejszą grupę wyznaniową w Polsce. Ponadto w kontekście prawa międzynarodowego Stolica Apostolska, która reprezentuje interes Kościoła katolickiego jako jego centralny organ, stanowi podmiot prawa międzynarodowego, choć jego konstrukcja nie spełnia wszystkich wymogów uznania za państwo. W art. 1 Konwencji o prawach i obowiązkach państwa² określono trzy kryteria składające się na suwerenne państwo. Wskazano, że musi być ono zamieszkane przez stałą ludność, która jest zorganizowana społecznie i posiada określony stopień stabilności. Nie uregulowano w sposób precyzyjny określonej minimalnej liczby ludności, ale istotne jest, aby istniał jakiś stopień społeczeństwa skupionego wokół wspólnych celów czy instytucji. Ponadto konwencja wskazuje na terytorium oraz władzę państwową. Pomimo iż Stolica Apostolska nie posiada stałej ludności czy terytorium oraz nie stanowi organizacji międzynarodowej, bowiem żaden akt prawa międzynarodowego nie określa przynależności do niej innego państwa, to w dalszym ciągu należy traktować ją jako podmiot prawa międzynarodowego³.

¹ Analiza statystyczna Głównego Urzędu Statystycznego, Wyznania religijne w Polsce w latach 2019–2021, Warszawa 2022, s. 69.

² *Montevideo Convention on the Rights and Duties of States*, z 26.12.1933 r.

³ S. Majczyk, *Prawo do zawierania umów międzynarodowych przez Stolicę Apostolską*, „*Studia Iuridica*” 2021, LXXXVI.

Pomimo iż na gruncie prawa międzynarodowego przyjętego w Konwencji o prawach i obowiązkach państwa *Stolica Apostolska* nie została zdefiniowana jako państwo, to może ona mieścić się w granicach teorii państwa zaproponowanej przez Georga Jellinka, wybitnego niemieckiego prawnika i teoretyka państwa, która została zaaprobowana na gruncie prawa międzynarodowego, co mocno ugruntowało pozycję *Stolicy Apostolskiej* jako podmiotu prawa narodowego. Powyższe założenie definiuje państwo jako strukturę złożoną z trzech głównych elementów: terytorium, zamieszkującej go populacji oraz suwerennej władzy. Ta definicja jest powszechnie używana w studiach dotyczących stosunków międzynarodowych i prawa międzynarodowego, gdzie często dodaje się czwarty element – uznanie przez społeczność międzynarodową. Jellinek umieścił swoją definicję w ramach szerszej koncepcji państwa, która uwzględnia zarówno jego społeczne, jak i prawne aspekty. W tej koncepcji społeczeństwo, będące podstawą państwa, jest postrzegane jako jedność teleologiczna, czyli zbiorowość dążąca do wspólnych celów, takich jak małżeństwo, rodzina, rozwój gospodarczy i kulturalny. Aby ta jedność była bardziej spójna i zintegrowana, konieczne jest wprowadzenie porządku prawnego. Jellinek twierdzi, że porządek ten nie jest oparty na prawie naturalnym czy rozumowym, lecz na prawie pozytywnym, ustanowionym przez władze państwowe. Podstawą obowiązywania tego prawa jest świadomość prawna ludzi, wynikająca z ich naturalnej potrzeby życia w zorganizowanym środowisku i w ramach uregulowanych stosunków społecznych. Choć władza państwowa ma znaczenie drugorzędne, odgrywa kluczową rolę w tworzeniu prawa, które jednocześnie ją ogranicza i definiuje. W ten sposób władza spełnia swoją fundamentalną funkcję tworzenia i utrzymywania porządku prawnego⁴.

Artykuł 3 Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów podkreśla, iż porozumienia międzynarodowe zawarte między państwami a innymi podmiotami prawa międzynarodowego nie wpływają na moc prawną takich porozumień oraz zastosowanie do nich którejkolwiek z norm sformułowanych w przedmiotowej konwencji, którym podlegałyby one na podstawie prawa międzynarodowego, niezależnie od tej konwencji i nie wpływa na zastosowanie konwencji do wzajemnych stosunków między państwami, opartych na porozumieniach międzynarodowych, których stronami są również inne

4 A. Pogłódek, B. Szmulik, R. Zenderowski, *Wprowadzenie do nauki o państwie, polityce i prawie*, Warszawa 2022, s. 28.

podmioty prawa⁵. W związku z powyższym bezspornie należy uznać, iż Stolica Apostolska jest innym podmiotem prawa międzynarodowego, który jest zdolny do zawierania umów międzynarodowych, nabywania własności i podejmowania działań zgodnie z jej funkcjami dyplomatycznymi i religijnymi.

Podkreślenia wymaga fakt, iż odnoszenie się w niniejszym artykule przede wszystkim do relacji pomiędzy Rzeczpospolitą Polską a Stolicą Apostolską jest również zasadne z uwagi na to, iż relacje te są trwale i harmonijnie uregulowane za pośrednictwem Konkordatu podpisanego w Warszawie w 1993 r.⁶, który określa między innymi niezależność i autonomiczność obu podmiotów, uznanie osobowości prawnej Kościoła katolickiego oraz wszystkich instytucji kościelnych terytorialnych i personalnych, które uzyskały taką osobowość na podstawie przepisów prawa kanonicznego, czy też przestrzeganie przez państwo prawa do wolności religii. Wobec powyższego, relacje Kościoła katolickiego z Rzeczpospolitą Polską unormowane są za pośrednictwem rozbudowanych aktów prawnych zarówno prawa międzynarodowego, jak i normatywnego prawa wewnętrznego, co w sposób najpełniejszy pozwoli na dokonanie analizy prawnopównawczej materiału źródłowego.

Aby w pełni wyczerpać kwestie wstępne, których wyjaśnienie jawi się jako konieczne, by w sposób precyzyjny opisać badane zagadnienia, należy również wyjaśnić różnicę w definicji prawa kanonicznego oraz wyznaniowego. Prawa te stanowią dwa różne systemy prawnoustrojowe, choć dotyczą podobnych sfer życia społecznego. Prawo kanoniczne to zbiór norm prawnych obowiązujących w Kościele, regulujących jego wewnętrzne funkcjonowanie, strukturę hierarchiczną, prawa i obowiązki duchownych oraz sprawy związane z praktyką religijną. Z kolei prawo wyznaniowe odnosi się głównie do regulacji prawnych związanych z funkcjonowaniem i praktyką religijną w społeczeństwie, obejmując między innymi swobodę wyznania, kultu i organizacji religijnych. Istotną różnicą między nimi jest zatem zakres ich obowiązywania oraz sfera, którą regulują – prawo wyznaniowe dotyczy różnych religii w społeczeństwie, podczas gdy prawo kanoniczne ma zastosowanie wyłącznie w obrębie wewnętrznym – na przykład Kościoła

⁵ Art. 3 Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów z 23.05.1969 r. (Dz.U. z 1990 r. nr 74 poz. 439).

⁶ Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską z 28.07.1993 r. (Dz.U. z 1998 r. nr 51 poz. 318).

katolickiego. W związku z powyższym, przedmiotem rozważań niniejszego artykułu będzie sfera prawa wyznaniowego⁷.

PRAWNE ASPEKTY RELACJI POMIĘDZY KOŚCIOŁEM KATOLICKIM A RZECZĄPOSPOLITĄ POLSKĄ

Pomimo iż świeckość państwa polskiego nie została wprost określona w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 r., to wynika ona wprost z brzmienia art. 10 ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, który brzmi w następujący sposób: „Rzeczpospolita Polska jest państwem świeckim, neutralnym w sprawach religii i przekonań”⁸. Niezależnie od tak sformułowanego przepisu polski system legislacyjny posiada szeroko rozbudowany system norm prawnych, które w sposób pełny regulują stosunki pomiędzy państwem a Kościołem, czego uzewnętrznienie można odnaleźć niemal w każdej gałęzi prawa.

Zakres prawa administracyjnego reguluje między innymi kwestie formalne związane z rejestracją Kościoła, zrzeszaniem się związków wyznaniowych czy też określa prawa tych podmiotów do prowadzenia działalności w określonej formie, czego przykładem jest ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, która na podstawie art. 3 ust 3 pkt 1 przyznaje Kościołom i związkom wyznaniowym prawo do prowadzenia działalności pożytku publicznego⁹. Prawo rodzinne jako część systemu prawa cywilnego również w wielu kwestiach odnosi się do sfery duchowości, na przykład poprzez uznanie w art. 8 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego ślubu konkordatowego, którego wymogi formalne spełniają przepisy wewnętrzne Kościoła lub innego związku wyznaniowego¹⁰. Prawo karne chroni obrazę uczuć religijnych i sankcjonuje dokonanie owego czynu grzywną, karą ograniczenia wolności albo jej pozbawienia do lat 2¹¹. Natomiast prawo

⁷ A. Mezglewski, H. Misztal, P. Stanisławski, *Prawo wyznaniowe*, Warszawa 2011, s. 1–2.

⁸ Art. 10 ust. 1 ustawy z 17.05.1989 r. – o gwarancjach wolności sumienia i wyznania (Dz.U. z 2023 r. poz. 265).

⁹ Art. 3 ust. 3 pkt 1 ustawy z 24.04.2003 r. – o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. z 2023 r. poz. 571).

¹⁰ Art. 8 ustawy z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 1964 r. nr 9 poz. 59).

¹¹ Art. 196 ustawy z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2022 r. poz. 1138).

podatkowe w sposób szczególny odróżnia Kościoł i związki wyznaniowe od innych podmiotów prawa.

Powyższe odniesienia zostały przytoczone jedynie jako przykład. W całym systemie prawa Rzeczypospolitej Polskiej przepisy regulujące pozycję Kościoła i innych związków wyznaniowych licznie pojawiają się w odniesieniu do Kościoła w kontekście wolności wyznania, ochrony miejsc kultu religijnego czy też regulacji dotyczących świąt i obchodów religijnych. Te postanowienia prawne stanowią swoisty fundament dla ochrony swobód religijnych jednostek oraz dla zachowania dziedzictwa kulturowego i religijnego społeczności.

Na marginesie należy zaznaczyć, iż wszelkie normy prawne związane z prawem wyznaniowym odnoszą się jedynie do kościołów oraz związków wyznaniowych, które należy odróżnić od ugrupowań o charakterze sekty. Prawo często koncentruje się na regulacji sytuacji wyżej określonych instytucji, które posiadają ugruntowaną strukturę organizacyjną i uznawane są przez społeczeństwo jako instytucje religijne. Zwykle te ugrupowania posiadają pewne uznane formy hierarchiczne, procedury i często pełnią istotną rolę społeczną, co znacząco odbiega od terminu „sekta”, który często jest używany w sposób nieprecyzyjny i jest obciążony pewnymi konotacjami. Sektę można określić jako grupę religijną, która odchodzi od głównego nurtu tradycyjnych religii lub kościołów. Różnice te mogą obejmować doktrynalne, kulturowe czy organizacyjne elementy. Cechą charakterystyczną sekt może być silne przywiązanie do określonego lidera, nietypowe doktryny czy praktyki religijne, które odbiegają od norm panujących w głównym nurcie danej religii¹².

W przeciwieństwie do oficjalnych związków wyznaniowych, sekta nie jest objęta regulacją prawną, o ile jej działalność nie narusza przepisów dotyczących np. oszustw, nielegalnych praktyk czy naruszania praw człowieka. Prawo zazwyczaj chroni wolność religijną, jednakże działania sekt mogą być monitorowane przez organy ścigania w przypadku podejrzeń o działalność szkodliwą dla jednostek lub społeczeństwa. Kluczowe jest tutaj rozróżnienie pomiędzy chronieniem wolności wyznania a zapewnieniem bezpieczeństwa społecznego. Prawo dąży do równowagi między zapewnieniem swobody

¹² A. Mezglewski, H. Misztal, P. Stanis, *Prawo wyznaniowe*, Warszawa 2011, s. 5.

praktykowania religii a ochroną jednostek przed potencjalnymi szkodami wynikającymi z działań sekt. W praktyce granica ta może przybrać subtelną formę, dlatego też jej ustalenie przez ustawodawcę oraz organy ścigania, z uwagi na jej zróżnicowaną naturę i brak jednoznacznego i szeroko akceptowanego definiowania pojęcia „sekt”, zazwyczaj koncentruje się na kontrolowaniu działań, które mogą stanowić realne zagrożenie dla jednostek lub społeczeństwa.

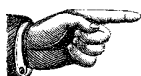
POZYCJA STOLICY APOSTOLSKIEJ W SYSTEMIE PRAWNYM UNII EUROPEJSKIEJ

Tak jak wcześniej wspomniałem, pozycja Stolicy Apostolskiej posiada silnie ugruntowaną pozycję w przestrzeni prawa międzynarodowego. Unia Europejska jako organizacja globalna posiada określone ramy stosunku do Kościoła, wynikające z aktów prawa międzynarodowego oraz zasad prawa europejskiego. Istnieje kilka kluczowych aspektów relacji między Unią Europejską a Kościołem, które są regulowane przez różne akty prawa międzynarodowego, z których wynikają poszczególne koncepcje. Pierwszym istotnym aspektem jest zasada świeckości, która jest fundamentem Unii Europejskiej. Traktaty założycielskie, takie jak Traktat o Unii Europejskiej i Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, ustanawiają zasadę neutralności światopoglądowej instytucji europejskich. Unia Europejska, tak jak i Rzeczpospolita Polska, pozostaje instytucją świecką, nefaworyzującą żadnej konkretnej religii. Zasada ta jest ukierunkowana na szanowanie różnorodności kulturowej i religijnej w Europie¹³. Jednakże należy również zauważyć, że traktaty ustanowione przez Unię Europejską nie negują w żaden sposób roli religii ani Kościoła w społeczeństwie europejskim. Preambuły traktatów podkreślają dziedzictwo religijne Europy i potrzebę wspierania dialogu międzykulturowego. W praktyce Unia Europejska respektuje autonomię wewnętrzną kościołów i religii oraz ich działalność charytatywną, edukacyjną i społeczną. Współpraca między Unią Europejską a Kościołem ma miejsce także w obszarze dialogu politycznego i społecznego. Istnieją fora, na których reprezentanci Kościoła mogą wypowiadać się na tematy społeczne, moralne czy etyczne, a ich głos jest brany pod uwagę

¹³ Traktat z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, sporządzony w Lizbonie dnia 13.12.2007 r. (Dz.U. z 2009 r. nr 203 poz. 1569); Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej – tekst skonsolidowany uwzględniający zmiany wprowadzone Traktatem z Lizbony (Dz.U. z 2004 r. nr 90 poz. 864/2).

w procesie podejmowania decyzji na szczeblu europejskim. Warto również zaznaczyć, że relacje między Unią Europejską a na przykład Kościołem katolickim są częściowo uregulowane w międzynarodowych porozumieniach w formie umów międzynarodowych między Unią Europejską a Stolicą Apostolską. Porozumienia te dotyczą kwestii takich jak dialog polityczny, wymiana informacji czy współpraca w obszarze wspólnych wartości. Podsumowując – stosunek Unii Europejskiej do Kościoła jest ukształtowany przez zasady neutralności światopoglądowej instytucji europejskich, ale jednocześnie uwzględnia dziedzictwo religijne Europy oraz dialog międzykulturowy. Współpraca między Unią Europejską a Kościołem odbywa się głównie na poziomie dialogu politycznego i społecznego, przy respektowaniu autonomii działalności religijnej¹⁴.

RELIGIA W KONTEKŚCIE WSPÓŁCZESNEGO SPOŁECZEŃSTWA

Rola religii we współczesnym społeczeństwie to zagadnienie nieustannie generujące debaty i refleksje. W dzisiejszych czasach, wraz z ewolucją społeczną i kulturową, znaczenie religii oraz jej wpływ na życie publiczne, moralność i kształtowanie prawa stają się coraz bardziej skomplikowane i wielowymiarowe. Współczesne społeczeństwo zmierza coraz bardziej ku zróżnicowanym przekonaniom, które wchodzi w interakcję z tradycyjnymi doktrynami religijnymi. Wpływ religii na życie społeczne, systemy wartości, a także na proces tworzenia prawa, stanowi istotny obszar badań, który wymaga gruntownej analizy, szczególnie w kontekście ewoluującego krajobrazu kulturowego i społecznego. Spory o charakterze religijnym przewijają się przez różne sfery życia społecznego, od etyki po politykę, od obyczajów po instytucje publiczne. Historia pokazuje, że religia od zawsze była jednym z kluczowych czynników wpływających na kształtowanie prawa, norm i wartości w społeczeństwie. Jej rola w tworzeniu systemów prawnych jest niezaprzeczalna, a obecność religijnych doktryn często wyraźnie odzwierciedlona jest we współczesnym orzecznictwie. To fundamentalne zjawisko ma doniosłe znaczenie dla procesu legislacyjnego i stanowi istotny aspekt analizy prawniczej we współczesnym kontekście społecznym.

¹⁴ A. Mezglewski, H. Misztal, P. Stanis, *Prawo wyznaniowe*, Warszawa 2011, s. 35–47.

Według badań przeprowadzonych przez CBOS w Polsce w okresie od 1992 do 2021 r. obserwowano stopniowy spadek odsetka osób deklarujących wiarę, przy jednoczesnym wzroście liczby niewierzących. Pomimo tego trendu, większość społeczeństwa nadal pozostaje osobami wierzącymi, co wskazuje na istotny wpływ religii na kształtowanie przekonań społecznych, zachowań oraz tworzenie prawa. Dane empiryczne z marca 1992 r., gdzie osoby wierzące i głęboko wierzące stanowiły łącznie 94% ogółu badanych, oraz z sierpnia 2021 r., gdzie odsetek ten wyniósł 87,4%, potwierdzają trwałość religijnych przekonań w społeczeństwie. Mimo rosnącej liczby niewierzących, którzy w 2021 r. stanowili łącznie 12,5%, to nadal religia pozostaje kluczowym elementem formowania struktur państwa oraz innych instytucji społecznych. Nawet w obliczu zmieniających się praktyk religijnych wśród młodszych pokoleń, należy zauważyć, że religia nadal odgrywa istotną rolę w życiu społecznym, co znajduje odzwierciedlenie również w procesach legislacyjnych i tworzeniu prawa. Można więc zauważyć, że mimo zmian w sposobie wyznawania wiary, religijne przekonania w dalszym ciągu wywierają znaczący wpływ na struktury społeczne oraz procesy legislacyjne, co stanowi istotny aspekt analizy socjologicznej i prawniczej¹⁵.

WPŁYW RELIGII NA FORMOWANIE ORZECZNICTWA

W licznych orzeczeniach sądowych można dostrzec wyraźne odniesienia do relacji pomiędzy aspektem religijnym a strukturami społecznymi. Przykład powyższego stanowi postanowienie Sądu Najwyższego z 14.06.2018 r. dotyczące sprawy o sygn. akt II KK 333/17, w którym odrzucono apelację związaną z odmową wykonania usługi poligraficznej na podstawie przekonań religijnych. Sąd Najwyższy uznał, że odmowa nie była uzasadniona, gdyż usługa nie kolidowała z przekonaniem religijnym wykonawcy, a treść zamówienia miała charakter neutralny i nie propagowała treści sprzecznych z jego doktryną religijną. Decyzja sądu podkreśliła konieczność zachowania równowagi między wolnością wyznania a prawem do równego traktowania,

¹⁵ Komunikat z badań CBOS, nr 144/2021, ISSN 2353-5822, s. 2-3.

jak i obowiązkiem świadczenia usług w ramach działalności gospodarczej, zgodnie z zasadami konstytucyjnymi¹⁶.

Powyższe postanowienie Sądu Najwyższego wydaje się stanowić rezultat analizy zagadnienia klauzuli sumienia oraz jej zastosowania w kontekście wolności religijnej w relacji do świadczenia usług, przedstawiając argumenty dotyczące konfliktów moralnych, praw jednostki oraz ograniczeń dotyczących prawa do odmowy świadczenia usług na podstawie przekonań religijnych. Istotną częścią jest uwzględnienie Konstytucji RP, która gwarantuje wolność wyznania i sumienia oraz zakazuje dyskryminacji. Wskazuje się, że konflikty sumienia i wyznania mogą się pojawić w sferze wykonywanej działalności gospodarczej i towarzyszyć wykonywaniu zawodu. Przytoczona treść postanowienia podkreśla istnienie różnych interpretacji dotyczących klauzuli sumienia oraz praw jednostki w kontekście wolności religijnej. Stanowi ono studium przypadku, gdzie prawo do odmowy świadczenia usług na podstawie przekonań religijnych koliduje z zakazem dyskryminacji czy innymi wartościami konstytucyjnymi, czego zbadanie jest obowiązkiem sądu w rozstrzyganiu tego typu konfliktów. Postanowienie to pokazuje złożoność kwestii związanych z klauzulą sumienia i wolnością religijną w kontekście prawa. Wskazuje, że wpływ religii na społeczeństwo oraz tworzenie prawa jest istotny, lecz wymaga równoważenia z innymi fundamentalnymi zasadami, jak zakaz dyskryminacji czy prawo do równego traktowania. Religia ma wpływ na kształtowanie społeczeństwa poprzez wprowadzanie różnorodnych wartości moralnych i światopoglądowych, jednakże, w kontekście prawa, ten wpływ musi być zharmonizowany z zasadami konstytucyjnymi i respektowaniem praw jednostki, co stwarza wyzwanie dla tworzenia regulacji prawnych odpowiadających na te zróżnicowane potrzeby i wartości. Sąd Najwyższy podjął próbę osiągnięcia równowagi pomiędzy wyznawanymi przekonaniami religijnymi a innymi fundamentalnymi zasadami praw człowieka, co jest istotnym aspektem w kontekście formułowania prawa i jego egzekwowania. Jednakże trudność w wypracowaniu jednoznacznych standardów interpretacji klauzuli sumienia oraz wpływ religii na tworzenie prawa stanowią niewątpliwe wyzwanie dla systemów prawnych.

¹⁶ Postanowienie SN z 14.06.2018 r. (III KK 333/17), OSNKW 2018, nr 9, poz. 61.

Wykładnia i interpretacja prawa w kontekście swobody wyznania w miejscu pracy stanowi równie szerokie zagadnienie we współczesnym systemie prawnym w aktualnym kontekście społecznym, gdzie różnorodność kulturowa i religijna stanowi kluczowy element. Kolejna przytoczona sprawa dotyczy rzekomej dyskryminacji ze względu na religię w miejscu pracy, gdzie odmowa zdjęcia chusty islamskiej przez pracownicę spowodowała wypowiedzenie umowy, co stanowi centralny punkt rozważań zawartych w wyroku Trybunału (wielkiej izby) z 14.03.2017 r. w sprawie C-188/15¹⁷. Analiza tego przypadku w kontekście Dyrektywy Rady 2000/78/WE¹⁸, która kształtuje ramy równego traktowania w zatrudnieniu, ukazuje złożoność wyznaczania granic między swobodą wyznania a ochroną przed dyskryminacją. Próba zbalansowania indywidualnych praw pracownika i potrzeb biznesowych jest wyzwaniem dla sądownictwa oraz systemu prawnego. Rozważania zawarte w treści wyroku Trybunału podejmują kluczowe kwestie dotyczące istotności wymogu zawodowego w kontekście likwidacji symboli religijnych na żądanie klienta, co otwiera dyskusję na temat granic swobody wyznania w miejscu pracy.

W toku postępowania orzeczniczego dochodzi do dyskusji na temat interpretacji art. 4 ust. 1 Dyrektywy Rady 2000/78/WE, której celem jest ustanowienie ogólnych warunków ramowych dotyczących równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy. Analiza dotyczy również podjęcia próby zdefiniowania „istotnego i determinującego wymogu zawodowego”. Jest to zagadnienie kluczowe, bowiem art. 4 tej dyrektywy przewiduje, że różnice w traktowaniu mogą być uzasadnione, jeśli cecha związana z religią lub przekonaniami stanowi istotny i obiektywnie podyktowany wymóg zawodowy. Artykuł 1 Dyrektywy 2000/78/WE jako główny cel wskazuje wyznaczenie ogólnych ram dla zapewnienia równego traktowania. Nie ulega wątpliwości fakt, iż prawo wspólnotowe Unii Europejskiej cechuje się ochroną podstawowych praw człowieka, takich jak równość wobec prawa oraz zapobieganie dyskryminacji w miejscu pracy ze względu na religię, przekonania, niepełnosprawność, wiek czy orientację seksualną. Wyrok ten pokazuje, jak trudne jest zagadnienie równego traktowania w kontekście swobody religijnej. Prawo do wyznawania

17 Wyrok Trybunału (wielka izba) z 14.03.2017 r. (C-188/15), Dz.U. UE.C. z 2017 r. nr 151 poz. 4/2.

18 Dyrektywa Rady 2000/78/WE z 27.11.2000 r. ustanawiająca ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy (Dz.U. UE.L. z 2000 r. nr 303 poz. 16).

religii jest jednym z fundamentalnych praw człowieka, ale równocześnie istnieje konieczność zachowania równości w miejscu pracy. Zastosowanie prawa w przypadkach takich jak omawiana sprawa wymaga delikatnego balansowania pomiędzy prawem do wolności wyznania a zapewnieniem równego traktowania wszystkich pracowników. W praktyce kształtowanie prawa dotyczącego sfery religijnej jest wyzwaniem, które wymaga uwzględnienia różnorodności kulturowej i religijnej społeczeństwa. Podejmowane decyzje i interpretacje prawne mają fundamentalny wpływ na równość, integrację społeczną oraz swobodę wyznania obywateli. Kluczowe wnioski z takiej analizy obejmują potrzebę ciągłego definiowania granic swobody wyznania w kontekście prawa pracy i walki z dyskryminacją.

Współczesne społeczeństwa wielokulturowe muszą tworzyć ramy prawne, które zarówno chronią wolność wyznania, jak i zapewniają równość w miejscu pracy dla wszystkich obywateli niezależnie od ich przekonań religijnych. Dyrektywa 2000/78 określa, że pewne ograniczenia mogą być dopuszczalne, jeśli istnieje istotny i determinujący wymóg zawodowy, pod warunkiem, że jest on zgodny z prawem i proporcjonalny. Podkreślenia wymaga fakt, że wpływ religii na społeczeństwo i prawo jest złożony. Z jednej strony ochrona praw osobistych i walka z dyskryminacją są fundamentami prawa europejskiego i krajowego. Z drugiej strony istnieją okoliczności, w których wymogi zawodowe mogą prowadzić do pewnych ograniczeń ze względu na specyfikę działalności gospodarczej. Sąd odsyłający dąży do ustalenia, czy przedmiotowa sytuacja jest uzasadniona przez istotny wymóg zawodowy, co mogłoby być wyjątkiem od zakazu dyskryminacji. Trybunał, powołując się również na europejską Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz Kartę praw podstawowych Unii Europejskiej, podkreśla, że prawo do wyznawania religii obejmuje zarówno sferę wewnętrzną (przekonania), jak i zewnętrzną (publiczne wyznawanie). Odnosi się to do szerokiego rozumienia religii oraz do możliwości, jakie mogą mieć państwa członkowskie w zakresie definiowania istotności wymogu zawodowego w związku z cechami związanymi z religią. Istotność wymogu zawodowego nie może wynikać z subiektywnych preferencji pracodawcy lub klienta. Określono ograniczoną liczbę przypadków, w których cecha związana z religią może stanowić istotny wymóg zawodowy. Autorzy interpretacji prawnych muszą starać się znaleźć równowagę między swobodą wyznania a zasadami równego traktowania w miejscu pracy. Podejście to uwzględnia szerokie rozumienie religii, ale jednocześnie stawia

ograniczenia co do uznania subiektywnych preferencji jako istotnych wymogów zawodowych. Religia wyraźnie wpływa na tworzenie i interpretację prawa pracy, gdzie próbuje się uwzględnić prawa jednostki do wyznawania swojej wiary, ale także zapewnić ochronę przed dyskryminacją w miejscu pracy.

PODSUMOWANIE POZYCJI KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO WE WSPÓŁCZESNYM PAŃSTWIE A POSTĘPUJĄCA ISLAMIZACJA EUROPY

Wracając na grunt prawa polskiego, można stwierdzić, że rozwój relacji pomiędzy Kościołem a państwem jest ukazywany jako harmonijne współistnienie dwóch instytucji. Niemniej jednak rzeczywistość ujawnia, że Kościół korzysta z licznych instrumentów ochrony prawnej nadanych mu przez ustawodawstwo, nie będąc jednocześnie poddawany systematycznej kontroli ze strony państwa. Ten brak równowagi w relacjach wynika z historycznych uwarunkowań, gdy Kościół odgrywał znaczącą rolę w życiu społecznym i politycznym. Ta asymetria prawna nie przekłada się jednak na jednostronną dominację ani Kościoła, ani państwa nad drugą instytucją. Jest to stan równowagi, gdzie żadna ze stron nie posiada wyraźnej przewagi. Jednakże, w obliczu narastającej islamizacji w Europie, kwestia ta staje się istotnym polem rozważań dotyczących kształtowania prawa. Wzrost znaczenia społeczności muzułmańskich w niektórych krajach europejskich skłania do refleksji nad równością traktowania różnych wyznań i koniecznością adaptacji prawa do zmieniającej się rzeczywistości społecznej. Istnieje potrzeba dostosowania przepisów prawnych tak, aby były one neutralne wyznaniowo i umożliwiały równoczesne funkcjonowanie różnych wyznań w ramach społeczeństwa europejskiego. Jednakże, jakkolwiek narastająca islamizacja może stanowić wyzwanie dla tradycyjnych relacji państwo–Kościół, istnieje potrzeba zachowania równowagi między swobodą wyznania a kontrolą państwową, zapewniającą ochronę praw i wolności obywateli bez względu na ich wyznanie. W kontekście ewolucji prawa należy zatem rozważyć strategię, które pozwolą na zapewnienie równości prawnego traktowania różnych wyznań przy jednoczesnym zachowaniu integralności systemu prawnego danego państwa.

Raport *Europe's Growing Muslim Population* przedstawiony przez Pew Research Center określa trzy potencjalne scenariusze zmian w populacji społeczności muzułmańskiej w Europie. W 2017 r. w 28 krajach europejskich zamieszkiwało około 26 milionów muzułmanów, co stanowi 4,9% ogółu populacji. Największe społeczności muzułmańskie znajdują się we Francji – 5,7 miliona, w Niemczech – 4,9 miliona oraz w Wielkiej Brytanii – 4,1 miliona. Liczba ta wzrosła z nieco poniżej 20 milionów w 2010 r. Prognozy raportu opierają się na trzech wariantach migracji wyznaczonych przez Pew Research Centre. W pierwszym, zakładającym całkowite zamknięcie granic i zaprzestanie obecnego przyjmowania imigrantów, muzułmanie stanowiliby 7,4% populacji kontynentu w 2050 r. Nawet przy nieprzyjmowaniu imigrantów z krajów muzułmańskich społeczność ta nadal byłaby znacząca, osiągając liczby takie jak 8,6 miliona we Francji, 6,5 miliona w Wielkiej Brytanii i 6 milionów w Niemczech. Drugi scenariusz, nazwany „mieszany”, zakłada ograniczenie przyjmowania uchodźców, ale pozostawienie otwartych drzwi dla studentów i wykwalifikowanej siły roboczej. Według niego w 30 badanych państwach liczba muzułmanów przekroczyłaby 58 milionów, z największymi społecznościami w Wielkiej Brytanii (13,7 miliona), Francji (12,6 miliona) i Niemczech (8,5 miliona). W tym scenariuszu liczba wyznawców islamu przekroczyłaby 7 milionów we Włoszech. Trzeci scenariusz, „otwarte bramy”, nie zakładałby ograniczeń w przyjmowaniu uchodźców, co doprowadziłoby do wzrostu liczby muzułmanów do 14% populacji Europy w 2050 r. W Niemczech liczba ta wzrosłaby do 17,5 miliona, w Wielkiej Brytanii do 13,5 miliona, a we Francji do 13,2 miliona. W krajach zachodniej Europy odsetek muzułmanów w populacji wynosiłby od 7% (Hiszpania) do ponad 30% (Szwecja). W Polsce w 2021 r. 15,5 tysiąca osób uczestniczyło w muzułmańskich nabożeństwach¹⁹, a liczba zamieszkujących muzułmanów w Polsce wyniesie w zależności od scenariusza do 50 lub 60 tysięcy, stanowiąc około 0,2% ogółu populacji. Należy jednak podkreślić, iż prognozowana liczba mieszkańców Polski zmniejszy się z 38 do 34 milionów²⁰.

Wobec powyższych prognoz należałoby zadać pytanie, czy dominująca w Europie kultura chrześcijańska mogłaby w sposób bezkonfliktowy zasymilować się ze stale rosnącą kulturą muzułmańską. W tej przestrzeni

¹⁹ Analiza statystyczna Głównego Urzędu Statystycznego, Wyznania religijne w Polsce w latach 2019 – 2021, Warszawa 2022 r., s. 243.

²⁰ Pew Reserch Center, *Europe's Growing Muslim Population*, for release 29 nov. 2017.

istnieje wiele zawitych kwestii, które wyznaczają potencjalne możliwości zgodności lub niezgodności obu tych systemów. Zjawisko rozwoju społeczności muzułmańskich w Europie stawia pod znakiem zapytania zdolność integracji i asymilacji z dominującym systemem chrześcijańskim. Różnice teologiczne, kulturowe i społeczne stanowią wyzwanie dla harmonijnego współżycia obu religii, co staje się przedmiotem intensywnych dyskusji w społeczeństwach wielokulturowych. Niemniej jednak istnieją obszary potencjalnego wspólnego porozumienia między islamem a chrześcijaństwem, bazujące na wspólnych wartościach religijnych, takich jak wiara w jednego Boga, posłuszeństwo woli Bożej i szacunek dla praktyk religijnych. Dialog oparty na szacunku dla różnic i dążeniu do znalezienia wspólnych punktów może być kluczowy dla zbliżenia się tych dwóch systemów religijnych. Współpraca w obszarach wspólnego zainteresowania, takich jak ochrona zdrowia czy swoboda praktyk religijnych, może stanowić fundament dla potencjalnej asymilacji. Jednakże ten proces wymagać będzie otwarcia się obu stron na porozumienie, szacunek dla tradycji i wartości drugiej strony, a także akceptację zasad obowiązujących w danym społeczeństwie. Istotnym elementem jest także pozytywne przedstawienie islamu, eliminujące stereotypy i pejoratywne narracje. Taka zmiana może przyczynić się do lepszego zrozumienia i akceptacji tej religii w społeczeństwach chrześcijańskich, co stanowi kluczowy element procesu asymilacji i integracji. W tym kontekście kluczowe staje się także uwzględnienie faktów, które wskazują na wiele wspólnych cech między obiema religiami, a także podkreślenie ich wspólnych wartości. Jednakże aby osiągnąć pełniejsze zrozumienie i wzajemną akceptację, niezbędne jest kontynuowanie dialogu opartego na szacunku i poszukiwaniu wspólnych wartości, będących fundamentem dla harmonijnego współistnienia w społeczeństwach z różnorodnymi wyznaniem religijnymi²¹.

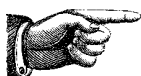
Pod koniec XX wieku teoria zderzeń cywilizacji, wyeksponowana przez Samuela Huntingtona, wzbudziła intensywne zainteresowanie w kontekście konfliktu pomiędzy Zachodem a światem islamskim. Przeciwnicy tej teorii, jak Kalim Siddiqui, założyciel londyńskiego Muslim Institute, wskazuje na podobieństwo w podejściu obu teoretyków. Oba modele opierają się na wybiórczej analizie rzeczywistości, kładąc nacisk

²¹ M. Masłowska, *Poskromić czy oswoić? Problem islamizacji Europy na przykładzie Hiszpanii*, „Przegląd Narodowościowy” 2016, nr 4, s. 202–204.

na kontrastowanie różnych cywilizacji, przy czym aspekt religijny pełni istotną rolę w przynależności kulturowej. Jednakże oba podejścia, zamiast promować zrozumienie i współpracę międzykulturową, wywołują reakcję powszechnie obserwowaną jako wrogość. Podejście oparte na uproszczonej segmentacji świata na bazie czysto kulturowych elementów wywołuje lęk i podejrzliwość, prowokując mentalność „my kontra wy”. Taka percepcja stwarza zagrożenie dla poczucia bezpieczeństwa, co generuje niechęć i agresję wobec postrzeganych „innych”. Abdelaziz Testas zwraca uwagę, że większość konfliktów opartych na różnicach kulturowych wymaga trzech kluczowych czynników: politycznych prowokatorów, stosownej retoryki i korzystnych okoliczności. To właśnie te elementy generują mechanizm konfliktu, wykorzystywany w sprzyjających warunkach. Jednakże nawet przy istnieniu tych warunków, wniosek, że konflikt zbrojny nie jest nieunikniony, jest uzasadniony. Analiza mechanizmów wywoływania konfliktów kulturowych sugeruje, że zrozumienie tych procesów może umożliwić przeciwdziałanie tym konfliktom.

Możliwa jest asymilacja kultur, gdy społeczeństwa podejmują wysiłki w kierunku zrozumienia i dialogu, promując wzajemne zrozumienie i akceptację różnorodności kulturowej. Niebezpieczeństwo konfliktu może być zmniejszone poprzez rozwój społeczeństw, które promują integrację i współpracę międzykulturową, zamiast wyolbrzymiania różnic i konfrontacji. W ten sposób, mimo istnienia czynników mogących wywołać konflikty, istnieje potencjał do zbliżenia kultur i uniknięcia zbiorowych antagoniistycznych postaw²².

WPŁYW ORTODOKSYJNYCH WYZNAWCÓW NA OPINIĘ SPOŁECZNĄ ISLAMU

Podkreślenia wymaga również fakt, iż niebagatelny wpływ na opinię społeczną dotyczącą islamizacji Europy mają czyny radykalnych islamistów, którzy swoim zachowaniem znacząco utrudniają nawiązanie kompromisu w opisywanym starciu kulturowym. Redaktorzy czasopisma „Rzeczpospolita” opublikowali artykuł, który szczegółowo opisuje wyrok w sprawie zabójstwa

22 S. Grodz, *Między poszukiwaniem porozumienia a błędnym kołem powrotu do konfliktów. Dialog międzyreligijny chrześcijan i muzułmanów*, Poznań 2003, t. 1, s. 44.

nauczyciela Samuela Paty'ego, który wstrząsnął Francją w październiku 2020 r. Nauczyciel historii i geografii w Conflans-Sainte-Honorine został brutalnie zamordowany przez osiemnastoletniego Abdullaha Anzorova. Motywem zbrodni była decyzja Paty'ego, by podczas lekcji o wolności słowa pokazać uczniom karykatury proroka Mahometa, co wywołało kontrowersje wśród uczniów i ich rodzin. Sąd uznał za winnych sześciu nastolatków, którzy współpracowali z zabójcą, dostarczając mu informacji o nauczycielu lub wspierając go w inny sposób. Kary dla tych młodocianych sprawców wahają się od sześciu miesięcy do dwóch lat pozbawienia wolności, których wykonanie zostało warunkowo zawieszane. Jeden z nich przyznał się do wskazania nauczyciela napastnikowi w zamian za pieniądze. Zabójstwo Samuela Paty'ego wywołało szeroką debatę we Francji na temat wolności słowa, laicyzmu oraz ekstremizmu religijnego. Francuski prezydent Emmanuel Macron potępił atak, określając go jako atak na wartości Republiki, i obiecał wzmocnić działania przeciwko islamskiemu ekstremizmowi. Sprawa ta podkreśliła również problem radykalizacji młodzieży i roli mediów społecznościowych w szerzeniu ekstremistycznych ideologii. Proces i wyrok w tej sprawie są postrzegane jako ważne kroki w walce z radykalizacją oraz ochroną nauczycieli i wolności słowa w systemie edukacyjnym²³.

Kolejny przykład przedstawili dziennikarze TVN24, opisując zamach na redakcję francuskiego magazynu satyrycznego „Charlie Hebdo”, który miał miejsce 7.01.2015 r. w Paryżu. Dwie uzbrojone osoby, bracia Chérif i Saïd Kouachi, zaatakowały biuro redakcji, zabijając 12 osób, w tym dziennikarzy i rysowników. Zamach był odpowiedzią na publikację karykatur proroka Mahometa, które wzbudziły kontrowersje wśród muzułmanów. W wyniku ataku rozpoczęto intensywne śledztwo, a także szeroką dyskusję na temat granic wolności słowa i bezpieczeństwa. Zamach na „Charlie Hebdo” stał się symbolem konfliktu między wolnością mediów a ekstremizmem religijnym. Zdarzenie to było bezpośrednio związane z publikacją karykatur proroka Mahometa, które „Charlie Hebdo” zamieścił w swoich numerach. Publikacje te były szeroko krytykowane przez część społeczności muzułmańskiej jako obraźliwe i bluźniercze²⁴. Zamach wywołał globalne oburzenie i solidarność. W Paryżu odbyły się masowe protesty i manifestacje, w tym

23 P. Malinowski, *Ścięcie nauczyciela Samuela Paty'ego we Francji. Sześcioro nastolatków skazanych*, „Rzeczpospolita” 2023 r.

24 Redakcja TVN 24, *Zamach na „Charlie Hebdo”*, 2015 r., <https://tvn24.pl/raporty/zamach-na-charlie-hebdo-rr939-2595685>.

jedna z największych w historii Francji, znana jako „Marsz za Wolność” („March for Freedom”), w której wzięły udział miliony ludzi. W całym świecie odbyły się podobne manifestacje poparcia dla wolności prasy i przeciwko terroryzmowi. Analizując powyższe sytuacje, należy podkreślić, iż były one skutkiem działań radykalistów, którzy postępowali według własnych przekonań, a co za tym idzie – ich zachowanie nie stanowiło uzewnętrznienia poleceń przedstawicieli władz islamu.

PODSUMOWANIE

Reasumując kwestię zderzenia cywilizacji chrześcijańskiej z muzułmańską, należy podkreślić, że nie jest to nieuchronny przepis na konflikt. Istnieje potencjał dla współistnienia obu tych cywilizacji, nawet pomimo różnic kulturowych i religijnych. Współczesne państwo, opierając się na zasadach prawa i równości, ma za zadanie chronić swobodę wyznania, co stanowi istotną zasadę w wielu społeczeństwach. Państwo nie posiada jednakże żadnych instrumentów, aby kontrolować czy dyktować zasady religii. To podejście z jednej strony pozwala na swobodę praktykowania wiary, a z drugiej strony kładzie nacisk na potrzebę poszanowania różnorodności religijnej oraz zapewnienia równego traktowania wszystkich obywateli, niezależnie od wyznawanej wiary. Zatem, mimo potencjalnych różnic i historycznych konfliktów, współczesne społeczeństwa dążą do budowania pluralistycznych i otwartych na różnorodność kulturową struktur, które umożliwiają współistnienie różnych religii i kultur w ramach wspólnego szacunku oraz wspierają zasady wolności wyznania. Niemniej jednak współczesny ustawodawca nie powinien całkowicie lekceważyć zagrożenia płynącego ze zderzenia cywilizacyjnego i winien rozważyć wprowadzenie do obrotu prawnego możliwości odpowiedniej reakcji ze strony państwa na eskalujący konflikt pomiędzy członkami społeczności wyznaniowych.

Brak kompleksowych regulacji prawnych umożliwiających państwu kontrolę nad sferą religijną może prowadzić do szeregu potencjalnych konsekwencji o charakterze społecznym czy politycznym. Bez odpowiednich ram prawnych regulujących działalność religijną istnieje ryzyko naruszenia równowagi między wolnością religijną jednostki a interesami publicznymi, co może prowadzić do sporów i konfliktów społecznych. Ponadto brak jasnych

przepisów regulujących relacje między państwem a instytucjami religijnymi może skutkować brakiem przejrzystości w zakresie finansowania, opodatkowania czy nadzoru nad ich działalnością. Istnienie próżni prawnej w obszarze kontroli religii może również sprzyjać nadużyciom, manipulacjom oraz ekstremizmowi religijnemu, co z kolei stwarza zagrożenie dla stabilności społecznej i porządku publicznego. W konsekwencji istotne staje się zdefiniowanie klarownych ram prawnych, które zapewnią równowagę między autonomią religijną a interesami państwa oraz społeczeństwa, wspierając jednocześnie pluralizm religijny i poszanowanie praw człowieka.

BIBLIOGRAFIA:

AKTY NORMATYWNE:

1. Dyrektywa Rady 2000/78/WE z 27.11.2000 r. ustanawiająca ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy (Dz.U. UE.L. z 2000 r. nr 303 poz. 16).
1. Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską z 28.07.1993 r. (Dz.U. z 1998 r. nr 51 poz. 318).
2. Konwencja wiedeńska o prawie traktatów z 23.05.1969 r. (Dz.U. z 1990 r. nr 74 poz. 439).
3. Montevideo Convention on the Rights and Duties of States z 26.12.1933 r.
4. Traktat z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, sporządzony w Lizbonie dnia 13.12.2007 r. (Dz.U. z 2009 r. nr 203 poz. 1569);
5. Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej – tekst skonsolidowany uwzględniający zmiany wprowadzone Traktatem z Lizbony (Dz.U. z 2004 r. nr 90 poz. 864/2).
6. Ustawa z 17.05.1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania (Dz.U. z 2023 r. poz. 265).
7. Ustawa z 24.04.2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. z 2023 r. poz. 571).
8. Ustawa z 25.02.1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 1964 r. nr 9 poz. 59).
9. Ustawa z 6.06.1997 r. Kodeks karny (Dz.U. z 2022 r. poz. 1138).

ORZECZNICTWO:

1. Postanowienie SN z 14.06.2018 r. (II KK 333/17), OSNKW 2018, nr 9, poz. 61.
2. Wyrok Trybunału (wielka izba) z 14.03.2017 r. w sprawie C-188/15, Dz.U. UE.C. z 2017 r. nr 151 poz. 4/2.

LITERATURA:

1. S. Grodź, *Między poszukiwaniem porozumienia a błędnym kołem powrotu do konfliktów. Dialog międzyreligijny chrześcijan i muzułmanów*, Poznań 2003, t. 4.
2. S. Majszyk, *Prawo do zawierania umów międzynarodowych przez Stolicę Apostolską*, „Studia Iuridica” LXXXVI, 2021 r.
3. M. Maślowska, *Poskromić czy oswoić? Problem islamizacji Europy na przykładzie Hiszpanii*, „Przegląd Narodowościowy” 2016, nr 5.
4. A. Mezglewski, H. Misztal, P. Stanisławski, *Prawo wyznaniowe*, Warszawa 2011.

5. A. Pogłódek, B. Szmulik, R. Zenderowski, *Wprowadzenie do nauki o państwie, polityce i prawie*, Warszawa 2022.

DANE STATYSTYCZNE:

1. *Analiza statystyczna Głównego Urzędu Statystycznego, Wyznania religijne w Polsce w latach 2019–2021*, Warszawa 2022.
2. Komunikat z badań CBOS, nr 144/2021, ISSN 2353-5822.
3. Pew Reserch Center, *Europe's Growing Muslim Population*, for release 29 nov. 2017.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE:

1. P. Malinowski, *Ścięcie nauczyciela Samuela Paty'ego we Francji. Szescioro nastolatków skazanych*, „Rzeczpospolita” 2023.
2. <https://www.rp.pl/przestepczosc/art39542051-sciecie-nauczyciela-we-francji-szescioro-nastolatkow-skazanych>
3. Redakcja TVN 24, *Zamach na „Charlie Hebdo”*, 2015.
4. <https://tvn24.pl/raporty/zamach-na-charlie-hebdo-rr939-2595685>

STRESZCZENIE:

Niniejszy artykuł ma na celu ocenę prawnych aspektów swobody wyznania w Polsce oraz relacji między Kościołem a państwem, aby zbadać, czy istnieje kontrola ze strony państwa. Analiza ta pozwoli na zrozumienie potencjalnych skutków takiej kontroli i na odpowiedź na pytanie, czy państwo powinno mieć kontrolę nad Kościołem, zwłaszcza w kontekście obecnej reformacji etniczno-kulturowej występującej w Europie, która jest skutkiem masowej migracji obywateli krajów wschodnich objętych konfliktami zbrojnymi. W celu kompleksowego zbadania tematu niniejszego artykułu dokonam również analizy dotyczącej roli religii we współczesnym społeczeństwie i jej potencjalnego wpływu na kształtowanie prawa. Wszystko to ma na celu dostarczenie wyczerpującej perspektywy na temat swobody wyznania i relacji państwo–Kościół w Polsce oraz jej wpływu na postępującą legislację.

Słowa kluczowe: swoboda wyznania, relacje państwo–Kościół, islamizacja Europy, reformacja etniczno-kulturowa, rola religii w procesie legislacji

ABSTRACT:

This article will assess the legal aspects of freedom of religion in Poland and the relationship between the Church and the state in order to examine whether the Church is controlled in any way by the state. This analysis will allow us to understand the potential impact of this control and answer the question of whether the state should have control over the Church, especially in the context of ongoing ethnocultural reformation in Europe, which is a result of mass migration of Eastern countries' citizens affected by armed conflicts. The goal of the comprehensive analysis of this article will be also an analysis of the role of religion in modern society and its potential impact on law-making. The purpose of all this is to provide a detailed perspective regarding freedom of religion and the relationship between the state and the Church in Poland and its impact on the legislation.

Keywords: freedom of religion, state-church relations, Islamization of Europe, ethno-cultural reformation, the role of religion in the legislative process

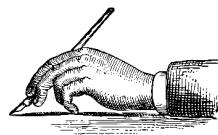
Historia Orła Białego

od I Wojny Światowej
do czasów współczesnych

apl. adw. Agnieszka Kaczuba

Izba Adwokacka w Rzeszowie

Autorka przedstawia dalsze losy podróży bohaterskiego Orła Białego, przypisanego dla Godła RP. W niniejszym opracowaniu zostanie omówiony okres od I Wojny Światowej po czasy współczesne. Głównym problemem artykułu jest fakt niepoprawnej regulacji godła RP w obecnie obowiązującej Konstytucji RP. Występujący błąd w najważniejszej akcie prawnym w Polsce jest poważny, gdyż norma prawna nie odpowiada definicji godła, tylko herbu. W dalszych artykułach twórczyni przedstawi czytelnikom ujęcia patriotyczne i znieważające wizerunek Orła Białego.

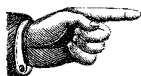
WPROWADZENIE

Na początku zostaną przywołane losy Orła Białego od czasów I Wojny Światowej do czasów współczesnych. Zaczniemy od prześmiewczych przedstawień tego symbolu narodowego, nazywanych „zmokłą kurą” czy też „falbiastą gęsią”. Czytelnicy będą mogli również przenieść się do czasów, gdy na losy naszego kraju wpływ miały rządy komunistyczne. Ważność wskazanego symbolu narodowego podkreśla sytuacja, że państwo

socjalistyczne także brało udział w kształtowaniu wizerunku Orła Białego. Później ukazane są przemiany po 1989 r., aż do obecnej regulacji prawnej.

Mimo istnienia znawców tematu wizerunku godła RP wdarł się błąd w najważniejszym akcie prawnym, którym jest Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r.¹ Taki sam problem zaistniał w ustawie z 31.01.1980 r. o godle, barwach i hymnie Rzeczypospolitej Polskiej oraz o pieczęciach państwowych². Jednakże obecne godło RP, którego twórcą jest Zygmunt Kamiński, budziło ogromne kontrowersje, gdyż zastanawiano się, czy nie popełniono podczas przygotowywania go przestępstwa plagiatu. Czy działania Zygmunta Kamińskiego powinny być rozpatrywane pod kątem plagiatu czy znamion zniesławienia w ramach art. 212 k.k.³? Między innymi na to pytanie odpowiedź można znaleźć poniżej.

ZMIANY WIZERUNKU ORŁA BIAŁEGO PO I WOJNIE ŚWIATOWEJ

Orzeł „regencyjny” i Orzeł Traugutta – „zmkłõ kura”

W 1917 r. utworzono Tymczasową Radę Stanu, a potem Rada Stanu Królestwa Polskiego i Rada Regencyjna w Warszawie stwierdziły konieczność zmiany stylizacji orła na pieczęciach oraz drukach państwowych⁴. Stworzony projekt był stylizowany na bardzo uproszczonego oraz nieudanego orła „jagiellońskiego”. Można go nazwać też orłem „regencyjnym” lub „królewsko-polskim”. Został opracowany prawdopodobnie w 1916 r. lub na początku 1917 r. Posiadał smukłą sylwetkę o sercowatym torsie, skrajne lotki, które pięły się ku górze. Szyja była wydłużona, porównywana do „gęsiej” oraz rozbudowany, asymetryczny dekoracyjny ogon. Na głowie orła umieszczono zamkniętą barokową koronę. Swoim wyglądem nawiązywał ten projekt do orłów Zygmuntońskich. Panowanie Zygmunta I i Zygmunta Augusta przypadało na złoty wiek dla historii naszego kraju. Podczas odzyskiwania niepodległości w 1918 r. konflikt odnośnie do wizerunku orła

¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (t.j. Dz.U. z 1997 r. nr 78 poz. 483 ze zm.), dalej: Konstytucja RP.

² Ustawa z 31.01.1980 r. o godle, barwach i hymnie Rzeczypospolitej Polskiej oraz o pieczęciach państwowych (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 1509 ze zm.), dalej: u.o.g.b.h.

³ Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.), dalej: k.k.

⁴ T. Pietras, *Z Orłem Białym przez wieki cz. 5. Spory o symbolikę państwową w II Rzeczypospolitej*, <http://orzelbialy.edu.pl/czesc-5/> (dostęp: 5.12.2020 r.).

powrócił. Rada Delegatów Robotniczych w Zagłębiu Dąbrowskim obok czerwonej „rewolucyjnej” flagi posługiwała się symbolem Orła Białego bez korony⁵. Natomiast Minister Spraw Wewnętrznych Stanisław Thugutt w socjalistycznym rządzie Jędrzeja Moraczewskiego próbował dokonać zmiany wizerunku. Tzw. „dobra zmiana” miała polegać na usunięciu korony królewskiej z głowy Orła Białego. Za powód podawał charakter republikański odradzającego się państwa. Spotkało się to z krytyką zarówno społeczeństwa, jak i prasy. W czasopiśmie „Szczuczek” nazwano tego orła „zmokłą kurą”. Tego ogólnika państwowego nigdy nie odwołano, ale za sprawą opinii społecznej nie wszedł w pełni w życie. Przykładem zastosowania tego wizerunku jest m.in. blankiet Urzędu Pożyczek Państwowych i Skarbu Narodowego z marca 1919 r.

Herb Rzeczypospolitej Polskiej z 1919 r. – „falbiasta gęś”

Przed odzyskaniem niepodległości przez Polskę w 1918 r. posługiwano się nieujednocionym wizerunkiem Orła Białego. W tym celu Ministerstwo Kultury i Sztuki wraz z Prezydium Rady Ministrów obwieściło konkurs w lipcu 1919 r. na godło państwowe. Nie obyło się też bez sprzeciwów m.in. Adama Chmiela oraz Józefa Siemieńskiego. Najważniejszym ich argumentem było spostrzeżenie, że wizerunek Orła Białego musi zgadzać się z kryterium heraldyki⁶. Ostatecznie konkurs nie zadowolił Ministerstwa Kultury i Sztuki. Poza tym dodatkowo 1.08.1919 r. został złożony wniosek przez ks. Kazimierza Lutowskiego. Wówczas wyszedł z propozycją, żeby godło ustaliła komisja rządowa. Następnie wprowadzono poprawki do wniosku. Po drugim i trzecim czytaniu wprowadzono tymczasową ustawę⁷, znajdującą się w Dzienniku Ustaw z 28.08.1919 r.: „Za herb Rzeczypospolitej Polskiej uznaje się znak orła białego z głową zwróconą w prawo (dla patrzącego w lewo), ze skrzydłami wzniesionymi do góry, ze złotymi szponami, koroną i dziobem w czerwonym polu prostokątnym. Szczegółowy rysunek orła państwowego ustali Rada Ministrów na wniosek Ministra Kultury i Sztuki”⁸. Natomiast: „Za godło przysługujące Naczelnikowi

5 T. Pietras, *Z Orłem Białym...*

6 J. Siemieński, *O konkursie na godło państwowe*, „Kurier Warszawski” 1919, r. 99, nr 210, s. 7.

7 W. Szymborski, *Prace Komisji Heraldyczno-Artystycznej nad kształtem herbu państwa polskiego (1946–1947)*, „Krakowski Rocznik Archiwalny” 2005, t. XI, s. 152.

8 Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej z 28.08.1919 r. (Dz.U. z 1919 r. nr 69 poz. 416).

Państwa, uznają się chorągiew barwy czerwonej, przytwierdzoną do drzewca z herbem Rzeczypospolitej pośrodku”⁹.

Herb Rzeczypospolitej Polskiej z rozporządzenia Prezydenta RP z 1927 r.

Przez wiele konkursów nie znaleziono ostatecznego wizerunku Orła Białego. Formę, którą znamy dziś, ustalono w trybie niekonkursowym w 1927 r. Stało się to za sprawą rozporządzenia Prezydenta RP z 13.12.1927 r. – o godłach i barwach państwowych oraz oznakach, chorągwiach i pieczęciach¹⁰. Według art. 1 pkt 1 tego rozporządzenia godłem państwowym jest: „Herb państwowy t.j. wizerunek orła białego z głową zwróconą w prawo (dla patrzącego w lewo), ze skrzydłami rozwiniętymi, z koroną i dziobem oraz szponami złotymi (orzeł państwowy) na prostokątnej tarczy w polu czerwonym”¹¹. Natomiast w art. 1 pkt 2 znajduje się zapis odnośnie do chorągwi, brzmiący: „Chorągiew Rzeczypospolitej, przysługująca wyłącznie Prezydentowi Rzeczypospolitej t.j. chorągiew barwy czerwonej z wizerunkiem orła państwowego pośrodku i z obraniem dookoła. Stosunek szerokości do chorągwi wynosi 5:6, wysokość wizerunku orła państwowego w stosunku do szerokości chorągwi 3:5”¹².

Autorem tego godła jest Zygmunt Kamiński. Ten wizerunek godła od dnia jego powstania wzbudzał kontrowersje, zarówno ze strony historyków, jak i społeczeństwa. Jeśli chodzi o kwestię sylwetki, najczęściej zarzucano otwartą koronę (znak zniewolenia) bez krzyża i gwiazdy na skrzydłach. Nie obyło się bez zwrócenia uwagi na złotą otoczkę, która zmniejszyła godność nosiciela godła. Po dogłębnej analizie Orłów Białych dostrzeżono pewne wnioski. Mimo że Michta¹³ nie pisze wprost, sugeruje, że godło Polski jest plagiatem. Zauważa wielkie podobieństwo w awersie medalu z Orłem Białym z 1924 r. dedykowanego Ignacemu Janowi Paderewskiemu. Ten medal został wypatrzony w albumie poświęconym wystawie na Zamku Królewskim w Warszawie, w dniach od 26 czerwca do 19 października 1995 r. Wtedy świętowano 700-lecie Orła Białego jako godła państwowego. Na

⁹ Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej z 28.08.1919 r. (Dz.U. z 1919 r. nr 69 poz. 416).

¹⁰ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 13.12.1927 r. – o godłach i barwach państwowych oraz o oznakach, chorągwiach i pieczęciach (Dz.U. z 1927 r. nr 115 poz. 980), dalej: r.o.g.d.p.

¹¹ Art. 1 pkt 2 r.o.g.d.p.

¹² Art. 1 pkt 2 r.o.g.d.p.

¹³ J. Michta, *Średniowieczny i współczesny Orzeł Biały – Godło Państwa polskiego w Państwowej i Terytorialnej Heraldyce*, Kielce 2017, s. 29.

tej plakietce znajduje się po stronie awersu Ignacy Jan Paderewski, wraz z datą 1924 r. Jeśli spojrzymy na lewą stronę, zauważymy inicjał „BC” odnoszący się do osoby, która zaprojektowała ten medal, czyli francuskiej rzeźbiarki Beetz-Charpentier. Natomiast rewers przedstawia orła państwowego z koroną skierowaną w prawą heraldyczną stronę¹⁴. Istnieje możliwość, że Zygmunt Kamiński poznał autorkę plakietki. Oprócz tego mógł nawet wejść w jego posiadanie podczas przebywania we Francji w 1925 r. Kiedy porównamy wizerunek orła francuskiej rzeźbiarki i Zygmunta Kamińskiego, zauważamy ogromne podobieństwo w poszczególnych częściach ciała orła. Posiadają taką samą formę głowy oraz szyi, wyprostowane i wzniesione ku górze skrzydła. Między skrzydłami zauważamy identyczne stosiny przy poszczególnych piórach. Przez oba skrzydła z osobna przechodzi przepaska podobnej szerokości w formie taśmy, zakończeniem są rozety w kształcie przypominającym gwiazdę. Kolejnym podobieństwem są identyczne korpusy i ogony u obu orłów. Przy piórach ogonów można zauważyć zbieżny schemat wykonania. Przyglądając się nogom, widzimy takie samo upierzenie oraz formę i korelację palców i pazurów. Przy porównaniu tych dwóch ilustracji nie ma wątpliwości, że jest to wierne przerysowanie wizerunku orła przez Zygmunta Kamińskiego. Poprzec to można brakiem wstępnych szkiców i projektów Orła Białego jako godła państwowego. Jedyne, co jest nam znane, to akwarela Orła z 1927 r., pozostająca w rękach prywatnych Leszka Pudłowskiego.

W obronie Zygmunta Kamińskiego staje Aleksander Bąk. Uważa, że informacje dotyczące dopuszczenia się plagiatu przez prof. Kamińskiego są oszczerstwem. Publikacja takich materiałów godzi w dobre imię oraz pamięć zmarłego autora godła z 1927 r. Takie działania spełniają znamiona art. 212 k.k.¹⁵, którym jest pomówienie. Jako swój koronny dowód Aleksander Bąk przedstawia umowę rzeźbiarki Elisy Beetz-Charpentier z Mennicą Paryską¹⁶. Dokument zaczyna się odstąpieniem prawa własności artystycznej do medalu z Ignacym Janem Paderewskim. Rzeźbiarka otrzymała wówczas 5.000 franków tytułem wynagrodzenia za realizację i dostarczenie modeli galwanicznych wraz z oprzyrządowaniem drukarskim. Niemniej jednak konserwacja tych urządzeń spoczywała od tej pory na administracji ds. monet.

¹⁴ J. Strzałkowski, *Medale polskie 1901–1944*, Warszawa 1981, s. 123.

¹⁵ Art. 212 k.k.

¹⁶ W. Ferfecki, *Godło Polskie jest plagiatem, czy jednak nie?*, <https://www.rp.pl/Polityka/181219443-Godlo-Polski-jest-plagiatem-czy-jednak-nie.html> (dostęp: 5.12.2020 r.).

Bąk podnosi zarzut daty umowy, czyli 15.05.1934 r., oznacza to, że medal jest młodszy od wzoru polskiego godła z 1927 r. o siedem lat. Wtedy pojawia się pytanie, co na medalu oznacza data 1924 r. Według Aleksandra Bąka jednostronny wzór mógł powstać wcześniej od obustronnej plakietki z orłem. Drugim przeciwnikiem teorii plagiatu został prof. Marek Adamczewski¹⁷. Uważa, że rok 1924 nie musi się odnosić do daty powstania medalu. Być może rzeźbiarka chciała tę datę podkreślić jako ważną. Właśnie w tym roku Ignacy Jan Paderewski zwiedził znaczną część zachodniej Europy. W tym samym roku otrzymał w Belgii odznaczenie Wielkiej Wstęgi Orderu Leopolda.

ZMIANA WIZERUNKU ORŁA BIAŁEGO PO II WOJNIE ŚWIATOWEJ

Herb Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z okresu 1955–1989

Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich nie chciał, by Polska znalazła się pod panowaniem państw zachodnich po II Wojnie Światowej¹⁸. Józef Stalin postanowił zlecić Wandzie Wasilewskiej powołanie Związku Patriotów Polskich¹⁹. Tym sposobem powstała 1 Dywizja Piechoty im. Tadeusza Kościuszki²⁰. Postanowiono znaleźć odpowiedni wizerunek Orła Białego dla walecznego narodu pod biało-czerwonym sztandarem²¹. Wasilewska zleciła Janinie Broniewskiej zadanie, by stworzyła wizerunek Orła Piastowskiego. Ostatecznie po konsultacjach z Pawłem Ettingerem wybrała Orła Białego Władysława Hermana²². Swoje ogromne zadowolenie Broniewska wyraziła słowami: „Wspaniały orzeł. Skrzydła rozłożyste, dumna głowa zwrócona na zachód. Silne, realistyczne wprost nogi. Przerysowuję go z zachwytem. Każde pióreczko, każdą fałdkę w szponach, pióra w ogonie”²³. Tak powstała tzw. „Kurica”. Stalin po opanowaniu Polski postanowił powołać

¹⁷ W. Ferfecki, *Godło...*

¹⁸ T. Pietras, *Powrót Orła w Koronie*, „Ziemia Łódzka” 2019, nr 1 (203), s. 18.

¹⁹ A. Znamierowski, *Stworzony do chwały*, Warszawa 1995, s. 95.

²⁰ S. K. Kuczyński, *Godło państwa i narodu (w:) Orzeł – znak żołnierza polskiego. Katalog wystawy w Muzeum Zamkowym w Malborku*, pod red. A. R. Chodyńskiego, Malbork 1981–1983, s. 20.

²¹ K. Madej, *Polskie symbole wojskowe 1943–1978*, Warszawa 1980, s. 24.

²² T. Rubach, *Dzieje Orła Białego w dobie PRL i przemian 1989 r.*, <https://www.konflikty.pl/historia/czasy-najnowsze/dzieje-orla-bialego-w-dobie-prl-i-przemian-1989-roku/#afc7b6cf75fae8b3e> (dostęp: 5.12.2020 r.).

²³ A. Znamierowski, *Stworzony do...*, s. 97.

Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego. Według propagandy Stalinowskiej został powołany 22.07.1944 r. w Chełmie²⁴. Orzeł Związku Patriotów Polskich pojawił się na manifestacji lipcowym PKWN. Jednakże w Polsce nie spodobał się ten wizerunek Orła i używano Orła przedwojennego bez korony. Odkąd powołano PRL, zastanawiano się, jakie godło państwowe obrać. Więc do czasu wyjaśnienia tej kwestii używano orła przedwojennego, autorstwa Zygmunta Kamińskiego²⁵. W celu ustalenia jednolitego godła w kraju Ministerstwo Kultury i Sztuki ogłosiło konkurs 10.09.1947 r. Jednym z warunków konkursu było to, że orzeł miał być w stylu Piastowskim i miał być bez korony. Ostatecznie wybrano projekt Orła Białego Michała Byliny²⁶, nawiązującego do XIII w. Niestety mimo dalszych prac, nie wybrano tego wizerunku na godło. Orzeł Byliny nie doczekał się żadnych uregulowań prawnych. Postanowiono prawnie uregulować kwestie godła w Konstytucji PRL z 22.07.1952 r.²⁷, a dokładniej w art. 89 ust. 1, który brzmi: „Godłem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej jest wizerunek orła białego w czerwonym polu”²⁸. Pierwszym naczelnym aktem odnoszącym się do symbolu narodowego i funkcji godła był dekret z 7.12.1955 r. – o godle i barwach Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej oraz o pieczęciach państwowych²⁹. Znajdujemy tam opis godła w art. 1 ust. 1, który jest następujący: „Godłem Polski Rzeczypospolitej Ludowej jest wizerunek orła białego z głową zwróconą w prawo i z rozwiniętymi skrzydłami oraz dziobem i szponami złotymi w czerwonym polu prostokątnej tarczy o dolnej krawędzi wydłużonej pośrodku”³⁰. Dekret zastrzegał katalog zamknięty instytucji, które mogły się posługiwać wizerunkiem Orła Białego, uregulowano to w art. 7³¹ tego dekretu i są to m.in.: organy władzy i administracji państwowej, gminy, związki komunalne, sejmiki samorządowe oraz ich organy, jednostki wojskowe, sądy, prokuratura, państwowe biura notarialne i komornicy sądowi, szkoły, instytucje państwowe i samorządowe, inne instytucje

24 A. L. Sowa, *Od Drugiej do Trzeciej Rzeczypospolitej 1945–2001*, Kraków 2001, t. 10, s. 9.

25 A. Znamierowski, *Stworzony do...*, s. 98.

26 T. Pietras, *Z Orłem Białym przez wieki cz. 6*, <http://orzelsbiały.edu.pl/czesc-6/> (dostęp: 5.12.2020 r.).

27 Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z 22.07.1952 r. (Dz.U. z 1952 r. nr 33 poz. 233).

28 Art. 89 ust. 1 Konstytucji PRL.

29 Dekret z 7.12.1955 r. – o godle i barwach Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej oraz o pieczęciach państwowych (Dz.U. z 1955 r. nr 47 poz. 314), dalej: d.o.g.b.

30 Art. 1 ust. 1 d.o.g.b.

31 Art. 7 d.o.g.b.

oraz przedsiębiorstwa komunalne, jeżeli przepis szczególny uprawnia je do używania wizerunku orła³².

Z początkiem 1980 r. postanowiono skorygować godło. Zmiany dotyczyły: rysunku, kolorystyki oraz barwy tarczy, z cynobru na ciemniejszą czerwień³³. Aktem prawnym wprowadzającym zmiany była u.o.g.b.h. Wzór godła znajduje się w Dzienniku Ustaw z 11.03.1980 r. Polacy chcieli, by Orzeł Biały posiadał koronę. Jeden z posłów na sejmie 25.01.1982 r. postulował o zmianę, lecz nie uzyskał dużego odzewu³⁴.

Herb Rzeczypospolitej Polskiej Prezydenta RP na uchodźstwie z 1956 r.

Podczas gdy w Polsce panował PRL, działał rząd Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie w Londynie. Postanowiono wprowadzić inne godło niż działające w Polsce Ludowej. Został wydany dekret z 11.11.1956 r.³⁵, przez Augusta Zalewskiego, pełniącego funkcję prezydenta na uchodźstwie. Przy wyborze wizerunku pojawił się problem odnoszący się do korony. Czy powinna być otwarta, a może jednak zamknięta z krzyżem. Zwrócono się do Polskiego Towarzystwa Historycznego, mieszczącego się w Wielkiej Brytanii. Wydali następujące stanowisko: „Przywrócenie krzyża w koronie wymagałoby przywrócenia orłowi korony zamkniętej, a co za tym idzie, odpowiedniej zmiany w rysunku głowy orła i stylowego zestrojenia. Prostszy może wyjściem byłby powrót do rysunku głowy orła z 1919 r.”³⁶. Jednakże największym argumentem tutaj była opinia prof. Strońskiego, który skłaniał się ku zamkniętej koronie. Uważał też, że godło z 1927 r. nie powinno mieć usuniętego krzyża. W rezultacie Polskie Towarzystwo Historyczne, na czele z profesorem Oskarem Haleckim, odniosło się do tego słowami: „W chwili obecnej, gdy toczymy tak ciężką walkę o Krzyż Chrystusa, przywrócenie tego świętego godła odpowiednio ustylizowanej koronie Orła Białego jest bezspornie słusznym postulatem ideowym”³⁷. Ostatecznie wizerunek godła wydano w Dzienniku Ustaw na Obczyźnie 8.12.1956 r. W nim widnieje następujący zapis: „Herbem

32 Art. 7 d.o.g.b.

33 A. Znamierowski, *Stworzony do...*, s. 102.

34 S. K. Kuczyński, *Orzeł Biały w Warszawie*, Warszawa 1993, s. 45.

35 Dekret z 11.11.1956 r. – o zmianie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 13.12.1927 r. o godłach i barwach państwowych oraz oznakach, chorągwiach i pieczęciach, przez dodanie krzyża w koronie (Dz.U. z 1956 r. nr 3 poz. 1).

36 S. Stroński, *Biały orzeł w koronie z krzyżem*, Londyn 1954, s. 5.

37 S. Stroński, *Biały orzeł...*, s. 23.

państwowym jest wizerunek orła białego z głową zwróconą w prawo, ze skrzydłami rozwiniętymi, ze złotą koroną, z czterech lili zamkniętą skrzyżowanym pałąkiem, na którego wierzchołku jest równoramienny krzyż, oraz z dziobem i szponami złotymi³⁸. Warto też zauważyć, że liczbę kwiatonów w koronie zmniejszono z ośmiu do czterech. Wprowadzenie krzyża w koronie uzasadniono zakorzenieniem Polski w religii chrześcijańskiej.

Herb Rzeczypospolitej Polskiej od 1990 r. i jego miejsce w obecnej Konstytucji RP

Kluczowym momentem dla Polski był upadek komunizmu. Jakże słynne słowa Joanny Szczepkowskiej: „Proszę Państwa, 4 czerwca 1989 r. skończył się w Polsce komunizm”³⁹, zaprezentowane w Dzienniku Telewizyjnym, przeszły bez wątpienia do historii. Te zmiany miały wpływ na chęć przywrócenia korony herbowi państwowemu III RP⁴⁰. Projekt złożony został 6.09.1989 r. przez Stronnictwo Demokratyczne. Mimo wielu błędów heraldycznych okazał się ważny ze względu na wizerunek Orła Białego. W listopadzie 1989 r. wspólnymi siłami heraldycy i historycy przedstawili pięć możliwych rozwiązań odnośnie do godła. Były to⁴¹:

1. **Przywrócenie orła z 1927 r.**
2. **Powrót do orła emigracyjnego z 1956 r.**
3. **Odtworzenie orła z 1.08.1919 r.**
4. **Wybranie dowolnego historycznego wzoru orła z wybranego okresu Państwa. Tutaj wymieniano Orły Piastów: Przemysła II, Władysława Łokietka, Kazimierza Wielkiego oraz Jagiellonów: Władysława Jagiełły i Kazimierza Jagiellończyka.**
5. **Rozpisanie konkursu na nowy wzór herbu.**

38 A. L. Sowa, *Od Drugiej do Trzeciej...*, s. 162.

39 4 czerwca 1989 r., skończył się komunizm w Polsce Dziennik telewizyjny, Nagranie fragmentu Dziennika Telewizyjnego z 28.10.1989 r. (dostęp: 5.12.2020 r.).

40 S. K. Kuczyński, *Koronowanie Orła*, „Tygodnik Demokratyczny”, nr 10 (1961) z 11.03.1990 r., s. 8.

41 M. Adamczewski, *Orzeł Biały 1927–2017 ver. Orzeł Biały 2.0. Uwagi na marginesie prac prowadzonych w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego nad zmianą ustawy o godle państwowym i nad korektą realizacji plastycznej polskiego orła państwowego*, „Rocznik Łódzki”, t. LXVIII, Łódź 2018.

Propozycje podał specjalny zespół ds. ustalenia wzoru orła w koronie⁴². W skład wchodził m.in.: Aleksandr Gieysztor, dr Henryk Wielecki, prof. Stefan Krzysztof Kuczyński, Leszek Pudłowski oraz Krzysztof Guzek. Prace graficzne powierzono prof. Andrzejowi Heydrichowi. Zespół działał przy kancelarii Prezydenta. Dlatego minister Kazimierz Małecki wyraził swoje zdanie i wybrał Orła Białego z 1927 r. autorstwa Zygmunta Kamińskiego. Uznał go za najlepszy wzór, ale zastrzegł, że wymaga modyfikacji. Współczesny Orzeł różni się od projektu Zygmunta Kamińskiego zagłębioną i zaokrągloną ku dołowi tarczą⁴³. Oprócz tego wyretuszowano rozetki przy końcach przepaski na skrzydłach orła. Na pierwszym planie zostały trzy rozetki, a w dalszym planie są dwie, które przypominają trójliście z czasów historycznych. Kolejną różnicą jest rezygnacja ze złotego skraju naokoło tarczy. Patrząc przez pryzmat heraldyczny, na pierwszy rzut oka można zauważyć błędy w wizerunku Orła. Są to⁴⁴:

- 1. Znajdowanie się godła w prostokątnej tarczy.**
- 2. Orzeł nie łączy cech orłów Piastowskich i Jagiellońskich⁴⁵.**
- 3. Występują gwiazdy na skrzydłach Orła Białego, nie wnikając, czy mają znaczenie sowieckie, czy masońskie. Jeżeli używamy przepaski, nie może ona być wieńczona gwiazdami⁴⁶.**
- 4. Łapy oraz przepaska powinny być koloru złotego.**

W ten sposób zebrał się tzw. „Sejm kontraktowy”, czyli Sejm PRL X kadencji. Wydał ważną ustawę z 29.12.1989 r. – o zmianie Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej⁴⁷. Dlatego że – po pierwsze – nazwa naszego kraju zmieniła się z PRL na RP. Po drugie – w art. 1 pkt 19 znajdujemy regulację odnośnie do godła RP: „Godłem Rzeczypospolitej Polskiej jest

42 K. J. Guzek, *25-lecie koronacji orła, Orzeł Biały – Ale jaki?*, <https://www.pogotowieflagowe.pl/artykuly/25-lecie-koronacji-orla.html> (dostęp: 5.12.2020 r.).

43 T. Pietras, *Triumfalny powrót Orła Białego w koronie (1990)*, <http://orzelbialy.edu.pl/czesc-6/> (dostęp: 5.12.2020 r.).

44 T. Rubach, *Dzieje Orła Białego...*, <https://www.konflikty.pl/historia/kzasy-najnowsze/dzieje-orla-bialego-w-dobie-prl-i-przemian-1989-roku/#ae451a07de46a6fee> (dostęp: 5.12.2020 r.).

45 L. Pudłowski, *Z najnowszych dziejów Orła Białego* (w:) *Orzeł Biały. Herb państwa polskiego. Materiały sesji naukowej w dn. 27–28 czerwca 1995 r.*, pod red. S. K. Kuczyńskiego, Warszawa 1996, s. 294.

46 L. Pudłowski, *Z najnowszych dziejów...*, s. 294.

47 Ustawa z 29.12.1989 r. – o zmianie Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. z 1989 r. nr 75, poz. 444), dalej: u.o.k.PRL.

wizerunek orła białego w koronie na czerwonym polu⁴⁸. Ostatecznie korona została przywrócona z dniem 31.12.1989 r. Jednak wzór został wprowadzony 22.02.1990 r. (mimo tego, że pierwotnie konkretne regulacje odnośnie wyglądu orła oraz ich ilustracja miały znaleźć się w załączniku, to jednak ich tam nie umieszczono) za sprawą ustawy z 9.02.1990 r. – o zmianie przepisów o godle, barwach i hymnie Rzeczypospolitej Polskiej⁴⁹, ale Orzeł Biały z 1927 r. miał koronę otwartą⁵⁰. W tej ustawie widnieje zapis w art. 1 pkt 2 o treści: „Godłem Rzeczypospolitej Polskiej jest wizerunek orła białego ze złotą koroną na głowie zwróconej w prawo, z rozwiniętymi skrzydłami, z dziobem i szponami złotymi, umieszczony w czerwonym polu tarczy⁵¹”.

Eksperti nadal podnosili kwestie odnośnie rozstrzygnięcia regulacji. Przytoczę wywiad z ekspertem, którym był Krzysztof Guzek. W wywiadzie tym wymienia błędy odnośnie do nowo znowelizowanej ustawy zasadniczej. Pierwszym z nich był zapis godła małymi literami. Problem nie wynika tylko z szacunku do godła. Wiele innych państw obrało sobie też za godło wizerunek tego ptaka. Więc nazwę „Orzeł Biały” należało zapisać wielkimi literami, jako nazwę własną. Drugim rozwiązaniem by było podawanie cechy charakterystycznej naszego polskiego orła po jego zapisie. Drugim błędem jest stosowanie liczby pojedynczej odnośnie do godła. Rozmówca wyjaśnia to poprzez słowa: „Oficjalnym godłem zarówno II Rzeczypospolitej, ale też i PRL i to aż do 1955 r., był nie tylko herb państwowy. Proszę zajrzeć do ustawy o godłach i barwach RP z 1 sierpnia 1919 r. lub do rozporządzenia Prezydenta RP o godłach i barwach państwowych z 13 grudnia 1927 r. Obydwa wymienione akty prawne mówią o trzech godłach państwowych – o Herbie RP, Pieczęci Rzeczypospolitej oraz o Chorągwi Rzeczypospolitej. Niewiele osób o tym pamięta, a ja uważam, że do tego zespołu znaków państwowych trzeba powrócić⁵²”.

48 Art. 1 pkt 19 u.o.k.PRL.

49 Ustawa z 9.02.1990 r. – o zmianie przepisów o godle, barwach i hymnie Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 1990 r. nr 10 poz. 60), dalej: o.zm.o.g.b.h.

50 S. K. Kuczyński, *Orzeł Biały w...*, s. 46.

51 Art. 1 pkt 2 o.zm.u.o.g.b.h.

52 K. J. Guzek, *Orzeł Biały – Ale jaki?* „Żołnierz Polski”, Magazyn Ilustrowany Wojska Polskiego, nr 29–30 (2192–2193) z 22–29.07.1990 r., s. 5 i 16; autoryzowany.

Nawet Krzysztof Guzek we wrześniu 1989 r. podjął inicjatywę i skierował w tej sprawie do Senatu wniosek: „W sprawie godła i barw Państwa Polskiego”⁵³. W jego treści prosił o przywrócenie wszystkich trzech godła oraz wprowadzenie odrębnego znaku dla Proporca Prezydenta Rzeczypospolitej. Niestety nie zajął się tą sprawą Senat, lecz autor wniosku miał nadzieję, że jednak to uczyni w niedalekiej przyszłości. Krzysztof Guzek ma nadzieję, że stanie się to tematem nowej już kompleksowej ustawy o godłach, barwach i hymnie. Teraz zmiany były wprowadzane na szybko i poprawiano tylko niezbędne błędy. Przy okazji prowadzonego wywiadu z ppłk. Władysławem Misiółkiem wytłumaczone zostały błędy w myśleniu wynikające z nieznajomości heraldyki. Redaktor zadał pytanie od czytelnika, wynikające z przywrócenia korony godłu: „Czy Polska znowu będzie monarchią?”⁵⁴. Na to pytanie Guzek odpowiedział, że korona by symbolizowała monarchię, jeśli by była umieszczona nad tarczą herbu. W tym przypadku zastosowano koronę na głowie Orła Białego, a to symbolizuje suwerenność. Zwraca też uwagę, że otwarta gotycka korona nie jest precyzyjna, ponieważ powinny się tam znajdować królewskie lilie Kapetyngów, zwane też fleuronami, nawiązujące do korony z czasów Kazimierza Wielkiego. Kolejnym poruszonym elementem w wywiadzie jest kwestia bordiury, czyli złotej obwódki tarczy godła. Według zasad heraldycznych taką bordiurę otrzymywało potomstwo nieślubne lub z młodszej linii. Ale nie powinno się zrównywać godła rodowego z godłem państwowym. Inną kwestią pozostającą do wyjaśnienia są gwiazdki w skrzydłach godła. Przez wszystkie przedstawienia historyczne nie znajdował się tam pięcioelementowy znak. W czasach piastowskich widziano w skrzydłach niesłusznie koniczynkę. Autor godła z 1927 r. nie posiadał znajomości heraldycznych, więc prawdopodobnie użył tych „gwiazdek” jako dobrego wypełnienia pustej przestrzeni skrzydeł. Guzek zaznaczył, że specjalnie użył cudzysłowu przy słowie „gwiazdka”, ponieważ uważał, że powinno się stosować określenie „pięcioelementowa rozeta”. Niesłusznie ludzie stosują określenie „pięciolistna koniczynka”. Istniał też pogląd, że znajdują się tam bolszewickie gwiazdy. Należy więc wspomnieć, że w 1980 r. bez żadnych uzasadnień, zarówno historycznych, jak i merytorycznych, uważano, że są to pięcioramienne gwiazdy.

W tej sprawie komisja prezydencka zaproponowała rozwiązanie umieszczenia pięcioelementowych rozetek. Na pierwszym planie znajdują się trzy elementy,

53 K. J. Guzek, *Orzeł Biały...*

54 K. J. Guzek, *Orzeł Biały...*

a w tle dwa pozostałe. W wywiadzie wspomniano też o zmianie tarczy herbowej. W wyniku kompromisu usunięto bordiurę oraz zmieniono w małym stopniu kształt tarczy. Po pierwsze, powiększono zaokrąglenia dolnych rogów. W ten sposób spełniono warunek heraldyczny, który nakazuje, by godło wypełniało całe pole tarczy. Chciano też odejść od wzoru tarczy z 1927 r., kreowanego na tzw. francuskiej tarczy. Przy okazji nawiązano do klasycznych gotyckich tarcz o opisanym kształcie w trójkącie. Przeważnie na godło patrzymy od dołu, więc pozwoliło nam poszerzenie tarczy na stworzenie złudzenia, że tarcza jest jednakowej szerokości.

Na koniec wspomnę o kwestii nierozstrzygniętej, którą była barwa tarczy. Mimo że ta kwestia została dość sprecyzowana w ustawie z 1980 r.⁵⁵, jednak należy przypomnieć, że we wzorze z 1927 r. ustalono kolor tarczy herbowej na cynober. Jest to klasyczny odcień heraldycznej czerwieni, który został zmieniony przez wspomnianą ustawę w 1980 r. na odcień głębokiego szkarłatu. Osobistym zdaniem Guzka powinno się ustalić kolor karmazynowy na barwę tarczy. Uzasadnia to stwierdzeniem, że z ponad 140 istniejących odcieni czerwieni, ten jest szczególny. Właśnie polski karmazyn uchodzi za historyczną polską czerwień. Jest to ciemna czerwień w odcieniu malinowym. Pozostając w kwestii kolorów, zadano pytanie: „Czy wizerunek Orła powinien być czysto biały, bez barwnych refleksów?”⁵⁶. Rozmówca odpowiedział na to pytanie następująco: „Być może zabrzmi to dziwnie: orzeł powinien być nie biały, lecz... srebrny. W heraldyce stosuje się cztery czyste barwy: czerwień, błękit, zieleń i czern oraz dwa metale – złoto i srebro, które mogą być odpowiednio zastępowane barwami żółtą i białą. Stąd też wynika, że do ewentualnego cieniowania szczegółów w wizerunku Orła Białego można użyć wyłącznie lub w ostateczności szarości o różnym walorze, nigdy natomiast jakiegokolwiek barwy. W aktualnie obowiązującym wizerunku Orła Białego użyto do cieniowania szczegółów jasnego brązu i jest to kardynalny błąd, który w przyszłości musi być usunięty”⁵⁷.

Wzmianka odnośnie do godła jest w obecnej Konstytucji RP. Dokładna regulacja znajduje się w art. 28 ust. 1 i brzmi: „Godłem Rzeczypospolitej

55 u.o.g.b.h.

56 K. J. Guzek, *Orzeł Biały...* (dostęp: 6.12.2020 r.).

57 K. J. Guzek, *Orzeł Biały...* (dostęp: 6.12.2020 r.).

Polskiej jest wizerunek orła białego w koronie w czerwonym polu”⁵⁸. Ustawa weszła w życie po upływie 3 miesięcy od ogłoszenia. Należy pamiętać, że 2.11.2005 r. weszło obwieszczenie Marszałka Sejmu RP – w sprawie ogłoszenia t.j. ustawy o godle, barwach i hymnie Rzeczypospolitej Polskiej oraz o pieczęciach państwowych⁵⁹. Zostało to uregulowane w art. 2 ust. 1, brzmiącym: „Godłem Rzeczypospolitej Polskiej jest wizerunek orła białego ze złotą koroną na głowie zwróconej w prawo, z rozwiniętymi skrzydłami, z dziobem i szponami złotymi, umieszczony w czerwonym polu tarczy”⁶⁰. Wracając do art. 28 ust. 4 brzmiącego: „Godło, barwy i hymn Rzeczypospolitej Polskiej podlegają ochronie prawnej”⁶¹. Dokładne konsekwencje brzmienia art. 28 ust. 4: „Godło, barwy i hymn Rzeczypospolitej Polskiej podlegają ochronie prawnej” opiszę w moich kolejnych artykułach. Największym błędem popełnionym w Konstytucji jest pomylenie terminu godła i herbu. Biorąc pod uwagę heraldyczne terminy, wskazać należy, że herbem jest znak, w którego skład wchodzi tarcza i położone na nim godło. Więc:

- **Godłem Polski** jest orzeł biały (srebrny) z rozpostartymi skrzydłami, w koronie, ze złotym dziobem i łapami⁶².
- **Herbem Polski** jest orzeł w czerwonym polu tarczy herbowej⁶³.

Zatem poprawny zapis w Konstytucji RP powinien brzmieć: „Herbem Rzeczypospolitej jest wizerunek Orła Białego na czerwonym polu, albo też godłem RP jest wizerunek Orła Białego”⁶⁴. Mimo interwencji komisji heraldycznej u prezydenta Aleksandra Kwaśniewskiego i obietnicy załatwienia sprawy, nie dotrzymano słowa. W przypadku drugiej interwencji u prezydenta Lecha Kaczyńskiego odpowiedzi nie otrzymano⁶⁵.

58 Art. 28 ust. 1 Konstytucji RP.

59 Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 2.11.2005 r. – w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o godle, barwach i hymnie Rzeczypospolitej Polskiej oraz o pieczęciach państwowych (Dz.U. z 2005 r. nr 235 poz. 2000).

60 Art. 2 ust. 1 u.o.g.b.h. Załącznik do obwieszczenia Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 2.11.2005 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy.

61 Art. 28 ust. 4 Konstytucji RP.

62 A. Znamierowski, „*Herb czy godło?*”, <http://albumpolski.pl/artykul/herb-czy-godlo-.....> (dostęp: 10.11.2020 r.).

63 A. Znamierowski, *Herb...*

64 *Błąd w konstytucji – orzeł to nie jest polskie godło*, <https://www.tvp.info/15040907/blad-w-konstytucji-orzel-to-nie-jest-polskie-godlo> (dostęp: 10.11.2020 r.).

65 *Błąd w konstytucji...*

BIBLIOGRAFIA

AKTY PRAWNE

1. Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z 22.07.1952 r. (Dz.U. z 1952 r. nr 33 poz. 233).
2. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (t.j. Dz.U. z 1997 r. nr 78 poz. 483 ze zm.).
3. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej z 28.08.1919 r. (Dz.U. z 1919 r. nr 69 poz. 416).
4. Ustawa z 29.12.1989 r. – o zmianie Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. z 1989 r. nr 75 poz. 444).
5. Ustawa z 31.01.1980 r. – o godle, barwach i hymnie Rzeczypospolitej Polskiej oraz o pieczęciach państwowych (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 1509 ze zm.).
6. Ustawa z 9.02.1990 r. – o zmianie przepisów o godle, barwach i hymnie Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 1990 r. nr 10 poz. 60).
7. Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.).
8. Dekret z 7.12.1955 r. – o godle i barwach Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej oraz o pieczęciach państwowych (Dz.U. z 1955 r. nr 47 poz. 314).
9. Dekret z 11.11.1956 r. – o zmianie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 13.12.1927 r. o godłach i barwach państwowych oraz oznakach, chorągwiach i pieczęciach, przez dodanie krzyża w koronie (Dz.U. z 1956 r. nr 3 poz. 1).
10. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 13.12.1927 r. – o godłach i barwach państwowych oraz o oznakach, chorągwiach i pieczęciach (Dz.U. z 1927 r. nr 115 poz. 980).
11. Obwieszczenia Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 2.11.2005 r. – w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o godle, barwach i hymnie Rzeczypospolitej Polskiej oraz o pieczęciach państwowych (Dz.U. z 2005 r. nr 235 poz. 2000).

LITERATURA:

1. Guzek K. J., *Orzeł Biały – Ale jaki?*, „Żołnierz Polski”, Magazyn Ilustrowany Wojska Polskiego, nr 29–30 (2192–2193) z 22–29.07.1990 r., s. 5 i 16; autoryzowany.
2. Kuczyński S. K., *Godło państwa i narodu (w:) Orzeł – znak żołnierza polskiego. Katalog wystawy w Muzeum Zamkowym w Malborku*, pod red. A. R. Chodyńskiego, Malbork 1981–1983.
3. Kuczyński S. K., *Orzeł Biały w Warszawie*, Warszawa 1993.
4. Madej K., *Polskie symbole wojskowe 1943–1978*, Warszawa 1980.

5. Michta J., *Średniowieczny i współczesny Orzeł Biały – Godło Państwa polskiego w Państwowej i Terytorialnej Heraldyce*, Kielce 2017.
6. Pietras T., *Powrót Orła w Koronie*, „Ziemia Łódzka” 2019, nr 1 (203).
7. Siemieński J., *O konkursie na godło państwowe*, „Kurier Warszawski” 1919, r. 99, nr 210.
8. Sowa L., *Od Drugiej do Trzeciej Rzeczypospolitej 1945–2001*, Kraków 2001, t. X.
9. Stroński S., *Biały orzeł w koronie z krzyżem*, Londyn 1954.
10. Strzałkowski J., *Medale polskie 1901–1944*, Warszawa 1981.
11. Szymborski W., *Prace Komisji Heraldyczno-Artystycznej nad kształtem herbu państwa polskiego (1946–1947)*, „Krakowski Rocznik Archiwalny” 2005, t. XI.
12. Znamierowski A., *Stworzony do chwały*, Warszawa 1995.

NETOGRAFIA:

1. *Błąd w konstytucji – „orzeł to nie jest polskie godło”* <https://www.tvp.info/15040907/blad-w-konstytucji-orzel-to%20nie-jest-polskie-godlo>, (dostęp: 10.11.2020 r.).
2. Ferfecki W., *Godło Polskie jest plagiatem, czy jednak nie?*, <https://www.rp.pl/Polityka/181219443-Godlo-Polski-jest-plagiatem-czy-jednaknie.html> (dostęp: 5.12.2020 r.).
3. Pietras T., *Z Orłem Białym przez wieki cz. 5 Spory o symbolikę państwową w II Rzeczypospolitej*, <http://orzelbialy.edu.pl/czesc-5/> (dostęp: 5.12.2020 r.).
4. Pietras T., *Z Orłem Białym przez wieki cz. 6*, <http://orzelbialy.edu.pl/czesc-6/> (dostęp: 5.12.2020 r.).
5. Rubach T., *Dzieje Orła Białego w dobie PRL i przemian 1989 r.*, <https://www.konflikty.pl/historia/czasy-najnowsze/dzieje-orka-bialego-w-dobie-prl-i-przemian-1989-roku/#afc7b6cf75fae8b3e> (dostęp: 5.12.2020 r.).
6. Znamierowski A., *Herb czy godło?*, <http://alumpolski.pl/artukul/herb-czy-godlo-> (dostęp: 10.11.2020 r.).
7. *4 czerwca 1989 r., skończył się komunizm w Polsce Dziennik telewizyjny*, Nagranie fragmentu Dziennika Telewizyjnego z 28.10.1989 r. (dostęp: 5.12.2020 r.).

STRESZCZENIE

Autorka przedstawia dalsze losy podróży bohaterskiego Orła Białego, przypisanego dla Godła RP. W niniejszym opracowaniu zostanie omówiony okres od I Wojny Światowej po czasy współczesne. Głównym problemem artykułu jest fakt niepoprawnej regulacji godła RP w obecnie obowiązującej Konstytucji RP. Występujący błąd w najważniejszym akcie prawnym w Polsce jest poważny, gdyż norma prawna nie odpowiada definicji godła, tylko herbu. W dalszych artykułach twórczyni zabierze czytelników po ujęciach patriotycznych i znieważających wizerunków Orła Białego.

Słowa kluczowe: symbol narodowy, Orzeł Biały, Godło Polski

ABSTRACT

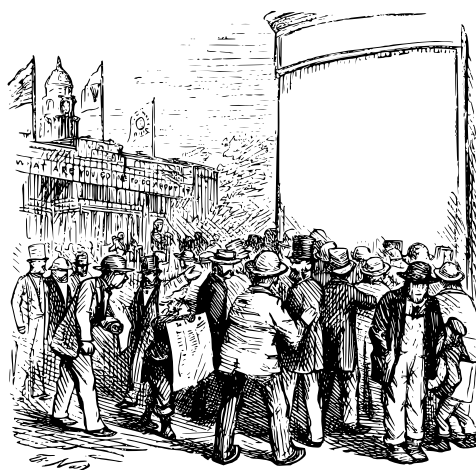
The author presents the further fate of the journey of the heroic White Eagle, assigned to the Emblem of the Republic of Poland. In this study, the period from World War I to modern times will be discussed. The main problem of the article is the fact of incorrect regulation of the emblem of the Republic of Poland in the current Constitution of the Republic of Poland. The error in the most important legal act in Poland is so serious, because the legal norm does not correspond to the definition of an emblem, but a coat of arms. In further articles, the artist will take readers through patriotic and insulting images of the White Eagle.

Keywords: National symbol, White Eagle, Emblem Polish

Afisz

**MŁODA
PALESTRA**

CZASOPISMO APLIKANTÓW ADWOKACKICH

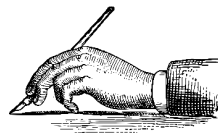

Ślubowania adwokackie 2024

apl. adw. Aldona Staniek

Izba Adwokacka w Katowicach

Po tegorocznym egzaminie adwokackim nadszedł czas na ślubowanie nowych adwokatów i adwokatów, każdej z 24 izb adwokackich w Polsce. Ślubowanie adwokackie to niewątpliwie jedno z najważniejszych wydarzeń dla aplikantów, wieńczące drogę do zawodu adwokata. Po egzaminacyjnym „maratonie” mają oni bowiem możliwość założenia wyczekiwanej togi z zielonym żabotem, którą będą zakładać cyklicznie, zastępując swoich Klientów przed Sądem.

W Warszawie uroczystość ślubowania odbyła się w dniu 9.09.2024 r. w sali konferencyjnej w Hotelu Hilton Warsaw City. Ślubujących swoją obecnością zaszczyliło wielu znakomitych gości, w tym Prezes Naczelnej Rady Adwokackiej, adw. Przemysław Rosati oraz Wiceminister Sprawiedliwości, Maria Ejchart, przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej sędzia Sylwester Marciniak, a także przedstawiciele innych instytucji państwowych

oraz zaprzyjaźnionych samorządów zawodowych. Ślubowanie adwokackie złożyło ponad 380 członków warszawskiej Palestry.

Adwokatura Krakowska z kolei przywitała w swym gronie 45 nowych adwokatów i adwokatki. Tamtejsze ślubowanie adwokackie odbyło się w dniu 3.09.2024 r. na Kopcu Kościuszki. Owo wydarzenie uświetnił koncert muzyki góralskiej adwokatów Łukasza Stachonia i Wojciecha Łukaszczyka, którzy wystąpili wraz z kolegami. W ślubowaniu uczestniczył m.in. Prezes Naczelnej Rady Adwokackiej, adw. Przemysław Rosati.

W Izbie Adwokackiej w Katowicach natomiast ślubowanie odbyło się w dniu 24.08.2024 r. podczas uroczystej XII Gali Śląskiej Palestry. W wydarzeniu tym udział wzięło 250 gości. W ślubowaniu śląskich adwokatów uczestniczyli przedstawiciele Naczelnej Rady Adwokackiej, tj. Prezes adw. Przemysław Rosati, Wiceprezes adw. Bartosz Grohman oraz Skarbnik adw. Henryk Stabla. Obecni byli również m.in. Konsul Republiki Ukrainy, Konsul Republiki Serbii oraz delegacja Adwokatury z Serbii. Prowadzący uroczystość – adw. Kinga Widera, adw. Ewa Labocha-Pietras i adw. Paweł Matyja zaprosili na scenę wszystkich ślubujących adwokatów i adwokatki, wymieniając ich Patronów oraz ich zainteresowania. Po części oficjalnej Dziekan tamtejszej Izby, adw. Roman Kusz, zaprosił wszystkich na koncert orkiestry Big Silesian Band. Zgromadzeni goście wysłuchali utworów m.in. Michaela Bubble'a, Franka Sinatry, Lady Gagi, Zbigniewa Wodeckiego i Ryszarda Rynkowskiego. Wielkim finałem był Marsz Radeckiego, kiedy za batutą stanął Dziekan Roman Kusz. Publiczność włączyła się do zabawy i na stojąco, jak to przy Marszu Radeckiego, klaskała w jego rytm.

Dnia 31.08.2024 r., w sali konferencyjnej hotelu Courtyard by Marriott w Szczecinie, grono 28 adwokatów i adwokatki Szczecińskiej Izby Adwokackiej złożyło przed Dziekanem Okręgowej Rady Adwokackiej w Szczecinie, adw. Piotrem Dobrołowiczem, ślubowanie adwokackie. W wydarzeniu wzięło udział wielu znamienitych gości, oprócz przedstawicieli szczecińskiej Palestry, Patronów, rodzin i bliskich ślubujących adwokatów, obecni byli również reprezentanci innych zawodów prawniczych i zawodów zaufania publicznego – prezesi Sądów i sędziowie, prokuratorzy i radcowie prawni. Po części oficjalnej uroczystości, ślubujący i zaproszeni goście udali się na poczęstunek. Ślubowaniu towarzyszył Poczest Sztandarowy, w którego składzie była przedstawicielka czasopisma „Młoda Pale-

stra” – apl. adw. Martyna Borkowska wraz z apl. adw. Aleksandrą Stefaniuk i apl. adw. Dominikiem Wąsem.

W dniu 30.08.2024 r. w Auli Pałacu Branickich, zwanym też Wersalem Podlaskim, odbyło się ślubowanie adwokackie Izby Adwokackiej w Białymstoku, do którego przystąpiło dwudziestu aplikantów adwokackich, którzy w bieżącym roku z powodzeniem zdali egzamin zawodowy. W uroczystości wzięli udział zarówno sami ślubujący, ich bliscy oraz patroni, a także koledzy i koleżanki aplikanci z innych roczników. Izba Adwokacka w Białymstoku podczas ślubowania gościła także Prezesa Naczelnej Rady Adwokackiej adw. Przemysława Rosatiego oraz Rzecznika Dyscyplinarnego Adwokatury adw. Ewę Krasowską. Uroczystość rozpoczęło wprowadzenie sztandaru Izby Adwokackiej w Białymstoku i odśpiewanie przez wszystkich obecnych hymnu państwowego. Następnie głos zabrali Dziekan Izby Adwokackiej w Białymstoku – adw. Jowita Natalia Grochowska oraz zaproszeni goście – Prezes Naczelnej Rady Adwokackiej adw. Przemysław Rosati i Rzecznik Dyscyplinarny Adwokatury adw. Ewa Krasowska, którzy złożyli ślubującym serdeczne gratulacje i życzyli satysfakcji z wykonywanego zawodu. Po przemówieniach nadszedł czas na uroczyste ślubowanie, po którym wręczono nagrody i wyróżnienia za wynik z egzaminu adwokackiego oraz działalność samorządową, a następnie w imieniu ślubujących głos zabrała adw. Ewelina Tułowicka. Zwieńczeniem tego uroczystego wydarzenia był występ adw. Karoliny Stempniewskiej, Nazarii Kachala (tenora, solisty Opery Nova w Bydgoszczy) oraz pianistki Małgorzaty Marczyk-Wojciak, po którym nastąpiło wyprowadzenie sztandaru Izby Adwokackiej w Białymstoku i zakończenie uroczystości.

We Wrocławiu ślubowanie adwokackie 63 nowych adwokatów i adwokatek tamtejszej Izby odbyło się w dniu 9.07.2024 r., w historycznej Auli Leopoldina na Uniwersytecie Wrocławskim, co dodatkowo uświetniło to wydarzenie. Uroczystości rozpoczęły się powitaniem ślubujących i ich gości przez Dziekana Okręgowej Rady Adwokackiej we Wrocławiu, adw. Sławomira Krzesia, który odczytał list Prezydenta Wrocławia, Pana Jacka Sutryka, przesyłającego nowo ślubującym adwokatkom i adwokatom gratulacje z okazji ich święta oraz życzącego obecnym młodym adwokatom kariery pełnej nie tylko zawodowych osiągnięć, ale także osobistych spełnień i satysfakcji z wykonywanej pracy. Następnie wystąpili dr hab. Jacek Przygodzki, prof. Uniwersytetu Wrocławskiego – Dziekan Wydziału Prawa Administracji

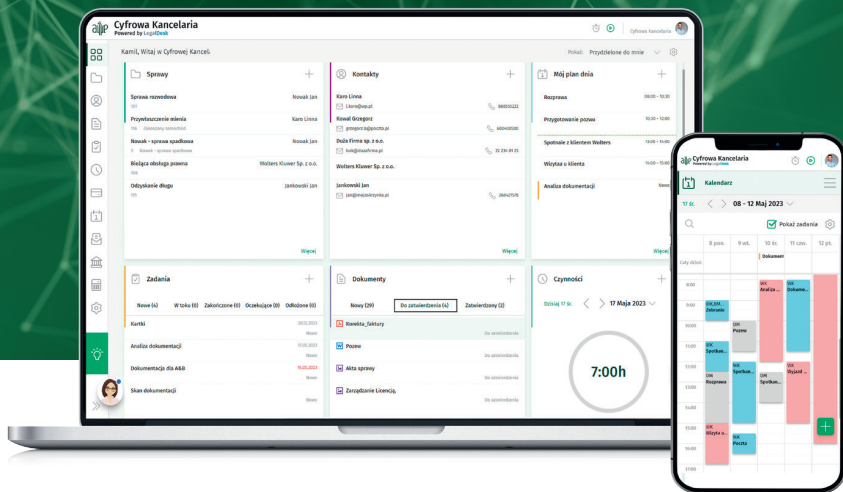
i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego oraz dr hab. Tomasz Schefler – Dziekan Rady Okręgowej Izby Radców Prawnych we Wrocławiu. Honorowymi gośćmi na uroczystości wrocławskiej Palestry byli także Dziekani: adw. Wojciech Krzysztoporski i adw. dr Andrzej Malicki, powitani przez uczestników gromkimi brawami. Podczas ślubowania odbył się również występ Zespołu Izby Adwokackiej we Wrocławiu w składzie: apl. adw. Franciszek Gwizdowski – baryton, apl. adw. Wojciech Wodniak – gitara/tenor, adw. Karolina Rzeźnicka – flet/alt, adw. Katarzyna Bakalarczyk-Kielak – skrzypce/sopran, adw. dr Jarosław Janas – gitara/baryton, pod kierownictwem dr. Jerzego Owczarza – pianisty, prezesa i założyciela Fundacji Dolnośląskie Salony Muzyczne.

Powyższa relacja, przedstawiająca uroczystości ślubowań adwokackich w roku bieżącym w kilku izbach adwokackich w Polsce, stanowi jedynie wycinek tych jakże ważnych wydarzeń, w których uczestniczyli składający ślubowanie adwokatkę i adwokaci, którzy w tym roku zdali egzaminy zawodowe.

Z pewnością dla młodych adwokatów były to bardzo szczęśliwe chwile, które zapamiętają na długo. Wszystkim nowym adwokatkom i adwokatom życzymy wielu sukcesów i wygranych procesów podczas początków nowej drogi zawodowej, która właśnie się dla nich zaczęła.

Teraz możesz zyskać więcej!

Cyfrowa Kancelaria + LEX w specjalnej ofercie

Cyfrowa Kancelaria

Aplikacja do zarządzania kancelarią

- pobieranie danych z PISP
- rejestrowanie czasu pracy
- zarządzanie zadaniami i współdzielenie dokumentów
- pobieranie danych z GUS
- rozliczanie klientów

Już od 15 zł/mies.

2 pierwsze miesiące bezpłatnie

LEX dla użytkowników Cyfrowej Kancelarii

System Informacji Prawnej

- baza aktów prawnych i orzecznictwa prawa polskiego i EU
- komentarze kanon ze wszystkich dziedzin prawa
- LEX Kompas Orzeczniczy 2.0
- moduły dodatkowe z wybranej dziedziny prawa

Już od 199 zł/mies.

mLegitymacja

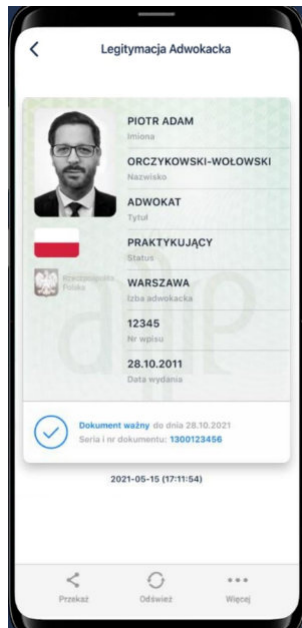

ADWOKATURA
POLSKA

adwokata
aplikanta adwokackiego

prawnika zagranicznego
adwokata niewykonującego
zawodu.

Cyfrowa wersja dokumentu
wydawanego
przez okręgową radę adwokacką.
Potwierdza uprawnienia
zawodowe jej właściciela.

mLegitymacja adwokacka
jest dostępna
w aplikacji mObywatel

pobierz
mLegitymację

www.gov.pl/web/mobywatel-w-aplikacji/legitymacja-adwokacka

NABÓR TEKSTÓW

MŁODA.PALESTRA@NRA.PL

#PUBLIKUJ

**MŁODA
PALESTRA**

CZASOPISMO APLIKANTÓW ADWOKACKICH